

PARTEA I

I. ECONOMIE, STAT ȘI SOCIETATE ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ

CRISTIAN-ION POPA*

„By such maxims as these, however, nations have been taught that their interest consisted in beggaring all their neighbours. Each nation has been made to look with an invidious eye upon the prosperity of all the nations with which it trades, and to consider their gain as its own loss. Commerce, which ought naturally to be, among nations, as among individuals, a bond of union and friendship, has become the most fertile source of discord and animosity“.

– Adam Smith, *The Wealth of Nations*, 1776

Introducere

Capitolul își propune să ofere câteva răspunsuri bazate pe date științifice la două întrebări care tulbură în mod profund societatea românească actuală, și anume: dacă „era mai bine înainte de 1989?“; și, subsecvent, dacă „ar fi mai bine în afara Uniunii Europene?“. Acestea sunt totodată temele predilecte exploatate de propaganda înșelătoare a grupărilor și partidelor extremiste românești de orientare național-comunistă. Potrivit datelor și evaluărilor oferite de instituțiile naționale și internaționale specializate (ONU, UNESCO, NATO, UE, OCDE ș.a.) și de literatura academică relevantă, răspunsurile la ambele întrebări *sunt categoric negative*¹. Studiul demonstrează, pe baza datelor esențiale și reale din domeniile eco-

* Cercetător științific gradul II dr., secretar științific al Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române. E-mail: popaioncristian2004@yahoo.com.

¹ Acest capitol este varianta dezvoltată și actualizată a articolului cu același nume publicat în *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, nr. 3, pp. 5-32, București, 2024, https://79dd720e-4b65-4316-bb39-526d8ea1c51d.filesusr.com/ugd/d1cf60_89f47a82a8f74e619fcf8b4a38aeaca1.pdf.

conomic, politic și social, ale bunurilor și serviciilor publice generale, ale sănătății, educației, protecției sociale etc., că aceste credințe colective, puternic instrumentate ideologic, și oricât ar fi devenit de populare, sunt *flatus vocis*.

„ERA MAI BINE ÎNAINTE DE 1989?”

Una dintre provocările societale actuale cele mai presante, care soamează mediul academic să ofere răspunsuri bazate pe cunoașterea științifică certă, este credința larg împărtășită de unele categorii de cetățeni români, întreținută și cultivată „permanent, zi de zi, ceas de ceas, spontan și în proporții de masă” (V. I. Lenin) de reprezentanții lor din mediul politic (grupările și partidele național-comuniste, redenumite acum *suveraniste*) și răspândită de *mass-media* afiliate și de *social-media*, potrivit căreia „era mai bine” înainte de schimbarea de regim din anul 1989. Întregul demers asumă că *standardul ultim de evaluare a performanțelor unui stat este bunăstarea generală (nu doar materială) a cetățenilor săi*.

Potrivit unor Sondaje de opinie recente privind „evaluarea regimului comunist”, în jur de jumătate dintre cetățenii români – (48.1% în 2023² și 55.8% în 2025 – cred că fostul regim comunist a fost „un lucru bun pentru România”, în sensul precis că „se trăia mai bine” (46.4% în 2023 și 48.4% în 2025)³.

Profilul lor socio-demografic *explică* într-o oarecare măsură, dar nu *justifică*, această credință: sunt vârstnici (60+, 67%), au o educație primară (72%), trăiesc în mediul rural (60%), sunt inactivi economic (58%) și, în consecință, sunt săraci (70%)⁴.

Dacă munca este sursa principală a oricărei bunăstări, persoanele lipsite de educație și de ocupație nu pot avea un nivel de trai ridicat în niciun regim politic. Potrivit definiției-standard a organizațiilor internaționale: „Rata de participare a forței de muncă este proporția populației

² INSCOP Research, „Evaluarea regimului comunist”, Decembrie 2023, <https://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2023/12/13.12.2023-Sondaj-INSCOP-News.ro-Partea-6-Regimul-Comunist.pdf>, accesat la data de 22.06.2024.

³ INSCOP Research, Sondaj de opinie național – Iulie 2025, „Percepția populației cu privire la COMUNISM: Reperele nostalgiei”, realizat la comanda Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICMER), www.inscop.ro/wp-content/uploads/2025/07/22.07.2025-Prezentare-INSCOP-Raport-Sondaj-Comunism-1.pdf, accesat la data de 7.11.2025.

⁴ *Ibidem*.

cu vârsta de 15 ani și peste, care este *activă economic*: toate persoanele care furnizează forță de muncă pentru producția de bunuri și servicii într-o anumită perioadă de timp“ (s.m.)⁵.

În România, rata de participare a forței de muncă – 51% în 2025 (față de 50% în 1990) – este una dintre cele mai mici din Lume, nu numai din UE⁶. Pe de altă parte, credința că fostul regim comunist „dădea de lucru tuturor“ (realizând ocuparea deplină a forței de muncă) este, precum se vede, un *mit*.

Tabelul nr. 1

Nr.	State	Rata de participare a forței de muncă (2025)	Nr.	State	Rata de participare a forței de muncă (2025)
	Lumea	61%			
	UE	57%			
1	Cipru	67%	15	Finlanda	60%
2	Țările de Jos	67%	16	Slovacia	60%
3	Estonia	65%	17	Polonia	58%
4	Danemarca	65%	18	Portugalia	58%
5	Irlanda	65%	19	Slovenia	58%
6	Suedia	65%	20	Suedia	57%
7	Malta	64%	21	Bulgaria	56%
8	Lituania	63%	22	Franța	55%
9	Luxemburg	62%	23	Belgia	54%
10	Germania	61%	24	Croația	52%
11	Letonia	61%	25	Grecia	52%
12	Ungaria	61%	26	România	51%
13	Austria	60%	27	Italia	49%
14	Cehia	60%			

⁶ *Ibidem*.

⁵ The World Bank, Labor force participation rate, total (% of total population ages 15+) (modeled ILO estimate), <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.ZS>, accesat la data de 26.02.2026.

State candidate					
1	R. Moldova	72%	5		55%
2	Albania	64%	6		54%
3	Serbia	59%	7		52%
4	Munte negru	58%	8	Bosnia și Herțegovina	49%
Alte state					
1	China	65%	3	Rusia	61%
2	SUA	62%			

În termeni academici generali, proporția atât de mare a cetățenilor *inactivi economic* a fost și a rămas una dintre „marile probleme“, deopotrivă economică, politică și cultural-identitară a României⁷.

Produsul Intern Brut (1989-2024)

Nivelurile de dezvoltare economică ale statelor Lumii sunt evaluate în mod uzual după Produsul Intern Brut (PIB-ul) – valoarea monetară totală (în dolari americani) a *producției de bunuri și servicii* realizate de-a lungul timpului. Dar dolarul SUA nu are aceeași putere de cumpărare în diferitele state ale Lumii, astfel încât, pentru a evalua nivelul de dezvoltare economică reală a unui stat sau al altuia, este necesar să fie utilizat indicatorul PIB-ului real, *i.e.*, la paritatea puterii de cumpărare (*purchasing power parity* / PPC, în dolari internaționali / \$ int.)⁸. În acest mod pot fi evitate judecățile științifice naive și/sau înșelătoare (tendențioase), emise în spațiul public de *mass-media* și de *social-media*, precum și de unii reprezentanți ai mediului politic, chiar de oficiali guvernamentali, care manipulează prea adesea datele statistice pentru a „îmbunătăți“ sau a „înfrăuți“ starea reală a unui stat sau a altuia.

Potrivit datelor oficiale actualizate oferite de Fondul Monetar Internațional (FMI), PIB-ul total al României a fost în anul 1989 de 54,24 miliarde \$ SUA, iar în anul 2024 de 382,85 miliarde \$ SUA:

⁷ Statutul Academiei Române, *ed. cit.*

⁸ Dolarul internațional (\$ Int.) este o monedă ipotetică având aceeași PPC a bunurilor și serviciilor cu dolarul SUA. În 2024, rata de conversie a \$ Int. în moneda națională a fost, față de SUA: 1, România: 1,98 (IMF, Implied PPP conversion rate. National currency per international dollar, <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPEX@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>, accesat la data de 6.11.2025).

*o creștere nominală de 7,05 ori; dar de 194,97 miliarde \$ int., în 1989 și de 889,50 miliarde \$ int., în 2024: o creștere reală de 4,56 ori*⁹.

Pe de altă parte, evaluarea statelor după PIB-ul real, fără a ține seama de populația lor, este o altă formă înșelătoare de *comparaison n'est pas raison* (o comparație care nu dovedește nimic). Prin urmare, standardul general cel mai relevant de evaluare a nivelului de dezvoltare economică și, respectiv, a nivelului de trai într-un stat este *PIB-ul real pe locuitor la PPC*.

PIB-ul real pe locuitor al României a crescut de la 8,32 mii \$ int. (1989) la 46,95 mii \$ int. (2024): *o creștere reală de 5,64 ori*¹⁰.

Tabelul nr. 2

Nr.	State	PIB-ul real pe locuitor în 1989	PIB-ul real pe locuitor în 1989	PIB-ul real pe locuitor în 1989	Creșteri între 1989-2024
1	SUA	22,81	36,31	86,14	3,77 ori
2	Europa Occidentală	18,98	30,08	66,70	3,51 ori
3	Europa Orientală	8,05	9,81	43,48	5,40 ori
4	Ungaria	10,92	14,12	46,61	4,26 ori
5	Bulgaria	9,94	7,66	39,15	3,93 ori
6	România	8,32	8,85	46,95	5,64 ori
7	Polonia	7,05	11,91	52,15	7,39 ori
8	Albania	3,21	4,28	21,81	6,79 ori

În ciuda angajamentelor lor politice și constituționale de „a ajunge din urmă” și chiar de „a depăși” statele occidentale liberale (sau „capitaliste”) în privința nivelului de dezvoltare economică, grație „superio-

⁹ IMF, *World Economic Outlook (October 2025)*, GDP, current prices. Billions of U.S. dollars, <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>; GDP, current prices. Purchasing power parity; billions of international dollars, <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPGDP@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>, accesat la data de 6.11.2025.

¹⁰ IMF, GDP per capita, current prices. Purchasing power parity; international dollars per capita (1989, 2000, 2024), <https://www.imf.org/external/datamapper/PPP@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>, accesat la data de 6.11.2025.

rității socialismului“, România și statele comuniste europene existente în 1989 se aflau cu mult în urma nivelurilor atinse de statele occidentale.

În 1989, anul prăbușirii regimului comunist, PIB-ul real pe locuitor al României era unul dintre cele mai mici din Europa, cu excepția celui al Albaniei, comparabil cu al Poloniei, dar considerabil mai mic decât al Bulgariei și al Ungariei.

Departate de a fi un „caz excepțional“, un „accident al istoriei“ sau un „specific național“, rezultatele economice atât de slabe ale României (43% din media Europei Occidentale) au fost cvasi-identice cu acelea ale întregii Europe Orientale (42%).

Falimentul acestui tip de regim economic și politic, impus de URSS cu forța brută a Armatei Roșii în România și în întreaga Europă Orientală în perioada postbelică, este evident.

În ultima sa carte, publicată cu numai un an înaintea prăbușirii generale a socialismului de tip sovietic în Europa, Friedrich August von Hayek, laureat al premiului Nobel pentru economie în 1974, a oferit o ultimă și deosebit de severă evaluare a acestui regim politic. Lucrarea reiterează și sintetizează argumentul principal al întregii sale opere potrivit căruia civilizația actuală de tip occidental „depinde, nu numai în ceea ce privește originea, dar și conservarea sa, de ceea ce poate fi descris cu precizie drept *ordinea extinsă a cooperării umane*, o ordine cunoscută mai frecvent, deși oarecum înșelător, drept *capitalism*“ (s.m.)¹¹.

Regimurile politice comuniste au schimbat în mod brutal această ordine societală generală, instituțiile și practicile sale fundamentale. Eroarea și, deopotrivă, *vanitatea* lor fatală a fost aceea de a pretinde că, prin suprimarea instituțiilor principale ale ordinii constituționale a civilizației occidentale, în primul rând, exproprierea forțată a principalelor mijloace productive și încredințarea lor unei autorități centrale atotputernice (Statului), vor produce astfel *mai multă bunăstare colectivă* decât regimurile numite capitaliste, pe care să o distribuie apoi într-un mod egalitar. Acest „angajament constituțional“ (*constitutional commitment*) originar al regimurilor comuniste *nu a fost – și nu putea fi – îndeplinit*, pe temeiuri științifice, factuale și logice. „Căci nu există niciun mod cunoscut, altul decât distribuția produselor într-o piață

¹¹ Friedrich A. Hayek, *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*, în *The Collected Works of Friedrich August Hayek*, Volume I, edited by William W. Bartley III, Routledge, London, 1988, p. 6.

competitivă, de a *informa* indivizii în ce direcție trebuie îndreptate *eforturile lor separate* astfel încât să contribuie cât mai mult posibil la *produsul total*“ (s.m.)¹². Competiția întreprinzătorilor privați este o „procedură de descoperire“ și de sporire continuă a cunoașterii, în mod ireductibil „dispersate“, într-o desfășurare neconținută incomensurabilă de energie umană autentică, producând mai multă bunăstare individuală și colectivă decât orice organizare socialistă alternativă. De aceea, argumenta Hayek, chiar dacă ar fi fost inspirate de intențiile bune ale unora dintre cei mai idealiști și mai altruști oameni – ceea ce, în lumina documentelor istorice, este cu totul îndoielnic –, regimurile comuniste au încetinit creșterea bunăstării generale a unei mari părți a Omenirii.

În perioada 1989-2024, economia României nu a scăzut, ci a avut una dintre creșterile continentale cele mai accelerate: de 5,64 ori, ajungând la 70% din media Europei Occidentale, peste media statelor foste comuniste din Europa Orientală (65%). Deși aceste evoluții necesită o explicație multicauzală aprofundată, factorul hotărâtor al creșterii a fost, fără îndoială, liberalizarea economică și politică *treptată* după 1989.

Caracterul treptat, gradual al tranziției la economia de piață a fost determinat de numeroasele ezitări (chiar împotriviri) față de restituirea proprietăților private confiscate în mod abuziv de fostul regim comunist și de privatizarea întreprinderilor de stat falimentare. „Proprietatea privată este un mofi“, declara în mod categoric președintele de atunci al României. Rezultatul a fost stagnarea îndelungată înregistrată în perioada 1989-2000, care poate fi considerată *deceniul pierdut*.

Prin urmare, democrația liberală, iar nu „democrația suverană“ (*suverennaia demokratiia*) de inspirație rusească predicată în prezent de extrema-stângă românească, a stimulat creșterea economică. Ideea larg răspândită potrivit căreia România a avut înainte de 1989 un nivel înalt de dezvoltare economică este un *mit*. Abia după 1989 – și până în prezent, adică în timpul unei generații, românii au recuperat o diferență substanțială a decalajului de dezvoltare economică față de statele cele mai prospere ale Europei și ale Lumii. Datele oficiale prezentate se află într-o contradicție ireductibilă cu credința împărtășită de 68.5% dintre cetățenii români că „înainte de 1989 se producea mai mult“¹³.

¹² *Ibidem*, p. 7.

¹³ INSCOP Research, iulie 2025.

Nostalgia față de economia de stat dinainte de 1989 nu este justificată. Și în prezent România are cele mai multe întreprinderi de stat (*SOEs – State-Owned-Enterprises*) din UE, adică peste 1.400 de întreprinderi centrale și locale, care beneficiază de subvenții guvernamentale generoase. „Ele sunt mai puțin profitabile și generează venituri mai mici *per* angajat decât întreprinderile private... Prevalența întreprinderilor de stat în economia românească, ineficiența lor, mai ales în sectoarele-cheie precum energia și transporturile care oferă *input*-urile esențiale celorlalte sectoare, combinate cu profitabilitatea redusă și salariile mari, impun poveri însemnate asupra finanțelor publice și creșterii economice”¹⁴. Ele înregistrează „mari pierderi bugetare..., descurajează investițiile private, inhibă competiția și compromit eficiența pieței”¹⁵.

Într-adevăr, potrivit ultimelor date publicate de Ministerul Finanțelor (ANAF) la data de 30 septembrie 2025, 249 *întreprinderi de stat* deținute de autoritățile publice centrale și locale au înregistrat obligații restante *exclusiv* la bugetele publice (Bugetul de stat, al asigurărilor sociale, al asigurărilor de sănătate și de șomaj) în valoare de 9,423 mld. lei¹⁶. De asemenea, la data de 31 august 2025, 510 *instituții publice*, centrale și locale, au înregistrat obligații restante *exclusiv* la bugetele publice în valoare de 582,911 mil. lei¹⁷.

Veniturile și avuția națională (1995-2020)

Pe de altă parte, după indicatorul Produsului Național Brut (PNB) calculat de Banca Mondială, România a fost inclusă începând cu anul 2019, pentru prima dată în istorie, în categoria „statelor cu venituri mari” (*high income countries*): > 12.535 în 2019 și > 13.935 \$ SUA PNB pe

¹⁴ The World Bank, Seidu Dauda, Georgiana Pop, Mariana Iooty, *Does State Ownership Have Limits in Romania?*, December 2023, p. 2.

¹⁵ The World Bank, *Systematic Country Diagnostic (Update): Romania*, Washington DC, 2023, p. 36.

¹⁶ Agenția Națională de Administrare Fiscală, „ANAF notifică companiile de stat care înregistrează obligații fiscale restante”, https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20251031145417_com_1127%20notificare_companii_stat_2025_bt.pdf, accesat la data de 4.12.2025.

¹⁷ Agenția Națională de Administrare Fiscală, „ANAF notifică instituțiile publice cu datorii restante privind plata obligațiilor fiscale”, https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20251017155223_com%201078%2017%20octombrie%202025.pdf, accesat la data de 11.10.2025.

locuitor în 2024, ieșind din categoria „statelor cu venituri submijlocii“ (*lower middle income countries*) în care s-a plasat în întreaga perioadă 1990-2004¹⁸.

Potrivit evaluărilor Băncii Mondiale, în perioada 1990-2024, 10 state foste comuniste europene, cu excepția Bulgariei, au urcat în categoria statelor cu venituri mari: Slovenia (1997), Cehia (2006), Estonia (2006), Ungaria (2007), Slovacia (2007), Croația (2008), Letonia (2009), Polonia (2009), Lituania (2012), România (2019)¹⁹. Aceste progrese remarcabile se datorează tranziției, mai lente sau mai accelerate, de la economia de stat la economia de piață (privată), susținută de integrarea pe piețele globale; apariția inițiativei private ca principal motor al creșterii; și aderarea la Uniunea Europeană²⁰.

La nivel global, convergența către statutul de stat cu venituri mari nu este ușoară: necesită schimbări continue și dramatice ale politicilor și instituțiilor. „Mașina convergenței UE – schimbări instituționale, comerț, investiții și fluxuri de capital și expertiză managerială din statele mai bogate către cele mai sărace – a ajutat toate statele membre să iasă din capcana veniturilor mijlocii (*the middle-income trap*)²¹.

În sfârșit, după un alt indicator sintetic al prosperității economice calculat de Banca Mondială – *creșterea avuției naționale pe locuitor* (stocul de capital produs, natural și uman, în mii \$ SUA, 2019) în perioada 1995-2020 – situația în statele selectate aici pentru analiza comparativă se prezintă astfel²².

¹⁸ The World Bank, World Development Indicators / The World by Income and Region, <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/the-world-by-income-and-region.html>, accesat la data de 7.11.2025.

¹⁹ Leonardo Iacovone *et. al*, *Greater Heights: Growing to High Income in Europe and Central Asia*, The World Bank, Washington, DC, 2025, p. 27.

²⁰ *Ibidem*, p. xiii.

²¹ *Ibidem*, p. 19.

²² The World Bank, The Changing Wealth of Nations 2024, <https://www.worldbank.org/en/publication/the-changing-wealth-of-nations>; <https://datacatalog.worldbank.org/search/dataset/0042066>, accesat la data de 7.11.2025.

Tabelul nr. 3

Nr.	State	1995	2020	Creșteri 1995-2020 (%)
1	Luxemburg	851.376	977.443	15%
2	Danemarca	580.163	771.765	33%
3	Suedia	560.064	669.454	20%
4	Țările de Jos	461.016	658.764	43%
5	Germania	437.052	597.229	37%
6	Franța	379.147	469.144	24%
7	Austria	357.529	487.657	36%
8	Belgia	342.463	463.404	35%
9	Finlanda	336.721	513.192	52%
10	Irlanda	286.146	375.876	31%
11	Italia	192.953	257.568	33%
12	Cehia	176.848	202.913	15%
13	Slovenia	173.809	244.061	40%
14	Spania	152.365	217.563	43%
15	Malta	137.908	272.153	97%
16	Portugalia	132.167	162.674	23%
17	Estonia	125.446	206.330	64%
18	Grecia	119.521	102.912	-14%
19	Letonia	115.487	161.505	40%
20	Slovacia	99.302	134.856	36%
21	Lituania	91.601	147.170	61%
22	Croația	75.422	99.390	32%
23	Ungaria	71.343	117.713	65%
24	Polonia	68.157	110.268	62%
25	România	51.544	74.992	45%
26	Bulgaria 1997	30.772	52.95	72%

	State candidate			
1	Ucraina	29.405	28.064	-5%
2	Serbia 2007	28.749	35.927	25%
3	Muntenegru	26.440	27.479	4%
4	Macedonia de Nord	24.778	38.660	56%
5	Bosnia și Herțegovina 1996	21.789	40.661	87%
6	Albania	21.327	33.166	56%
7	R. Moldova	18.061	16.471	-9%
	Alte state			
1	SUA	626.397	751.632	20%
2	Rusia	93.342	115.904	24%
3	China	44.587	82.712	86%

Datele și evaluările prezentate se află într-o contradicție ireductibilă cu credința împărtășită de 77.2% dintre cetățenii români că „înainte de 1989 România era o țară mai bogată decât în prezent”²³. În perioada analizată, averea națională pe locuitor a României a crescut cu 45%; iar în termeni absoluți a crescut de la 1,215 trilioane în 1995 la 1,444 trilioane în 2020 (24%)²⁴.

În ciuda acestor credințe populare, exploatate în mod cinic de extremiștii politici, România a pornit în anii '90 de la un nivel extrem de mic al averii naționale, chiar în raport cu fostele state comuniste europene, dar în următoarele decenii a înregistrat una dintre cele mai robuste creșteri continentale.

Pe de altă parte, este remarcabil că, deși au pornit și, ca urmare, se află încă la niveluri diferite, unele dintre creșterile cele *mai mari* pe locuitor s-au înregistrat în noile state membre (fostele state comuniste): de la 72% în Bulgaria, 65% în Ungaria până la 62% în Polonia; în contrast cu vechile state membre, care au înregistrat creșteri *mai reduse*. Datele prezentate nu confirmă nici credința a 49.5% dintre cetățenii români potrivit căreia „Există o înțelegere a statelor mai bogate pentru a ține România în sărăcie și subdezvoltare”²⁵.

²³ INSCOP Research, Iulie 2025.

²⁴ The World Bank, *op. cit.*

²⁵ INSCOP Research, „România între național și european în era dezinformării. Patriotism economic, valori și conspirații”, Ianuarie 2025, <https://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2025/01/21.01.2025-Raport-final-INSCOP-Funky-Citizens.pdf>, accesat la data de 7.12.2025.

Liberalism vs. naționalism (1870 – prezent)

Pentru publicul interesat de evoluția economiilor naționale pe perioade mai îndelungate de timp, se poate apela la estimările marelui istoric britanic al economiei mondiale Angus Maddison.

În periodizarea lui Maddison, prima epocă liberală a fost instituită în Lume și a durat între anii 1870-1913. Această ordine liberală a fost distrusă de cele două războaie mondiale și de explozia naționalismului și a socialismului (amestecate în doza variabile în diferite state europene) în perioada interbelică. „Epoca de aur“ a liberalismului s-a instituit în Occident și în unele state asiatice între anii 1950-1973, fiind urmată până în prezent de perioada neoliberală²⁶.

În „epoca de aur“ a liberalismului (*The Golden Age*, *Das Wirtschaftswunder*, *Les Trente Glorieuses* etc.), economia mondială a crescut mult mai repede decât oricând în trecut. PIB-ul mondial real a crescut cu aproape 5% pe an, comparativ cu 1,6% din 1820 până în 1950, și cu 0,3% din 1500 până în 1820²⁷. Creșterea cea mai mare s-a produs în Europa Occidentală și în Japonia, reducând decalajele față de SUA.

În termenii generali ai teoriei economice, diferențele de viziune dintre naționalism și liberalism sunt ireductibile, argumenta Angus Maddison. Prima rezidă în mod esențial în înțelegerea scopurilor politicii ca „pauperizare-a-celorlalți“ (*beggaring-your-neighbours*); iar a doua constă în căutarea „câștigurilor-reciproce-din-cooperare“ (*mutual-gains-from-cooperation*)²⁸.

Diferența dintre ele a fost sesizată cu o deosebită claritate încă de Adam Smith, „părintele“ liberalismului modern. Prima concepție „a învățat națiunile că *interesul* lor constă în *sărăcirea* tuturor celorlalte (*beggaring all their neighbours*). Fiecare națiune a fost făcută să privească cu invidie la prosperitatea tuturor națiunilor cu care face comerț și să considere *câștigurile lor drept pierderile sale* (*their gain as its own loss*) (s.m.). Comerțul, care ar trebui să fie, în mod normal, pentru națiuni, ca și pentru indivizi, o legătură strânsă, de prietenie, a devenit cea mai fertilă sursă a discordiei și a animozității“²⁹.

²⁶ Angus Maddison, *The World Economy*, Vol. 1: *A Millennial Perspective*, Paris, OECD, 2006, p. 125.

²⁷ *Ibidem*, pp. 125-126.

²⁸ Angus Maddison, *op. cit.*

²⁹ Adam Smith, *The Wealth of Nations* (1776), Book IV: On Systems of Political Economy, Chapter III, Part II, Oxford, Oxford University Press, 1976.

Prin contrast, a doua concepție argumentează că liberalismul economic (*free trade*), practicat în interiorul și între state, „este întotdeauna avantajos, *deși nu întotdeauna la fel de avantajos* pentru ele“, prin „avantaj sau câștig“ înțelegând nimic altceva decât „creșterea venitului anual al locuitorilor lor“ (s.m.)³⁰. Naționaliștii (suveraniștii) mai vechi și mai noi par să ignore adaosul lui Smith: deși schimburile economice dintre state sunt *reciproc* avantajoase, ele nu sunt întotdeauna *egal* avantajoase. Reciprocitatea nu trebuie confundată cu egalitatea. Egalitatea nu poate fi pretinsă acolo unde ea nu este nici posibilă, nici cuantificabilă.

Politica de tip „*beggar-your-neighbour*“ a prevalat în relațiile dintre state din secolul al XVI-lea și până târziu în secolul al XIX-lea, fiind considerată de-la-sine-înțeleasă (*taken for granted*)³¹. Dar această concepție eronată a dominat inclusiv secolul XX, cu efecte devastatoare, sub formula marxist-leninistă a „exploatării omului de către om“ și/sau național-socialistă a „exploatării unei națiuni («rase») de către alta“, supraviețuind până în prezent în forme de gândire și de exprimare abia puțin schimbate.

Privind retrospectiv, PIB-ul real pe locuitor (în mii de \$ int. la PPC din 1990) al României și al altor state selectate pentru analiza comparativă se prezenta în felul următor³²:

Tabelul nr. 4

Nr.	State	1870	1913	1938	1950
1	SUA	2.445	5.301	6.126	9.561
2	Europa Occidentală (12 state)	2.088	3.688	4.818	5.018
3	Cehoslovacia	1.164	2.096	2.882 (1937)	3.501
4	Ungaria	1.092	2.098	2.655	2.480
5	Polonia	946	1.739	2.182	2.447
6	Rusia/URSS	943	1.488	2.150	2.402
7	România	931	1.741	1.242	1.182
8	Bulgaria	840	1.534	1.595	1.651
9	Albania	446	811	-	1.001

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Angus Maddison, *op. cit.*, 94.

³² Angus Maddison, *The World Economy. Historical Statistics*, Paris, OECD, 2003, pp. 61-63, 100-101.

Conform estimărilor lui Maddison, în ultima sută de ani România s-a situat cel mai bine, în termeni absoluți, în anul 1913, înaintea izbucnirii primului război mondial, în Vechiul Regat, iar nu în anul 1938, înaintea izbucnirii celui de-al doilea război mondial, în România Mare. De asemenea, în termeni relativi, România se afla în 1870 la nivelul de 44% față de media Europei Occidentale; la 47% în 1913; în România Mare, deși teritoriul și populația sa s-au *dublat*, PIB-ul real pe locuitor a scăzut în mod dramatic în 1938, la *jumătate* (25%), considerat în istoriografie „anul de vârf” al economiei românești (interbelice); și la 23% în 1950, după instaurarea regimului comunist.

Iar potrivit datelor actualizate ale FMI, în 1989, la sfârșitul „epocii de aur” a socialismului, economia României s-a situat la 43% din media Europei Occidentale, revenind la jumătate (50%) abia în anul 2013³³.

Această evaluare generală este documentată și susținută de istoricii actuali ai economiei naționale. După Bogdan Murgescu, „la sfârșitul perioadei interbelice, România Mare era unul dintre statele cele mai slab dezvoltate economic și social la nivelul Europei. În fapt, *decalajele României față de cele mai multe țări europene s-au amplificat în perioada interbelică*” (s.a.)³⁴. Iar la „întrebarea dacă în perioada comunistă decalajele față de restul Europei au crescut sau totuși s-au micșorat”, răspunsul este la fel de categoric: „Astfel, decalajele în *termeni absoluți* au crescut în toată perioada postbelică, ceea ce era și de așteptat. În *termeni relativi*, România și-a păstrat în toată perioada poziția mult sub media europeană (de fapt, sub jumătate din media europeană), și de asemenea sub media celorlalte țări est-europene care au fost supuse regimului comunist” (s.m.)³⁵.

Considerând regimul politic drept factorul causal principal – *naționalismul interbelic și național-comunismul postbelic*, mixate în prezent și redenumite *suveranism* –, în ciuda aspirațiilor și strădaniilor a

³³ IMF, GDP per capita, current prices. Purchasing power parity; international dollars per capita (1989, 2013), https://www.imf.org/external/datamapper/PPPPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEO_WORLD, accesat la data de 2.12.2025.

³⁴ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Polirom, 2010, p. 219. V. pe larg capitolele „România Mare și eșecul ei economic” (pp. 212-273) și „Eșecul economic al socialismului românesc” (pp. 369-406).

³⁵ *Ibidem*, p. 331.

trei generații succesive de cetățeni români de a-și „îmbunătăți condiția” (Adam Smith) – abia *după 100 de ani* (1913-2013) nivelul de dezvoltare economică a României a revenit la jumătate din media Europei Occidentale. Această evaluare este împărtășită și de economiștii de profesie de la Banca Națională a României³⁶, precum și de Institutul Național de Statistică³⁷.

Prin urmare, „a fost mai bine înainte”: dar nu în „epoca de aur” a socialismului, nici în România Mare, ci în Vechiul Regat.

În concluzie, din perspectivă economică generală, *nostalgia după „epoca de aur” a socialismului a unor categorii de cetățeni români, exploatată din plin de reprezentanții lor politici și mediatici, este total nejustificată.*

„AR FI MAI BINE ÎN AFARA UNIUNII EUROPENE?”

O altă provocare societală majoră actuală este scăderea dramatică a proporției cetățenilor români care împărtășesc credința că apartenența statului la UE este un „lucru bun” (*good thing*) și, subsecvent, proporția mare a celor care cred că „ar fi mai bine în afara UE”.

Potrivit Eurobarometrelor dedicate acestui subiect, dacă în 2007 (anul aderării) proporția românilor care erau convinși că apartenența europeană este un lucru bun era una dintre cele mai mari (67%, față de media UE: 57%), în 2024 aceasta a devenit una dintre cele mai mici (45%, față de media UE: 60%); după cum credința unor cetățeni români că ar fi mai bine în afara UE a devenit una dintre cele mai răspândite (39%, față de media UE: 30%). În mod evident, *aceste credințe subminează în mod serios angajamentele constituționale interne și externe ale statului român contemporan.*

³⁶ Valentin Lazea, „BNR: României i-a luat 100 de ani să ajungă economic de unde a plecat”, <https://www.capital.ro/lazea-dupa-un-secol-romania-a-revenit-la-aceiasi-nivel.html>, accesat la data de 21.06.2024.

³⁷ Institutul Național de Statistică, *ROMÂNIA – UN SECOL DE ISTORIE. DATE STATISTICE*, Coord. Tudorel Andrei, 2018, p. 425.

Tabelul nr. 1

„Apartenența la UE este un lucru bun“ (2007) ³⁸		„Apartenența la UE este un lucru bun“ (2024) ³⁹		„Ar fi mai bine în afara UE“ (2024) ⁴⁰	
Media UE	57%	60%		30%	
Țările de Jos	77%	Luxemburg	86%	Danemarca	11%
Irlanda	76%	Suedia	82%	Finlanda	13%
Luxemburg	74%	Danemarca	81%	Țările de Jos	15%
Spania	73%	Irlanda	81%	Lituania	19%
Belgia	70%	Finlanda	80%	Germania	20%
Polonia	67%	Țările de Jos	80%	Irlanda	20%
România	67%	Lituania	79%	Luxemburg	20%
Danemarca	66%	Portugalia	78%	Estonia	21%
Estonia	66%	Belgia	71%	Letonia	21%
Germania	65%	Spania	69%	Suedia	21%
Slovacia	64%	Estonia	67%	Spania	23%
Lituania	63%	Germania	67%	Portugalia	24%
Slovenia	58%	Letonia	62%	Slovacia	24%
Bulgaria	55%	Slovenia	62%	Malta	26%
Grecia	55%	Polonia	60%	Grecia	27%
Portugalia	55%	Malta	59%	Franța	31%
Franța	52%	Ungaria	59%	Cehia	32%
Italia	51%	Croația	58%	Ungaria	32%
Malta	51%	Slovacia	55%	Belgia	34%
Suedia	50%	Franța	53%	Bulgaria	35%
Cehia	46%	Cipru	51%	Cipru	35%
Cipru	44%	Bulgaria	45%	Slovenia	37%
Finlanda	42%	Cehia	45%	România	39%
UK	39%	Grecia	45%	Austria	41%
Letonia	37%	Italia	45%	Croația	41%
Ungaria	37%	România	45%	Italia	42%
Austria	36%	Austria	41%	Polonia	47%

³⁸ Standard Eurobarometer 67: Public opinion in the European Union, Spring 2007, p. 96, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/617>, accesat la data de 30.07.2024.

³⁹ European Parliament's Spring 2024 Eurobarometer, p. 164, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3272>, accesat la data de 27.07.2024.

⁴⁰ Standard Eurobarometer 101: Public opinion in the European Union, April – May 2024, pp. 101, 105, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3216>, accesat la data de 27.07.2024.

State candidate	„Apartenența la UE ar fi un lucru bun“ (2024) ⁴¹
Albania	87%
Munte negru	83%
Bosnia și Herțegovina	60%
Macedonia de Nord	57%
Turcia	48%
R. Moldova	38%
Serbia	33%

Produsul Intern Brut (2006-2024)

Indicatorul general al dezvoltării economice în Uniunea Europeană este PIB-ul total real (măsurat după standardul puterii de cumpărare / *purchasing power standard* / SPC), iar nu în euro, având în vedere că această monedă nu are aceeași putere de cumpărare în statele UE⁴². Potrivit datelor actualizate oferite de Oficiul de Statistică al UE (Eurostat), situația în statele membre și în statele candidate în perioada 2006 (anul preaderării României la UE) – 2024 se prezintă după cum urmează⁴³:

Tabelul nr. 2

Nr.	State	PIB-ul real total în 2006	Nr.	State	PIB-ul real total în 2024
	UE	10.160.793,5		UE	18.015.434,3
1	Germania	2.275.859,5	1	Germania	3.876.365,6
2	Franța	1.640.455,3	2	Franța	2.681.267,1
3	Italia	1.507.202,5	3	Italia	2.299.401,9
4	Spania	1.085.622,6	4	Spania	1.777.006,2
5	Țările de Jos	535.661,6	5	Polonia	1.179.767,1
6	Polonia	461.182,7	6	Țările de Jos	957.656,0

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Standardul puterii de cumpărare (SPC) este o unitate monetară artificială care elimină diferențele dintre nivelurile prețurilor bunurilor și serviciilor din statele membre ale UE (Eurostat, Purchasing power standard (PPS), [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_\(PPS\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_(PPS)), accesat la data de 9.03.2024).

⁴³ Eurostat, GDP and main components (output, expenditure and income), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_GDP_custom_18802626/default/table, accesat la data de 8.11.2025.

7	Belgia	295.691,7	7	România	592.788,6
8	Suedia	272.030,7	8	Belgia	552.551,1
9	Grecia	246.052,2	9	Irlanda	475.413,3
10	Austria	245.845,6	10	Suedia	474.330,7
11	Portugalia	206.491,7	11	Austria	430.288,7
12	România	194.732,7	12	Cehia	396.980,3
13	Cehia	194.716,7	13	Portugalia	350.999,6
14	Danemarca	161.680,2	14	Danemarca	299.962,2
15	Irlanda	150.290,8	15	Grecia	291.321,8
16	Ungaria	147.062,6	16	Ungaria	290.602,2
17	Finlanda	144.233,5	17	Finlanda	229.808,3
18	Slovacia	80.781,0	18	Bulgaria	170.761,4
19	Bulgaria	68.942,2	19	Slovacia	162.368,1
20	Croația	60.438,0	20	Croația	120.506,5
21	Lituania	42.758,7	21	Lituania	101.089,8
22	Slovenia	40.809,6	22	Slovenia	77.264,0
23	Luxemburg	29.640,4	23	Luxemburg	65.299,5
24	Letonia	26.499,5	24	Letonia	52.360,6
25	Estonia	20.718,2	25	Estonia	43.585,9
26	Cipru	17.921,0	26	Cipru	38.069,8
27	Malta	7.483,8	27	Malta	25.363,4
State candidate					
1	Turcia	755.062,0	1	Turcia	2.463.845,4
2	Serbia	61.670,1	2	Serbia	135.556,3
3	Bosnia și Herțegovina	22.195,6	3	Bosnia și Herțegovina	44.389,4
4	Albania	16.070,4	4	Albania	40.514,3
5	Macedonia de Nord	14.096,4	5	Macedonia de Nord	30.910,2
6	Munte negru	5.106,2	6	Munte negru	13.625,9

În perioada 2006-2024, *PIB-ul real total al României a crescut de 3 ori*, urcând de pe locul al 12-lea pe locul al 7-lea, în contrast cu media UE (1,8 ori) și cu vechile state membre, Germania, Franța și Spania (1,6 ori), Italia (1,5 ori), mai aproape însă de Polonia (2,6 ori), Bulgaria (2,5 ori), Ungaria (2 ori) etc.

Cum statele au populații atât de diferite, indicatorul cel mai relevant pentru nivelul de trai este însă evoluția *PIB-ului real pe locuitor* (în mii

de unități SPC) – dinaintea aderării României la UE și până în prezent. Urmărirea acestei evoluții oferă răspunsuri bazate pe date științifice, iar nu pe credințele și percepțiile subiective ale unor categorii de cetățeni, la întrebările cu adevărat tulburătoare formulate în acest subcapitol⁴⁴.

Tabelul nr. 3

Nr.	State	PIB-ul real pe locuitor în 2006	Nr.	PIB-ul real pe locuitor în 2024		Creșteri 2006-2024
	UE	23.324		39.943		1,71
1	Luxemburg	62.674	1	Luxemburg	96.249	1,54
2	Irlanda	35.198	2	Irlanda	88.284	2,51
3	Țările de Jos	32.770	3	Țările de Jos	53.220	1,62
4	Suedia	29.948	4	Danemarca	50.187	1,69
5	Danemarca	29.738	5	Austria	46.883	1,58
6	Austria	29.734	6	Belgia	46.651	1,66
7	Germania	28.037	7	Germania	46.414	1,66
8	Belgia	28.033	8	Suedia	44.617	1,49
9	Finlanda	27.388	9	Malta	44.555	2,41
10	Franța	25.877	10	Finlanda	40.884	1,49
11	Italia	25.808	11	Cipru	39.121	1,64
12	Spania	24.472	12	Franța	39.112	1,51
13	Cipru	23.864	13	Italia	39.004	1,51
14	Grecia	22.327	14	Cehia	36.435	1,92
15	Slovenia	20.325	15	Spania	36.371	1,49
16	Portugalia	19.624	16	Slovenia	36.327	1,79
17	Cehia	18.965	17	Lituania	35.000	2,68
18	Malta	18.462	18	Portugalia	32.820	1,67
19	Estonia	15.338	19	Estonia	31.706	2,07
20	Slovacia	14.984	20	Polonia	31.439	2,60
21	Ungaria	14.602	21	Croația	31.142	2,22
22	Croația	14.012	22	România	31.107	3,38

⁴⁴ Eurostat, Gross domestic product (GDP) and main components per capita, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_pc_custom_18802672/default/table, accesat la data de 8.11.2025.

23	Lituania	13.076	23	Ungaria	30.391	2,08
24	Polonia	12.094	24	Slovacia	29.743	1,98
25	Letonia	11.943	25	Letonia	28.076	2,35
26	România	9.188	26	Grecia	27.662	1,24
27	Bulgaria	8.954	27	Bulgaria	26.509	2,96
State candidate						
1	Turcia	10.896	1	Turcia 2023	28.021	2,57
2	Serbia	8.320	2	Munte negru	21.853	2,63
3	Munte negru	8.302	3	Serbia	20.581	2,47
4	Macedonia de Nord	7.068	4	Macedonia de Nord	16.943	2,40
5	Albania	5.370	5	Albania	12.188	2,26

În consecință, după un alt indicator sintetic relevant, în perioada 2006-2024, economiile europene, măsurate după creșterea PIB-ului real pe locuitor în raport cu media UE=100%, au evoluat astfel⁴⁵:

Tabelul nr. 4

Nr.	State	2006	2024	Creșteri/scăderi
	UE	100%	100%	Puncte procentuale
1	Luxemburg	268.7	241.0	-27,7
2	Irlanda	150.9	221.0	+70,1
3	Țările de Jos	140.5	133.2	-7,3
4	Suedia	128.4	111.7	-16,7
5	Austria	127.5	117.4	-10,1
6	Danemarca	127.5	125.6	-1,9
7	Belgia	120.2	116.8	-3,4
8	Germania	120.2	116.2	-4,0
9	Finlanda	117.4	102.4	-15,0
10	Franța	110.9	97.9	-13,0
11	Italia	110.6	97.6	-13,0
12	Spania	104.9	91.1	-13,8

⁴⁵ Eurostat, Gross domestic product (GDP) and main components per capita [nama_10_pc_custom_18999583], Percentage of EU27 (from 2020) total per capita (based on million purchasing power standards, EU27 from 2020), current prices, https://ec.europa.eu/eurostat/data-browser/view/nama_10_pc_custom_18999583/default/table, accesat la data de 21.11.2025.

13	Cipru	102.3	97.9	-4,4
14	Grecia	95.7	69.3	-26,4
15	Slovenia	87.1	90.9	+3,8
16	Portugalia	84.1	82.2	-1,9
17	Cehia	81.3	91.2	+9,9
18	Malta	79.2	111.8	+32,6
19	Estonia	65.8	79.4	+13,6
20	Slovacia	64.2	74.5	+10,3
21	Ungaria	62.6	76.1	+13,5
22	Croația	60.1	78.0	+17,9
23	Lituania	56.1	87.6	+31,5
24	Polonia	51.9	78.7	+26,8
25	Letonia	51.2	70.3	+19,1
26	România	39.4	77.9	+38,5
27	Bulgaria	38.4	66.4	+28,0
State candidate				
1	Turcia 2006-2023	46.7	73.0	+26,3
2	Serbia	35.7	51.5	+15,8
3	Muntenegru	35.6	54.7	+19,1
4	Macedonia de Nord	30.3	42.4	+12,1
5	Albania 2006-2022	23.0	33.7	+10,7

Reducerea decalajului în privința nivelului de trai (a „înapoierii”) față de Europa a fost o preocupare constantă a statului român de cel puțin două secole. După cum relevă datele oficiale, de la aderarea sa la UE până în prezent, pentru prima dată în istorie, acest decalaj s-a redus în mod substanțial. PIB-ul real pe locuitor a crescut cel mai mult în România: de 3,38 ori, în contrast cu media UE (1,71 ori); de asemenea, în termeni relativi (față de media UE=100%), a crescut cu +38,5 pp: de pe penultimul loc în UE în 2006 (39,4%), a ajuns la 77,9% în 2024, situându-se în prezent înaintea Ungariei, Slovaciei, Letoniei, Greciei și Bulgariei.

Pe de altă parte, se poate constata cu ușurință că toate statele foste comuniste au înregistrat creșteri substanțiale ale nivelului de trai în termeni relativi: de la +31,5 pp în Lituania la +28,0 pp în Bulgaria și +26,8 pp în Polonia etc.), într-un contrast izbitor cu majoritatea vechilor state membre, ale căror niveluri de trai în termeni relativi au scăzut: de la -27,7 pp în Luxemburg la -26,4 pp în Grecia și -16,7 pp în Suedia etc.

În orice caz, vechea concepție populară național-comunistă, redenumită acum suveranistă, larg împărtășită de unele categorii de cetățeni,

țeni români, împreună cu exponenții lor din spațiul politic și mediatic – potrivit căreia UE ca atare semnifică în mod ultim „exploatarea unor națiuni de către altele“ (a celor din Est de către cele din Vest) nu este confirmată de date. Credița potrivit căreia „România este o colonie a Uniunii Europene și a Statelor Unite ale Americii“⁴⁶, este infirmată în mod categoric de realitate. Dimpotrivă, creșterea economică și a nivelurilor de trai au fost mai mare în noile state membre din Est. Nici vechea doctrină, denunțată viguros încă de Adam Smith, potrivit căreia *propășirea* unor națiuni constă în *sărăcirea* celorlalte (echivalentul jocului unilateral cu *sumă zero*) nu se confirmă.

Din păcate, nivelurile de dezvoltare economică ale statelor candidate se află încă mult în urma mediei UE = 100: Muntenegru: 54,7%, Serbia: 51,5%, Macedonia de Nord: 42,4%, Albania: 33,7% – de unde se vede în mod indubitabil că *nu este mai bine în afara UE*.

Investițiile străine directe (2024)

O sursă majoră de creștere a bunăstării generale în România o reprezintă investițiile private străine directe (ISD).

Tabelul nr. 5

Nr.	State	% din PIB în 2024 ⁴⁷	Stocul ISD în 2024 în euro
	UE	-	14,585,769.5 ⁴⁸
1	Luxemburg	3.128	2.695.814,0
2	Malta	2.079	479.674,0
3	Cipru	1.074	373.616,1
4	Țările de Jos	314	3.526.841,0
5	Irlanda	193	1.089.152,0
6	Ungaria	116	239.757,7
7	Estonia	89.7	35.728,3
8	Belgia	87.1	539.966,0
9	Suedia	73.5	410.219,6

⁴⁶ INSCOP Research, Ianuarie 2025.

⁴⁷ Eurostat, Inward FDI stocks in % of GDP, 2024, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00105_custom_18788630/default/table, accesat la data de 7.11.2025.

⁴⁸ Eurostat, Direct investment in the reporting economy (DIRE), Net FDI inward, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_FDI6_POS/default/table?lang=en, accesat la data de 7.11.2025.

10	Portugalia	69.3	200.499,4
11	Croația	67.0	57.556,5
12	Letonia	64.9	26.207,0
13	Cehia	64.6	207.294,8
14	Spania	57.5	916.690,0
15	Bulgaria	54.9	57.515,5
16	Lituania	50.3	39.753,9
17	Slovacia	48.4	62.980,7
18	Danemarca	45.5	178.685,1
19	Austria	44.0	217.327,0
20	Polonia	38.6	327.847,5
21	România	35.4	125.029,7
22	Slovenia	34.2	23.039,1
23	Franța	31.9	931.225,0
24	Finlanda	30.2	83.453,0
25	Grecia	29.3	69.246,1
26	Germania	27.6	1.193.845,0
27	Italia	21.7	476.805,7
State candidate			
1	Serbia 2023	72.5	54.516,0
2	Albania	59.0	14.762,5
3	Macedonia de Nord	54.1	8.477,5
4	Turcia	16.9	211.649,8
Alte state⁴⁹			
1	SUA 2023	-	5.394.095
2	China 2023	-	3.649.817
3	Rusia 2023	-	497.690

În ciuda retoricii *suveraniste* și, respectiv, *antiglobaliste* potrivnice din unele state membre, inclusiv din România, UE este, de departe, cea mai mare beneficiară de ISD din Lume (14,585 tril. € în 2024), urmată la mare distanță de SUA (5,394 tril. \$ în 2023) și de China „comunistă” (3,649 tril. \$ în 2023); sume incomparabile cu cele înregistrate de Rusia „suveranistă” (497,690 mld. \$ în 2021)⁵⁰. *Viceversa*, UE este, de departe,

⁴⁹ IMF, Foreign direct investment (FDI), <https://data.imf.org/en/Dashboards/DIP%20Dashboard>, accesat la data de 7.11.2025.

⁵⁰ IMF, Foreign direct investment (FDI), Net FDI inward, <https://data.imf.org/en/Dashboards/DIP%20Dashboard>, accesat la data de 21.11.2025.

cea mai mare expeditoare de ISD din Lume (17,403 tril. € în 2024),⁵¹ urmată de SUA (6,676,478 tril. \$ în 2023) și de China (2,955,400 tril. \$ în 2023)⁵².

Datele aferente României sunt confirmate, desigur, și de Banca Națională a României (125,035 mld. euro ISD la 31 decembrie 2024)⁵³. În prezent, investitorii privați cei mai mari provin din Germania (18,662 mld. euro / 14,9% din total), urmată de Austria (14,077 mld. euro / 11,3%), Franța (12,851 mld. euro / 10,3%), SUA (8,338 mld. euro / 6,7%) și Țările de Jos (6,576 mld. euro / 5,3%)⁵⁴, cu un număr total de 1,299 milioane de salariați⁵⁵.

Potrivit definiției-standard a OCDE, organizația statelor celor mai dezvoltate ale Lumii, asumată și de Banca Națională a României⁵⁶, *beneficiile ISD sunt multilaterale*: „Investițiile străine directe promovează legăturile economice stabile și durabile dintre state... Într-un cadru politic adecvat, ISD contribuie în statele-gazdă la dezvoltarea întreprinderilor autohtone, promovează comerțul internațional prin accesul la piețe, transferul de tehnologii și de *know-how*. Pe lângă efectele lor directe, ISD dezvoltă piețele muncii și financiare, influențând și alte dimensiuni ale performanței economice prin *efectele lor de revărsare (spillover effects)*“ (s.m.)⁵⁷.

„Ideile au consecințe“, spunea Lordul John M. Keynes. Și ideile politice greșite au consecințe negative asupra societății ca întreg. Strigătul național-comunist: „Noi nu ne vindem Țara!“, care a străbătut primul deceniu postcomunist și reverberează puternic până în prezent, a făcut astfel încât România să se afle printre statele UE cu cele mai puține investiții străine de capital. Conform datelor, România a atras până în prezent ISD în valoare de 125.029 mld. euro (reprezentând 35.4% din PIB-ul său anual); în timp ce Ungaria, considerată un „model

⁵¹ Eurostat, Direct investment abroad (DIA), Net FDI outward, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_FDI6_POS/default/table?lang=en, accesat la data de 7.11.2025.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Banca Națională a României, *Investițiile străine directe în România în anul 2024*, București, 2025, p. 12, https://www.bnr.ro/uploads/2024-investi%C8%9Biilestr%C4%83inedirecte_document.pdf_545_1759220767.pdf, accesat la data de 25.11.2025.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 25.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 33.

⁵⁶ Banca Națională a României, *Investițiile străine directe în România în anul 2022*, București, 2023, p. 38.

⁵⁷ OECD, *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, Fourth Edition, 2008, p. 20, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2009/10/oecd-benchmark-definition-of-foreign-direct-investment-2008_g1gh90bc/9789264045743-en.pdf.

de suveranism“ de inspirație rusească, un stat cu o populație și o suprafață de aprox. $\frac{1}{2}$ față de ale României, a atras ISD în valoare de 239.757 mld. euro (reprezentând 116% din PIB-ul său anual), adică de aprox. 4 ori mai mult raportat la populația sa. Această comparație aritmetică simplă arată cât de greșite pot fi unele idei; dar și cât de înșelătoare și ruptă de realitate poate fi retorica politică actuală.

Producția este sursa oricărei bunăstări, iar orice producție presupune în mod necesar întâlnirea factorilor săi principali: *capitalul + forța de muncă*. Cu mult timp în urmă, Adam Smith a descris cu o deosebită acuratețe acest raport fundamental: „Industria generală a societății nu poate depăși niciodată capitalul de care dispune societatea“, argumenta el. „După cum numărul de lucrători care pot fi menținuți de orice persoană particulară este proporțional cu capitalul său, tot astfel numărul tuturor angajaților dintr-o societate trebuie să fie proporțional cu capitalul total al acelei societăți, neputând niciodată depăși această proporție“⁵⁸.

Acest raport elementar nu a fost bine înțeles de socialiștii și de naționaliștii autohtoni (redenumiți suveraniști) nici până în prezent. Ei continuă să susțină în mod unilateral și demagogic ideea potrivit căreia „clasa muncitoare“, respectiv „românii“ și-ar putea produce propria bunăstare fără capital, autohton și mai ales străin; aceasta a fost – și a rămas – „vanitatea lor fatală“⁵⁹.

Fondurile publice europene (2007-2025)

O altă sursă majoră de creștere a bunăstării generale în România au fost fondurile publice europene nerambursabile. Potrivit ultimelor date oficiale publicate de Ministerul Finanțelor, în perioada 2007 – octombrie 2025, România a primit de la Bugetul UE suma de 106.328,28 mld. euro și a contribuit cu suma de 35.322,00 mld. euro, beneficiind de suma netă de 71.006,20 mld. euro⁶⁰.

Prin Tratatul de constituție, UE și-a stabilit obiective majore, între care: „să pună bazele unei uniuni tot mai strânse între națiunile

⁵⁸ Adam Smith, *The Wealth of Nations* (1776), Book IV: On Systems of Political Economy, Chapter II, Oxford, Oxford University Press, 1976.

⁵⁹ Friedrich A. von Hayek, *The Fatal Conceit*, ed. cit.

⁶⁰ Ministerul Finanțelor, Evoluția fluxurilor financiare dintre România și Uniunea Europeană (BALANȚA FINANCIARĂ NETĂ) la 30.10.2025, https://mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/buget/sitebuget/BN2025_10_31.pdf, accesat la data de 12.12.2025.

europene“; să promoveze „progresul economic și social al statelor lor prin eliminarea barierelor care divizează Europa“; „îmbunătățirea constantă a condițiilor de viață și de muncă a națiunilor lor“; „dezvoltarea armonioasă a economiilor prin reducerea diferențelor între diferite regiuni și a înapoierii regiunilor defavorizate“⁶¹ etc. Într-adevăr, din fondurile publice colectate de la toate statele membre, Uniunea redistribuie sume substanțiale în sprijinul României și al celorlalte state foste comuniste din Est.

Remiterile (1995-2024)

În sfârșit, o altă sursă de creștere a bunăstării și/sau de ameliorare a nivelului de trai al familiilor sărace din România sunt „remiterile“ (*remittances*) cetățenilor care trăiesc și muncesc în alte state⁶². „Remiterile personale“ cuprind toate transferurile în cash și în natură efectuate de lucrătorii dintr-un stat-gazdă către familiile lor din statul de origine.

Tabelul nr. 6

Nr.	Perioada: 1994-2024	mld. \$ SUA
1	Franța	609,487
2	Germania	367,478
3	Belgia	283,737
4	Italia	202,041
5	Polonia	181,556
6	România	96,903
7	Suedia	78,953
8	Austria	78,162
9	Croația	77,462
10	Spania	75,956
11	Țările de Jos	70,588
12	Ungaria 1995-2024	67,542
13	Cehia	57,758
14	Grecia	46,306
15	Luxemburg 1995-2024	45,344

⁶¹ „The Treaty on the functioning of the European Union (consolidated version) (TFUE)“, în *Official Journal of the European Union*, 26.10.2012.

⁶² The World Bank, Personal remittances, received (current US\$), <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT>, accesat la data de 22.11.2025.

16	Slovacia	44,142
17	Bulgaria 1996-2024	42,408
18	Portugalia	36,679
19	Danemarca	32,517
20	Lituania	27,212
21	Letonia 1996-2024	26,033
22	Finlanda	23,047
23	Irlanda	15,029
24	Slovenia	12,116
25	Cipru	10,648
26	Estonia	9,526
27	Malta	3,485
State candidate		
1	Ucraina 1996-2024	206,765
2	Serbia 2007-2024	75,773
3	Turcia	63,100
4	Bosnia și Herțegovina 1998-2024	56,832
5	Albania	37,619
6	R. Moldova 1995-2024	37,362
7	Munte negru 2007-2024	9,849
8	Macedonia de Nord 1996-2024	8,593

În perioada 1995-2024, remiterile totale cumulate *către* și *dinspre* România însumează 96,903 mld. \$, o cifră care depășește fondurile UE nerambursabile, fiind comparabilă cu Investițiile străine directe. În anul 2024, de exemplu, remiterile totale au fost de 9,523 mld. \$ (2.5% din PIB), din care 1,788 mld. \$ au fost transferați de lucrătorii străini din România către familiile lor din statul de origine.

Într-o evaluare globală a ONU, micile sume de 200-300 \$ pe lună pe care fiecare lucrător migrant îi trimite acasă reprezintă aproximativ 60% din veniturile lunare ale familiei. Pentru a releva magnitudinea fenomenului: aproape unul din nouă oameni în Lume este susținut de remiteri; aproximativ 1 miliard de oameni – sau 1 din 7 – trimit și primesc remiteri; remiterile reprezintă 15% din câștigurile lucrătorilor migranți, restul de 85% sunt cheltuiți în statele-gazdă sau sunt economisiți; costurile transferurilor sunt încă mari (7%); 75% sunt destinați satisfacerii nevoilor esențiale (hrană, medicamente, educație, utilități etc.), iar 25% sunt investiți în mici întreprinderi private care generează venituri și locuri de muncă, mai ales în zonele rurale⁶³.

⁶³ United Nations, „Remittances matter: 8 facts you don't know about the money migrants send back home“ (15 June 2019), <https://www.un.org/ht/desa/remittances-matter-8-facts-you-don%E2%80%99t-know-about-money-migrants-send-back-home>.

Sărăcia (2006-2023)

Un alt indicator al dezvoltării este ponderea săracilor (% din populația totală), măsurată după diferite praguri ale sărăciei mondiale (în \$ SUA / zi, la PPC din 2021)⁶⁴. Banca Mondială stabilește în prezent două praguri ale sărăciei: *sărăcia extremă* – venituri de 3 \$ zi / persoană, necesari pentru a-și satisface nevoile elementare (hrană, îmbrăcăminte și adăpost); și *sărăcia mondială* – venituri de 8,30 \$ zi / persoană, necesari pentru a-și satisface nevoile de bază (hrană, îmbrăcăminte, adăpost, dar și îngrijire medicală, educație etc.). După pragul *sărăciei mondiale*, situația statelor selectate pentru analiza comparativă a evoluat după cum urmează:

Tabelul nr. 7

Nr.	State	2006	State		2023
	Lumea	65			47
1	România	46.1	1	România	5.1
2	Bulgaria	33.5	2	Ungaria 2017	4.9
3	Letonia	11.1	3	Bulgaria	4.4
4	Polonia	11.1	4	Slovacia	4.1
5	Lituania	10.0	5	Lituania	3.2
6	Ungaria	7.0	6	Grecia	3.2
7	Estonia	6.3	7	Letonia	2.8
8	Slovacia	4.2	8	Spania	2.3
9	Portugalia	3.7	9	Portugalia	2.2
10	Spania	3.1	10	Croația	2.0
11	Grecia	2.7	11	Italia	1.9
12	Italia	1.8	12	Suedia	1.5
13	Suedia	1.1	13	Estonia	1.3
14	Cehia	1.0	14	Polonia	1.1
15	Malta	1.0	15	Austria	1.0
16	Croația 2008	0.9	16	Cehia	0.8
17	Irlanda	0.7	17	Malta 2022	0.7
18	Austria	0.5	18	Danemarca	0.6
19	Slovenia	0.5	19	Germania 2020	0.5
20	Belgia	0.4	20	Finlanda	0.4
21	Danemarca	0.3	21	Irlanda	0.3
22	Țările de Jos	0.3	22	Belgia	0.3

⁶⁴ The World Bank, Poverty headcount ratio at \$8.30 a day (2021 PPP) (% of population), <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.UMIC>, accesat la data de 17.11.2025.

23	Finlanda	0.2	23	Țările de Jos 2021	0.3
24	Franța	0.2	24	Franța	0.3
25	Germania	0.2	25	Luxemburg	0.2
26	Luxemburg	0.1	26	Slovenia	0.1
27	Cipru	0.0	27	Cipru	0.1
State candidate					
1	Albania 2008	43.4	1	Macedonia de Nord 2019	20.5
2	R. Moldova	43.1	2	R. Moldova	20.4
3	Turcia	35.9	3	Albania 2020	19.9
4	Ucraina	34.2	4	Munte negru 2021	14.5
5	Macedonia de Nord	32.8	5	Ucraina 2020	11.3
6	Serbia	19.4	6	Turcia 2022	10.8
7	Munte negru	16.3	7	Serbia 2022	10.3
8	Bosnia și Herțegovina 2007	6.8	8	Bosnia și Herțegovina 2011	8.1
Alte state					
1	China 2008	73.0	1	China 2022	21.5
2	Rusia	20.1	2	SUA	2.0
3	SUA	2.0	3	Rusia	0.9

Dacă în prezent sărăcia extremă a fost eradicată în România – 0.7% din populație în 2023, față de 11.1% în 2006⁶⁵ –, în același an al preaderării ponderea românilor care trăiau sub pragul sărăciei mondiale era înspăimântătoare (aproape jumătate din populație), incomparabilă chiar cu a fostelor state comuniste, fără a mai vorbi de vechile state membre, unde sărăcia era aproape inexistentă. După aderare, însă, ca urmare a dezvoltării economice și, respectiv a creșterii veniturilor statului⁶⁶ și a adoptării unor politici de protecție socială inexistente în trecut, aceasta s-a redus în mod substanțial (de la 46% la 5% în 2023). Aceste date susțin în mod convingător valabilitatea vechiului principiu liberal conform căruia „Creșterea valurilor ridică toate bărcile” („*A rising tide lifts all boats*”). O concluzie imediat intuitivă decurge de aici: nici pentru săracii din România „*nu ar fi mai bine în afara UE*”, idee ilustrată, dacă mai este necesar, și de ponderea mult mai mare a săracilor în statele candidate.

⁶⁵ The World Bank, Poverty headcount ratio at \$3.00 a day (2021 PPP) (% of population), <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?end=2006&start=1963>, accesat la data de 17.11.2025.

⁶⁶ Cheltuielile guvernamentale totale cu Protecția socială au crescut în România de la 2,832 mld. euro în 1995 la 41,375 mld. euro în 2023, Eurostat, General government expenditure by function (COFOG) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP_custom_17263475/default/table?lang=en, accesat la data de 25.05.2025.

Inegalitatea (2007-2024)

Sub raportul *inegalității* veniturilor – care nu trebuie confundată cu *sărăcia* –, măsurată după Indexul Gini, pe scara de la 0 (egalitatea absolută) la 100 (inegalitatea absolută) –, situația în statele selectate a evoluat, între anii 2007-2024, astfel:

Tabelul nr. 8

Nr.	State	2007 ⁶⁷	2024 ⁶⁸	Creșteri/scăderi
	Media UE	30,6	29,4	-1,2
1	Slovenia	23,2	23,8	0,6
2	Suedia	23,4	27,6	4,2
3	Slovacia	24,5	21,7	-2,8
4	Danemarca	25,2	28,6	3,4
5	Cehia	25,3	23,7	-1,6
6	Ungaria	25,6	28,0	2,4
7	Austria	26,2	28,4	2,2
8	Finlanda	26,2	26,1	-0,1
9	Belgia	26,3	24,6	-1,7
10	Malta	26,3	30,8	4,5
11	Franța	26,6	30,0	3,4
12	Luxemburg	27,4	30,1	2,7
13	Țările de Jos	27,6	25,9	-1,7
14	Cipru	29,8	30,1	0,3
15	Germania	30,4	29,5	-0,9
16	Irlanda	31,3	26,4	-4,9
17	Croația 2010-	31,6	29,8	-1,8
18	Spania	31,9	31,2	-0,7
19	Italia	32,0	32,2	0,2
20	Polonia	32,2	26,0	-6,2

⁶⁷ Eurostat, Gini coefficient of equivalised disposable income – EU-SILC survey, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di12__custom_10337732/default/table, accesat la data de 31.08.2024.

⁶⁸ Eurostat, Gini coefficient of equivalised disposable income, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di12__custom_19050762/default/table, accesat la data de 25.11.2025.

21	Estonia	33,4	30,8	-2,6
22	Lituania	33,8	35,3	1,5
23	Grecia	34,3	31,8	-2,5
24	Bulgaria	35,3	38,4	3,1
25	Letonia	35,4	34,2	-1,2
26	Portugalia	36,8	31,9	-4,9
27	România	38,3	28,0	-10,3
State candidate				
1	Macedonia de Nord 2020-2023	31,4	30,3	-1,1
2	Munte negru 2020-2022	32,9	31,5	-1,4
3	Albania 2020-2023	33,2	30,2	-3
4	Serbia 2020	33,3	31,9	-1,4
5	Turcia	43,2	44,8	+1,6
Alte state⁶⁹				
1	Rusia 2007-2023	42,3	33,0	+6,3
2	China 2008-2022	43,0	36,0	+7,0
3	SUA 2007-2023	41,1	41,8	-0,7

După cum se poate observa, deși inegalitatea veniturilor în România era cea mai mare în anul aderării, aceasta a scăzut cel mai mult în prezent, apropiindu-se de media UE, ceea ce nu este cazul în statele candidate. De aici rezultă, din nou, că nu „*ar fi mai bine în afara UE*“. Este adevărat că în 1989 inegalitatea veniturilor în România era mai mică (23,3)⁷⁰, date fiind angajamentele ideologice egalitare ale fostului regim comunist; dar acesta a fost prețul plătit pentru sărăcia generalizată. Pe de altă parte, este remarcabil că inegalitatea este incomparabil mai mare în Rusia *suveranistă* și în China *comunistă*.

Un alt indicator sintetic al bunăstării materiale este consumul final al familiilor (măsurat după Standardul puterii de cumpărare). Potrivit Eurostat, în anul 2024 nivelul cel mai scăzut al prețurilor pentru bunurile și serviciile din componența consumului final al gospodăriilor populației a fost înregistrat în Bulgaria (56%) și în România (57%) față de media UE⁷¹.

⁶⁹ The World Bank, Gini index, [https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2023&name_desc=false&start=1963&view=chart%2C&year=2020 4](https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2023&name_desc=false&start=1963&view=chart%2C&year=2020%204), accesat la data de 30.11.2025.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Eurostat, Comparative price levels of consumer goods and services, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Comparative_price_levels_of_consumer_goods_and_services, accesat la data de 26.02.2026.

Tabelul nr. 9

State	Consumul final al gospodăriilor populației 2024				
Media UE	100%				
Luxemburg	149%	Franța	109%	Cehia	80%
Danemarca	141%	Italia	99%	Slovacia	79%
Irlanda	138%	Estonia	95%	Letonia	78%
Finlanda	126%	Cipru	93%	Lituania	76%
Suedia	122%	Malta	91%	Croația	72%
Țările de Jos	121%	Spania	90%	Polonia	69%
Belgia	120%	Slovenia	89%	Ungaria	68%
Austria	117%	Portugalia	84%	România	57%
Germania	111%	Grecia	82%	Bulgaria	56%
State candidate					
Muntenegru	61%	Albania	53%		
Macedonia de Nord	59%	Serbia	48%		
Bosnia și Herțegovina	56%	R. Moldova	47%		

Câștigurile salariale (2008-2024)

În sfârșit, un alt indicator relevant constă în nivelul câștigurilor salariale brute reale (măsurate după SPC, iar nu în euro, având în vedere că această monedă nu are aceeași putere de cumpărare în statele UE). Potrivit Eurostat, evoluția câștigurilor salariale medii anuale brute reale anuale (în mii de unități SPC) se prezintă în modul următor⁷²:

Tabelul nr. 10

State		Câștiguri salariale brute reale (2008)		Câștiguri salariale brute reale (2024)		% din media UE (2024)
Nr.	Media UE	-		Media UE	41.961	100%
1	Țările de Jos	41.138	1	Germania	58.330	139%
2	Luxemburg	40.638	2	Țările de Jos	56.244	134%
3	Germania	38.722	3	Luxemburg	55.460	132%
4	Belgia	36.739	4	Austria	55.213	132%
5	Austria	35.366	5	Belgia	51.838	124%

⁷² Eurostat, Gross earning. Single person without children earning 100% of the average earning, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_nt_net__custom_19130716/default/table, accesat la data de 30.11.2025.

6	Danemarca	34.803	6	Danemarca	47.096	112%
7	Irlanda	33.024	7	Irlanda	46.780	111%
8	Suedia	32.682	8	Finlanda	42.525	101%
9	Finlanda	31.176	9	Suedia	40.957	98%
10	Franța	30.043	10	Franța	40.073	96%
11	Italia	26.234	11	Italia	36.416	87%
12	Grecia	25.707	12	Spania	34.813	83%
13	Spania	23.993	13	Malta	33.553	80%
14	Cipru 2014	21.863	14	România	33.005	79%
15	Malta	21.154	15	Polonia	31.473	75%
16	Slovenia	19.013	16	Lituania	31.374	75%
17	Portugalia	17.262	17	Slovenia	31.003	74%
18	Croația 2013	16.126	18	Cipru	30.872	74%
19	Cehia	14.764	19	Grecia	29.392	70%
20	Polonia	13.911	20	Ungaria	29.238	70%
21	Estonia	13.300	21	Croația	26.764	64%
22	Ungaria	13.234	22	Portugalia	26.041	62%
23	Slovacia	12.885	23	Cehia	24.705	59%
24	Lituania	11.228	24	Letonia	24.590	59%
25	Letonia	9.653	25	Bulgaria	24.125	57%
26	România	9.006	26	Estonia	23.710	57%
27	Bulgaria	6.483	27	Slovacia	22.103	53%
Alte state						
1	SUA	35.755	1	SUA	48.571	116%
2	Japonia	31.965	2	Japonia	36.670	87%

Precum se vede, câștigurile salariale medii reale în România au crescut între anii 2008-2024 de 3,6 ori, ajungând la 79% din media UE, fiind considerabil mai mari decât în statele foste comuniste europene. Calculate în moneda euro, așa cum procedează unele sindicate profesionale și unele partide politice atunci când se află în opoziție, situația este mult „înărăutățită” (20.057 euro în România vs. 43.104 euro în UE = 46%)⁷³.

În sfârșit, pentru a completa tabloul câștigurilor salariale, un alt indicator relevant este nivelul salariului minim lunar în România (mii unități SPC), în raport cu alte state, în anii de referință 2006-2025⁷⁴.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ Eurostat, Monthly minimum wages – bi-annual data, https://ec.europa.eu/eurostat/data-browser/view/earn_mw_cur_custom_19131307/default/table, accesat la data de 30.11.2025.

Tabelul nr. 11

State	2006	2025	% din total salariați (2022) ⁷⁵
Media UE	Media UE 19: 621	Media UE 2022: 1.336	-
Luxemburg	1.333	2.035	7.4%
Țările de Jos	1.212	1.937	3.5%
Franța	1.135	1.620	12.7%
Belgia	1.124	1.812	6.5%
Irlanda	1.021	1.653	-
Grecia	788	1.194	10.2%
Malta	744	1.049	-
Spania	670	1.519	3.5%
Slovenia	645	1.417	12.6%
Portugalia	542	1.167	3.1%
Cehia	429	936	2.6%
Ungaria	376	1.001	10.0%
Polonia	361	1.500	10.1%
Slovacia	308	963	5.0%
Lituania	294	1.272	6.0%
Estonia	276	886	3.3%
Letonia	198	905	5.6%
Bulgaria	178	922	13.0%
România	163	1.279	10.5%
Germania	-	1.989	8.0%
Croația	-	1.272	9.7%
Cipru	-	1.078	-
Austria	-	-	-
Danemarca	-	-	-
Finlanda	-	-	-
Italia	-	-	-
Suedia	-	-	-
State candidate			
Turcia	438	1.062 (2024)	-
Serbia	295	917	-
Albania	206	566	-
Macedonia de Nord	-	1.069	-
Munte negru	-	1.058	-
R. Moldova	-	-	-
Alte state			
SUA	750	837	-

⁷⁵ Eurostat, Minimum wage statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics&oldid=431746, accesat la data de 5.12.2025.

În anul 2025, dintre statele UE 27, cinci nu au reglementat un salariu minim național: Austria, Danemarca, Finlanda, Italia și Suedia⁷⁶. Salariul minim real brut în România a crescut între anii 2006-2025 de aproape 8 ori – de la 163 la 1.279 –, reprezentând 96% din media UE22 (1.336); dar proporția beneficiarilor este una dintre cele mai mari din UE (10.5%). Calculat în moneda euro, așa cum se procedează adesea, situația este mult „înărăutătită”, salariul minim (4.050 lei) fiind de numai 797 euro, față de 1.292 euro (media UE22), adică numai 62% din media UE22.

Având în vedere toți acești indicatori sintetici, *credința larg împărtășită de unele categorii de cetățeni români potrivit căreia aderarea din 2007 a fost un „lucru rău” și că, în consecință, „ar fi mai bine în afara UE” este total nejustificată.*

Concluzii

Într-o caracterizare generală, România este al 8-lea stat al UE după mărimea teritoriului⁷⁷, al 6-lea după populație⁷⁸; iar după mărimea PIB-ului real total s-a aflat pe locul al 12-lea în 2006 și pe locul al 7-lea în 2024.

În perioada 1989-2024, PIB-ul real pe locuitor al României a crescut de 5,64 ori, ajungând la 70% din media Europei Occidentale; iar în cadrul perioadei 2006 (anul preaderării la UE) – 2024 a înregistrat creșterea cea mai accelerată: de 3,38 ori, ajungând la 77,9% din media UE, aproape de Polonia, dar înaintea Ungariei, Slovaciei, Letoniei, Greciei și Bulgariei.

Această evaluare este confirmată pe deplin și de ultimul Raport de Țară al Comisiei Europene: „România *converge* către nivelurile de venituri și de productivitate ale UE... De la aderare, România și-a crescut PIB-ul *per capita* de la 44% din media UE la aproape 80% în 2024”⁷⁹.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ Eurostat, Area by NUTS 3 region, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/REG_AREA3_custom_19328963/default/table, accesat la data de 14.12.2025.

⁷⁸ Eurostat, Population change – Demographic balance and crude rates at national level, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_gind_custom_19328988/default/table, accesat la data de 14.12.2025.

⁷⁹ European Commission, „2025 Country Report – Romania”, p. 2, https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/7cb47fb4-4517-431a-95c8-17cb161d5078_en?filename=RO_CR_SWD_2025_223_1_EN_autre_document_travail_service_part1_v4.pdf, accesat la data de 17.11.2025.

În anul 2019, pentru prima dată în istorie, România a intrat în categoria „statelor cu venituri mari”; iar avuția națională pe locuitor a crescut în perioada 1995-2020 cu 45%.

Dezvoltarea economică și socială a României în perioada postcomunistă a fost realizată în mod preponderent de întreprinderile private românești, întreprinderile de stat, cele mai numeroase în UE, înregistrând în mod sistematic pierderi mari, atât înainte, cât și după 1989 și până în prezent. O contribuție însemnată au avut-o și companiile străine, cu investiții de peste 125 mld. euro, reprezentând 35,4% din PIB-ul anual, unul dintre cele mai mici procente în statele UE.

De asemenea, fondurile publice europene de peste 71 mld. euro au contribuit în mod decisiv la producerea unor bunuri și servicii publice inexistente sau aflate într-o stare deosebit de precară înainte de 1989.

Nu în ultimul rând, remiterile personale, în sumă totală de aproape 97 mld. dolari, au contribuit fără îndoială la ameliorarea condiției multor familii sărace din România.

Dacă în prezent *sărăcia extremă* a fost eradicată în România, în 2006, anul preaderării la UE, ponderea românilor care trăiau sub pragul actual al *sărăciei mondiale* era înspăimântătoare (aproape jumătate din populație), incomparabilă chiar cu a fostelor state comuniste, fără a mai vorbi de vechile state membre, unde sărăcia era aproape inexistentă. După aderare, însă, ca urmare a dezvoltării economice și a creșterii veniturilor statului și a adoptării unor politici de protecție socială inexistente în trecut, aceasta s-a redus în mod substanțial (de la 46% la 5% în 2023).

Sub raportul *inegalității* veniturilor, măsurată după Indexul Gini – care nu trebuie confundată cu *sărăcia* –, aceasta a scăzut cel mai mult în România în perioada 2007-2024: de la 38,3 la 28,0 (-10,3), apropiindu-se de media actuală a UE (29,4). Este adevărat că în 1989 inegalitatea veniturilor era mai mică (23,3), date fiind angajamentele ideologice egalitare ale fostului regim comunist; dar acesta a fost prețul plătit pentru sărăcia și penuria generalizate.

În perioada 2008-2024, câștigurile salariale brute medii reale anuale au crescut de 3,6 ori, ajungând la 79% din media UE, mai mari decât în toate statele foste comuniste. În sfârșit, salariile minime reale brute lunare au crescut între anii 2006-2025 de aproape 8 ori, reprezentând 96% din media UE22, mai mari decât în multe dintre statele foste comuniste.

Toate aceste medii sunt însă mult „trase în jos“ de proporția atât de mare a cetățenilor români *inactivi economic* (49%), una dintre cele mai mari din Lume, nu numai din Europa. Ei nu își pot procura mijloacele suficiente unui trai decent și nici nu pot contribui la creșterea bunăstării generale prin contribuții la bugetele publice destinate finanțării pensiilor, sănătății, învățământului etc.

Datele și evaluările prezentate ilustrează totodată „Povestea celor două Românii: una urbană, dinamică și integrată în UE; cealaltă rurală, săracă și izolată”⁸⁰.

În termeni academici generali, aceasta este și rămâne „marea problemă“, deopotrivă economică, politică și cultural-identitară a României, subminând într-o măsură incalculabilă eforturile sale de a-și atinge potențialul, conform angajamentelor sale constituționale interne și internaționale în cadrele oferite de organizațiile euro-atlantice (ONU, NATO, UE, OCDE etc.).

Dar temele predilecte de propagandă național-comunistă (suveranistă) de inspirație rusească ale grupărilor și partidelor politice extremiste actuale după care „a fost mai bine înainte de 1989“ și „ar fi mai bine în afara UE“, oricât ar fi devenit de populare, sunt *flatus vocis*.

BIBLIOGRAFIE

- Agencia Națională de Administrare Fiscală, „ANAF notifică companiile de stat care înregistrează obligații fiscale restante“, https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20251031145417_com_1127%20notificare_companii_stat_2025_bt.pdf, accesat la data de 4.12.2025.
- Agencia Națională de Administrare Fiscală, „ANAF notifică instituțiile publice cu datorii restante privind plata obligațiilor fiscale“, https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20251017155223_com%201078%2017%20octombrie%202025.pdf, accesat la data de 11.10.2025.
- Banca Națională a României, *Investițiile străine directe în România în anul 2024*, București, 2025, p. 12, https://www.bnr.ro/uploads/2024-investi%C8%9Biilestr%C4%83inedirecte_documentpdf_545_1759220767.pdf, accesat la data de 25.11.2025.
- Banca Națională a României, *Investițiile străine directe în România în anul 2022*, București, 2023, p. 38.
- European Commission, „2025 Country Report – Romania“, p. 2, https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/7cb47fb4-4517-431a-95c8-17cb161d5078_en?filename=RO_CR_SWD_2025_223_1_EN_autre_document_travail_service_part1_v4.pdf, accesat la data de 17.11.2025.

⁸⁰ The World Bank, *Systematic Country Diagnostic (Update): Romania*, ed. cit., p. 13.

- European Parliament's Spring 2024 Eurobarometer, p. 164, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3272>, accesat la data de 27.07.2024.
- Eurostat, Area by NUTS 3 region, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/REG_AREA3_custom_19328963/default/table, accesat la data de 14.12.2025.
- Eurostat, Comparative price levels of consumer goods and services, Data from 19 June 2025, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Comparative_price_levels_of_consumer_goods_and_services, accesat la data de 9.11.2025.
- Eurostat, Direct investment abroad (DIA), Net FDI outward, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_FDI6_POS/default/table?lang=en, accesat la data de 7.11.2025.
- Eurostat, Direct investment in the reporting economy (DIRE), Net FDI inward, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_FDI6_POS/default/table?lang=en, accesat la data de 7.11.2025.
- Eurostat, GDP and main components (output, expenditure and income), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_GDP_custom_18802626/default/table, accesat la data de 8.11.2025.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG) [gov_10a_exp_custom_17263475], https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP_custom_17263475/default/table?lang=en, accesat la data de 25.05.2025.
- Eurostat, Gini coefficient of equivalised disposable income – EU-SILC survey, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di12_custom_10337732/default/table, accesat la data de 31.08.2024.
- Eurostat, Gini coefficient of equivalised disposable income, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di12_custom_19050762/default/table, accesat la data de 25.11.2025.
- Eurostat, Gross domestic product (GDP) and main components per capita [nama_10_pc_custom_18802672], https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_pc_custom_18802672/default/table, accesat la data de 8.11.2025.
- Eurostat, Gross domestic product (GDP) and main components per capita, Percentage of EU27 (from 2020) total per capita (based on million purchasing power standards, EU27 from 2020), current prices, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_pc_custom_18999583/default/table, accesat la data de 21.11.2025.
- Eurostat, Gross earning. Single person without children earning 100% of the average earning, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_nt_net_custom_19130716/default/table, accesat la data de 30.11.2025.
- Eurostat, Inward FDI stocks in % of GDP, 2024, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00105_custom_18788630/default/table, accesat la data de 7.11.2025.
- Eurostat, Minimum wage statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics&oldid=431746, accesat la data de 5.12.2025.
- Eurostat, Monthly minimum wages – bi-annual data [earn_mw_cur_custom_19131307], https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_cur_custom_19131307/default/table, accesat la data de 30.11.2025.
- Eurostat, Population change – Demographic balance and crude rates at national level, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_gind_custom_19328988/default/table, accesat la data de 14.12.2025.
- Hayek, Friedrich A., *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*, în *The Collected Worksof Friedrich August Hayek*, Volume I, edited by William W. Bartley III,

- Routledge, London, 1988, p. 6.
- Iacovone, Leonardo *et. al*, *Greater Heights: Growing to High Income in Europe and Central Asia*, The World Bank, Washington, DC, 2025, p. 27.
- IMF, Foreign direct investment (FDI), <https://data.imf.org/en/Dashboards/DIP%20Dashboard>, accesat la data de 7.11.2025.
- IMF, Foreign direct investment (FDI), Net FDI inward, <https://data.imf.org/en/Dashboards/DIP%20Dashboard>, accesat la data de 21.11.2025.
- IMF, GDP per capita, current prices. Purchasing power parity; international dollars per capita (1989, 2000, 2024), <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>, accesat la data de 6.11.2025.
- IMF, GDP per capita, current prices. Purchasing power parity; international dollars per capita (1989, 2013), <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>, accesat la data de 2.12.2025.
- IMF, *World Economic Outlook (October 2025)*, GDP, current prices. Billions of U.S. dollars, <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>; GDP, current prices. Purchasing power parity; billions of international dollars, <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPGDP@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>, accesat la data de 6.11.2025.
- INSCOP Research, „Evaluarea regimului comunist“, Decembrie 2023, <https://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2023/12/13.12.2023-Sondaj-INSOCOP-News.ro-Partea-6-Regimul-Comunist.pdf>, accesat la data de 22.06.2024.
- INSCOP Research, „România între național și european în era dezinformării. Patriotism economic, valori și conspirații“, Ianuarie 2025, <https://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2025/01/21.01.2025-Raport-final-INSOCOP-Funky-Citizens.pdf>, accesat la data de 7.12.2025.
- INSCOP Research, Sondaj de opinie național – Iulie 2025, „Percepția populației cu privire la COMUNISM: Reperete nostalgici“, realizat la comanda Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICMER), www.inscop.ro/wp-content/uploads/2025/07/22.07.2025-Prezentare-INSOCOP-Raport-Sondaj-Comunism-1.pdf, accesat la data de 7.11.2025.
- Institutul Național de Statistică, „Puterea de cumpărare în România comparativ cu statele membre ale Uniunii Europene în anul 2024 – date provizorii“, 27/06/2025, <https://insse.ro/cms/ro/content/puterea-de-cump%C4%83rare-%C3%AEn-rom%C3%A2nia-comparativ-cu-statele-membre-ale-uniunii-europene-%C3%AEn-anul-4>, https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/pppro24r.pdf, accesat la data de 9.11.2025.
- Institutul Național de Statistică, *ROMÂNIA – UN SECOL DE ISTORIE. DATE STATISTICE*, Coord. Tudorel Andrei, 2018, p. 425.
- Lazea, Valentin, „BNR: României i-a luat 100 de ani să ajungă economic de unde a plecat“, <https://www.capital.ro/lazea-dupa-un-secol-romania-a-revenit-la-acelasi-nivel.html>, accesat la data de 21.06.2024.
- Maddison, Angus, *The World Economy*, Vol. 1: *A Millennial Perspective*, Paris, OECD, 2006, pp. 61-63, 100-101.
- Maddison, Angus, *The World Economy. Historical Statistics*, Paris, OECD, 2003, pp. 61-63, 100-101.
- Ministerul Finanțelor, Evoluția fluxurilor financiare dintre România și Uniunea Europeană (Balanța financiară netă) la 30.10.2025, https://mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/buget/sitebuget/BFN2025_10_31.pdf, accesat la data de 12.12.2025.

- Murgescu, Bogdan, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Polirom, 2010, p. 219.
- OECD, *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, Fourth Edition, 2008, p. 20, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2009/10/oecd-benchmark-definition-of-foreign-direct-investment-2008_g1gh90bc/9789264045743-en.pdf.
- Planul Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare (2022-2027), <https://www.mcid.gov.ro/wp-content/uploads/2022/12/hg-aprobare-pncdi-iv.pdf>; Planul Național de Redresare și Reziliență (2022-2026), <https://mfe.gov.ro/pnrr/>.
- „Proiectul național românesc în orizontul secolului XXI“, https://acad.ro/evenimente/evenimente/2024/24_evenLovinescu.html, accesat la data de 18 iunie 2024.
- Smith, Adam, *The Wealth of Nations* (1776), Oxford, Oxford University Press, 1976.
- Standard Eurobarometer 101: Public opinion in the European Union, April – May 2024, pp. 101, 105, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3216>, accesat la data de 27.07.2024.
- Standard Eurobarometer 67: Public opinion in the European Union, Spring 2007, p. 96, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/617>, accesat la data de 30.07.2024.
- Statutul Academiei Române, Art. 9 (h), în *Monitorul Oficial*, nr. 592 din 25 iunie 2025.
- „The Treaty on the functioning of the European Union (consolidated version) (TFUE)“, în *Official Journal of the European Union*, 26.10.2012.
- The World Bank, Personal remittances, received (current US\$), <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT>, accesat la data de 22.11.2025.
- The World Bank, Seidu Dauda, Georgiana Pop, Mariana Iootty, *Does State Ownership Have Limits in Romania?*, December 2023, p. 2.
- The World Bank, Gini index, https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2023&name_desc=false&start=1963&view=chart%2C&year=2024, accesat la data de 30.11.2025.
- The World Bank, Labor force participation rate, total (% of total population ages 15+) (modeled ILO estimate), <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.ZS>, accesat la data de 26.02.2026.
- The World Bank, Poverty headcount ratio at \$3.00 a day (2021 PPP) (% of population), <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?end=2006&start=1963>, accesat la data de 17.11.2025.
- The World Bank, Poverty headcount ratio at \$8.30 a day (2021 PPP) (% of population), <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.UMIC>, accesat la data de 17.11.2025.
- The World Bank, *Systematic Country Diagnostic (Update): Romania*, Washington DC, 2023, p. 36.
- The World Bank, The Changing Wealth of Nations 2024, <https://www.worldbank.org/en/publication/the-changing-wealth-of-nations>; <https://datacatalog.worldbank.org/search/dataset/0042066>, accesat la data de 7.11.2025.
- The World Bank, World Development Indicators / The World by Income and Region, <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/the-world-by-income-and-region.html>, accesat la data de 7.11.2025.
- United Nations, „Remittances matter: 8 facts you don’t know about the money migrants send back home“ (15 June 2019), <https://www.un.org/ht/desa/remittances-matter-8-facts-you-don%E2%80%99t-know-about-money-migrants-send-back-home>.

PUTEREA STATELOR

„Taxes are the price we pay for a civilized society“

– Oliver Wendell Holmes Jr. (1841-1935),
jurist american

Capitolul¹ își propune o evaluare cantitativă sintetică a capacității politice și administrative a statului român actual, prin comparație cu a celorlalte state membre ale Uniunii Europene, ale statelor candidate, precum și ale altor state mari ale Lumii de a extrage resurse numite publice. Teza sa centrală este aceea că atribuțiile esențiale ale statelor contemporane rezidă în furnizarea de bunuri și servicii publice pe care economia privată de piață nu le poate oferi. Constatările principale sunt tulburătoare: 1) Deși economia românească, măsurată prin PIB-ul real pe locuitor, a ajuns în ultimii ani aproape la nivelul de 80% din media UE, veniturile fiscale în România se situează în jur de 70% față de această medie – un decalaj enorm care împiedică statul român să ofere bunuri și servicii publice esențiale comparabile, necesare societății românești actuale; 2) Politica fiscală din România nu este numai total ineficientă, ci și profund injustă, deoarece aruncă în mod discriminatoriu povara fiscalității numai asupra unora dintre cetățenii-contribuabili săi; 3) În ciuda acestei stări de lucruri, partidele politice mari, indiferent de orientările lor ideologice declarate, militează în mod energic pentru reducerea substanțială a fiscalității și/sau taxarea diferențiată a unor categorii de cetățeni și, simultan, pentru creșterea neconținută a cheltuielilor publice; 4) Dacă acest curs periculos al politicii continuă, România va înfrunta „tragedia bunurilor comune“, cu toate consecințele care decurg de aici.

¹ Capitolul este forma extinsă și actualizată a articolului „Puterea statelor“, publicat în *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, Nr. 4, 2024, pp. 5-40, https://79dd720e-4b65-4316-bb39-526d8ealc51d.filesusr.com/ugd/d1cf60_46ba26dc47694c6ea29339d822564273.pdf.

În particular, capitolul încearcă să ofere o mostră de analiză a „politicii bazate pe dovezi” (*evidence-based policy*), în locul propagandei rudimentare și înșelătoare, fie ea „socialistă”, „liberală”, „naționalistă” sau „suveranistă”, care inundă în prezent spațiul public și mediatic românesc.

Puterea reală a statelor contemporane rezidă în mod esențial – și este cuantificabilă – în termenii capacității lor politice și administrative de a extrage resurse financiare din economiile lor private, pe scurt, în „Puterea de a taxa” (*The Power to Tax*)².

În statele liberale actuale, bazate pe economia de piață, așa cum este și statul român³, cetățenii cer și oferă majoritatea bunurilor și serviciilor prin intermediul pieței; dar ei cer și oferă, de asemenea, și unele bunuri și servicii prin intermediul statului. „Primele se numesc *bunuri private*; secundele se numesc *bunuri publice*” (s.m.)⁴. Spre deosebire de statele *totale*, cum au fost statele comuniste, al căror angajament constituțional primordial a fost să ofere în mod direct locuitorilor lor cvasi-totalitatea bunurilor și serviciilor private și publice, statele liberale actuale, mai mult sau mai puțin *minimale*, furnizează cetățenilor în mod preponderent *bunuri și servicii publice*.

Sursele principale ale veniturilor publice sunt taxele asupra activităților economice ale cetățenilor și contribuțiile sociale obligatorii (la fondurile publice de pensii și de îngrijirea sănătății etc.), la care se adaugă unele taxe asupra serviciilor oferite de stat. În unele state, veniturile sunt suplimentate prin taxele colectate de la întreprinderile proprietate de stat, prin redevențele asupra resurselor naturale și prin fonduri externe nerambursabile, precum fondurile europene⁵.

Prin colectarea veniturilor de la cetățenii lor, statele îndeplinesc în principiu două atribuții (sau obiective) fundamentale: *furnizarea de bunuri și servicii publice esențiale* pe care economia privată de piață nu le poate oferi (e.g., serviciile publice generale, apărarea națională, ordinea și siguranța publică, îngrijirea sănătății, educația, cultura și re-

² Geoffrey Brennan and James M. Buchanan, *The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constitution*, New York, Cambridge University Press, 1980.

³ Constituția României, Art. 135 (1): „Economia României este *conomie de piață*, bazată pe *libera inițiativă și concurență*” (s.m.), *Monitorul Oficial*, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

⁴ James M. Buchanan, *The Demand and Supply of Public Goods*, Chicago, Rand McNally (1968), în *The Collected Works of James M. Buchanan*, Vol. 5, Indianapolis, Liberty Fund, 1999, p. 10.

⁵ OECD, *Government at a Glance 2023*, OECD Publishing, Paris, p. 146, <https://doi.org/10.1787/3d5c5d31-en>.

ligia, protecția mediului ș.a.); și *redistribuirea veniturilor* dintre cetățeni (de la bogați la săraci) în scopul reducerii inegalităților din societate, prin politicile de protecție și asistență socială⁶.

Unele politici fiscale ale statelor stimulează activități social benefice (e.g., prin taxarea mai redusă a cercetării științifice) sau penalizează activități social dăunătoare (e.g., prin suprataxarea activităților industriale poluante sau a consumului de alcool și de tutun). Dar aceste politici nu sunt întotdeauna armonioase, ci pot fi chiar mutual contradictorii: e.g., statul român penalizează și subvenționează simultan întreprinderile proprii poluante (mineritul), precum și producția și consumul de alcool și tutun etc.

În prezent, creșterea puterii statelor de a extrage venituri publice se înscrie între marile angajamente politice globale asumate de toate statele membre ale ONU, inclusiv România, în cadrul „Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă”⁷, care cuprinde 17 Obiective, în mod precis, ODD 17.1: „Îmbunătățirea capacității interne de a colecta taxe și alte venituri”, măsurabilă prin Indicatorul 17.1.1: „Veniturile guvernamentale totale ca porțiune din PIB”⁸.

Veniturile-și-cheltuielile publice

Veniturile-și-cheltuielile publice (numite în mod tradițional ale „statului”) sunt absolut definitorii pentru adevărata natură a regimurilor politice dintr-un stat sau altul. Potrivit uneia dintre tezele cele mai cunoscute ale sociologiei fiscale ca disciplină academică, întemeiată la începutul secolului trecut de Joseph A. Schumpeter: „*Bugetul este scheletul statului dezgolit de toate ideologiile înșelătoare*” (s.m.)⁹.

Relevanța generală a acestei perspective teoretice asupra statului a fost demonstrată cu o deosebită forță de expresie de marele economist american de origine austriacă: „*Spiritul unui popor, nivelul său cultural,*

⁶ OECD, *op. cit.*, Classification of the Functions of Government (COFOG), pp. 224-225.

⁷ United Nations, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

⁸ United Nations, Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017, *Annex: Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development*, https://ggim.un.org/documents/a_res_71_313.pdf.

⁹ Joseph A. Schumpeter, „The Crisis of the Tax State” (1918), în Richard A. Swedberg (Editor), *Joseph A. Schumpeter: The Economics and Sociology of Capitalism*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1991.

structura sa socială, faptele pe care politica sa le poate pregăti – toate acestea și încă altele sunt înscrise în istoria sa fiscală, *dezgolită de toate frazele*. Cine știe cum să-i asculte mesajul, aude aici *tunetul istoriei Lumii* mai clar decât oriunde altundeva“ (s.m.)¹⁰.

Dacă în vechile regimuri feudale cheltuielile statului erau finanțate în principal din veniturile obținute din proprietățile funciare ale Domnitorilor, în regimurile moderne și contemporane, bazate pe industrii și activități comerciale private, acestea sunt finanțate din taxele impuse asupra cetățenilor-contribuabili (și, desigur, din împrumuturi). „«Taxele» au atât de mult de-a face cu «statul», încât expresia «Statul fiscal» ar putea fi considerată în mare măsură un pleonasm“¹¹.

Pe de altă parte, capacitatea statului fiscal este în *principiu* limitată: „Dacă *voința poporului* cere cheltuieli publice mereu mai mari, dacă tot mai multe mijloace sunt utilizate pentru obiective pe care indivizii privați nu le produc, dacă tot mai multă putere stă în spatele acestei voine...“, atunci „fără îndoială, statul fiscal *se poate prăbuși*“ (s.a.)¹². Expunerea care urmează are în vedere avertismentul timpuriu deosebit de sever al economistului austriac.

Sociologia fiscală a devenit în prezent o știință multidisciplinară care consideră taxarea „o caracteristică structurală a statelor democratice“, bazându-se pe teza centrală că politica fiscală „reflectă *relațiile de putere* din interiorul societăților occidentale contemporane“ (s.m.). Veniturile-și-cheltuielile publice sunt cele două dimensiuni fundamentale inseparabile, indispensabile „înțelegerii statelor actuale“¹³.

Alte abordări recente, precum „constituționalismul fiscal“, chestionează dacă politicile fiscale ale statelor actuale respectă (sau încalcă) Constituțiile în vigoare, în calitatea lor ultimă de Contracte sociale fundamentale între guvernanți și guvernați¹⁴.

Din perspectiva veniturilor-și-cheltuielilor publice (% din PIB, 2024), puterea statelor contemporane este *foarte diferită*, România situându-se pe unul dintre ultimele locuri, foarte departe de media UE.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ Alexis Spire, „Fiscal Sociology“, în *The Routledge International Handbook of Economic Sociology*, Edited by Milan Zafirovski, New York, Routledge, 2023, p. 461.

¹⁴ Geoffrey Brennan and Giuseppe Eusepi, „Fiscal constitutionalism“, în *Handbook of Public Finance*, Edited by Jürgen G. Backhaus and Richard E. Wagner, Springer, 2005, pp. 53-76.

Tabelul nr. 1

State	Venituri publice (% din PIB) ¹⁵	Cheltuieli publice (% din PIB) ¹⁶	Deficit / excedent (% din PIB) ¹⁷	Datoria publică (% din PIB) ¹⁸
UE	46.0	49.2	-3.1	80.7
Finlanda	53.4	57.8	-4.4	82.5
Danemarca	51.8	47.3	+4.5	30.5
Franța	51.4	57.3	-5.8	113.2
Austria	50.5	55.2	-4.7	79.9
Belgia	49.7	54.1	-4.4	103.9
Grecia	49.5	48.2	+1.2	154.2
Suedia	49.2	50.7	-1.6	34.0
Luxemburg	47.7	46.8	+0.9	26.3
Italia	47.1	50.4	-3.4	134.9
Germania	46.8	49.4	-2.7	62.2
Croația	46.1	48.0	-1.9	57.4
Slovenia	45.5	46.5	-0.9	66.6
Letonia	43.8	45.6	-1.8	46.6
Țările de Jos	43.5	44.4	-0.9	43.7
Portugalia	43.1	42.6	+0.5	93.6
Polonia	43.0	49.4	-6.5	55.1
Cipru	42.4	38.3	+4.1	62.8
Spania	42.3	45.5	-3.2	101.6
Estonia	42.2	44.0	-1.7	23.5
Ungaria	42.1	47.1	-5.0	73.5
Slovacia	42.0	47.5	-5.5	59.7
Cehia	40.8	42.9	-2.0	43.3
Lituania	38.1	39.4	-1.3	38.0
Bulgaria	36.1	39.2	-3.0	23.8
România	34.2	43.6	-9.3	54.8
Malta	34.0	37.5	-3.5	46.2
Irlanda	26.4	22.4	+4.0	38.3
Alte state¹⁹				
Rusia	35.3	36.9	1.6	20.3
SUA	29.9	37.9	-8.0	122.3
China	25.6	32.9	-7.3	88.3

¹⁵ Government revenue, expenditure and main aggregates, https://ec.europa.eu/eurostat/data-browser/view/gov_10a_main_custom_19385012/default/table, accesat la data de 18.12.2025.

¹⁶ *Idem*.

¹⁷ General government deficit/surplus, Net lending (+)/net borrowing (-), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1_custom_19388800/default/table, accesat la data de 18.12.2025.

¹⁸ Eurostat, Government deficit/surplus, debt and associated data, Government consolidated gross debt, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1_custom_20025208/default/table, accesat la data de 18.12.2025.

¹⁹ Pentru statele non-UE, International Monetary Fund, *Fiscal Monitor: Spending Smarter: How Efficient and Well-Allocated Public Spending Can Boost Economic Growth*, Washington, DC: IMF, October 2025.

În termeni reali (moneda euro), în România veniturile publice au crescut de la 9,234 mld. euro (1995) la 120,957 mld. euro (2024): *o creștere de 13 ori, față de media UE: de 2,8 ori*. Iar cheltuielile publice au crescut de la 9,806 mld. euro (1995) la 154,017 mld. euro (2024): *o creștere de 16 ori, față de media UE: de 2,6 ori*²⁰.

Trebuie adăugat că în noile state membre (foste comuniste) ale UE, o parte a veniturilor publice provin din fondurile publice nerambursabile (sunt „beneficiare nete“, în contrast cu vechile state membre, care sunt „contributoare nete“)²¹. Potrivit ultimelor date oferite de Ministerul Finanțelor, în perioada 2007-2025 România a primit 106,968 mld. euro și a contribuit la Bugetul UE cu 35,639 mld. euro, beneficiind de suma netă de 71,329 mld. euro²².

Tabelul nr. 2

State	Media 2007-2024 (% din PIB)		
Lituania	2.28	Cipru	0.46
Ungaria	2.08	Bulgaria	0.39
Letonia	1.92	Italia	0.31
Estonia	1.90	Belgia	0.13
Grecia	1.87	Franța	0.12
România	1.61	Germania	0.12
Polonia	1.45	Finlanda	0.10
Cehia	1.31	Austria	0.08
Portugalia	1.22	Irlanda	0.07
Slovacia	1.22	Suedia	0.07
Malta	1.17	Țările de Jos	0.00
Croația	0.93		
Slovenia	0.86		
Spania	0.54		

În termenii generali ai dezbaterii filosofice tradiționale inepuizabile *liberalism* (sau capitalism) vs. *socialism* (sau social-democrație), *dacă statele Europei Occidentale, cu venituri publice de 50% din PIB, sunt „jumătate capitaliste și jumătate socialiste“*²³, *atunci se poate conchide*

²⁰ Eurostat, Government revenue, expenditure and main aggregates, *loc. cit.*

²¹ Eurostat, Capital transfers, revenue from the institutions and bodies of the EU, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main_custom_19398925/default/table?page=time:2023, accesat la data de 29.12. 2025.

²² Ministerul Finanțelor, *Evoluția fluxurilor financiare dintre România și Uniunea Europeană (Balanța financiară netă) la 30.11.2025*, https://mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/buget/sitebuget/BFN_2025_11_30.pdf, accesat la data de 6.02.2026.

²³ James M. Buchanan, „Afraid to be free: Dependency as desideratum“, în *Public Choice*, 124, 2005, pp. 19-31.

că România este numai o treime socialistă, precum Rusia și chiar SUA, diferențindu-se însă în mod surprinzător de China condusă de partidul comunist, care este numai un sfert socialistă.

Pe de altă parte, sub raportul veniturilor publice, România se află foarte departe nu numai față de media UE, ci și față de fostele state comuniste sau de Grecia, care converg către această medie, situându-se în prezent la același nivel (sau mai mic și mult mai mic) al PIB-ului real pe locuitor, măsurat după „Standardul puterii de cumpărare”. (Standardul puterii de cumpărare (SPC) este o unitate monetară artificială care elimină diferențele între nivelurile prețurilor bunurilor și serviciilor din statele membre ale UE²⁴). Prin urmare, pentru a fi cu adevărat comparativă, orice analiză a indicatorilor economico-sociali majori (PIB, salarii, pensii etc.) trebuie să utilizeze SPC, oricând există date disponibile, iar nu moneda euro, care nu are aceeași putere de cumpărare în statele UE.

Tabelul nr. 3

State	PIB-ul real pe locuitor, 2024 ²⁵	Venituri publice totale (% din PIB), 2024 ²⁶
Media UE	100	46.0
Polonia	78.7	43,0
Croația	78.0	46,1
România	77.9	34,2
Ungaria	76.1	42.1
Slovacia	74.5	42,0
Letonia	70.3	43.8
Grecia	69.3	49,5
Bulgaria	66.4	36.1

În România există însă o divergență societală profundă între *puterea economiei*, măsurată prin PIB-ul real pe locuitor, și *slăbiciunea statului*, măsurată prin veniturile publice colectate. Faptul este incontestabil, fiind relevat de diferența dramatică dintre venituri și cheltuieli (% din PIB) sau, în termeni tehnici, de deficitul bugetar înregistrat (-9.3% din PIB în

²⁴ Eurostat, Purchasing power standard (PPS), [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_\(PPS\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_(PPS)), accesat la data de 9.03.2024.

²⁵ Eurostat, Gross domestic product (GDP) and main components per capita, Percentage of EU27 (from 2020) total per capita (based on million purchasing power standards, EU27 from 2020), current prices, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_pc_custom_18999583/default/table, accesat la data de 21.11.2025.

²⁶ Eurostat, Government revenue, expenditure and main aggregates, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main_custom_19385012/default/table, accesat la data de 18.12.2025.

2024), cel mai mare din UE, și de creșterea accelerată a datoriei publice. Din această cauză, România se află încă din anul 2020 sub Procedura de Deficit Excesiv a Consiliului Uniunii Europene, depășind cu mult pragul de 3% din PIB, conform Tratatelor²⁷. (În anul 2025, Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Ungaria, Italia, Malta, Polonia și Slovacia s-au aflat de asemenea sub această procedură de scădere treptată a deficitelor bugetare)²⁸.

În acord cu înțelegerea convențională potrivit căreia deficitele bugetare cronice (și, în consecință, creșterea accelerată a datoriei publice) semnifică un „deficit democratic”²⁹ grav, se poate observa cu ușurință că derapajul s-a produs mai ales în ultimii ani.

Tabelul nr. 4

Anii	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Venituri publice (% din PIB) ³⁰	31.7	31.9	32.4	32.8	34.4	34.4	34.2
Cheltuieli publice (% din PIB) ³¹	34.6	36.3	41.7	40.0	40.9	41.1	43.6
Deficit (% din PIB) ³²	-2,8	-4,4	-9,3	-7,2	-6,5	-6,7	-9,3
Deficit (mld. euro) ³³	-5,781	-9,724	-20,352	-17,307	-18,319	-21,561	-33,059
Datoria publică (% din PIB) ³⁴	34.6	35.2	46.9	48.6	48.1	49.3	54.8
Datoria publică (mld. euro) ³⁵	70,738	77,964	102,411	116,455	134,456	157,616,2	193,958
Dobânzi (% din PIB) ³⁶	1.1	1.2	1.4	1.5	1.5	2.0	2.4
Dobânzi (mld. euro) ³⁷	2,296	2,582	3,062	3,520	4,270	6,532	8,598

²⁷ The Treaty on the functioning of the European Union (consolidated version) (TFUE), Art. 126, în *Official Journal of the European Union*, 26.10.2012.

²⁸ European Commission, Excessive deficit procedures – overview, https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-governance-framework/stability-and-growth-pact/corrective-arm-excessive-deficit-procedure/excessive-deficit-procedures-overview_en, accesat la data de 7.02.2026.

²⁹ James M. Buchanan and Richard E. Wagner, *Democracy in Deficit: The Political Legacy of Lord Keynes*, New York, Academic Press, 1977.

³⁰ Eurostat, Total general government revenue, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main_custom_19407944/default/table, accesat la data de 20.12.2025.

³¹ Eurostat, Total general government expenditure, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main_custom_19407944/default/table, accesat la data de 20.12.2025.

³² Eurostat, General government deficit/surplus, Net lending (+)/net borrowing (-), *loc. cit.*

³³ *Idem.*

³⁴ Eurostat, Government deficit/surplus, debt and associated data, Government consolidated gross debt, *loc. cit.*

³⁵ *Idem.*

³⁶ Eurostat, Government deficit/surplus, debt and associated data, Interest, expenditure, *loc. cit.*

³⁷ *Idem.*

Trebuie spus că acest derapaj nu s-a produs în mod implicit (*by default*), ci în mod voluntar (*by design*), din rațiuni electorale pe termen scurt. Prin Programul de guvernare 2017-2020, Guvernul condus de prim-ministrul Mihai Tudose, în total contrast cu orientarea sa social-democrată declarată, s-a angajat ca România să devină „statul din UE cu cea mai mică povară fiscală” (s.m.)³⁸ și, în consecință, a redus în mod drastic cotele legale de impozitare a veniturilor și a contribuțiilor sociale; și a legiferat în mod simultan creșterea discreționară a pensiilor și a salariilor în sectorul public, frizând astfel „paradisul fiscal” (*tax haven*), dacă nu chiar „paradisul terestru” – o contradicție în termeni care s-a exacerbat în anii următori până în prezent.

Reflecția asupra semnificațiilor profunde ale datoriei publice sunt la fel de vechi precum istoria societăților organizate. În Biblie se întâlnesc nu numai referințe explicite la această practică, dar și evaluări severe ale consecințelor sale generale: „Căci Domnul Dumnezeuul tău te va binecuvânta, după cum ți-a grăit, și vei da împrumut altor popoare, iar tu nu vei lua împrumut; și vei domni peste multe popoare, iar acelea nu vor domni peste tine” (*Deuteronomul*, 15: 6).

Gânditorii liberali clasici au argumentat în mod sistematic împotriva contractării de datorii publice mari, arătând că guvernele nu furnizează astfel bunuri și servicii publice productive, ci, prin împrumuturi continue și plata dobânzilor curente, extrag resurse valoroase din economia privată, împovărează în mod injust contribuabilii actuali și viitori ai statului, provocând stagnarea și, pe termen lung, chiar ruina societăților. Împrumuturile sunt justificate politic și moral numai în situații excepționale, de război (de apărare, nu de agresiune!) sau de catastrofe naturale sau epidemii, nu însă pentru a finanța consumul curent, care nu generează valoare adăugată în economie.

După David Hume, de exemplu, împrumutul public este „o practică ruinătoare, dincolo de orice îndoială..., fie națiunea distruge creditul public, fie creditul public va distruge națiunea”, deoarece acesta aduce cu sine „sărăcie, neputință și supunerea față de puteri străine”³⁹.

La rândul său, Adam Smith a argumentat împotriva datoriei publice în măsura în care finanțează cheltuieli birocratice neproductive și risi-

³⁸ Program de Guvernare 2017-2020, publicat în *Monitorul Oficial*, Partea I, Nr. 496/29. VI.2017, https://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/17-06-29-08-28-44Programul-de-guvernare2017-2020-2.pdf.

³⁹ David Hume, „Of Public Credit” (1742), în *Essays, Morals, Political, and Literary*, edited by Eugene F. Miller, Indianapolis, Liberty Fund, 1987, par. II.IX.

pitoare, care „slăbesc“ și pot chiar „ruina“ națiunile. „Creșterea enormă a datoriilor ... împovărează în prezent și probabil va ruina pe termen lung toate marile națiuni europene“, scria el în 1776. Smith gândea datoria publică prin analogie cu datoria privată, recomandând familiilor, întreprinderilor și guvernelor deopotrivă „să trăiască în limita mijloacelor lor“ (*to live within their means*), întrucât „ce este înțelept în conduita unei familii private nu poate fi nebunesc în aceea a unui mare regat“⁴⁰.

În sfârșit, David Ricardo susținea și el că adevărata povară a guvernului asupra economiei private rezidă chiar în cheltuielile sale, indiferent dacă acestea sunt finanțate prin taxe sau prin împrumuturi („taxe amânate“ în viitor), căci, în ambele situații, sunt extrase resurse productive din economia reală, diminuând, în loc să sporească, bunăstarea societății⁴¹.

La 1 ianuarie 2013, în cadrul UE a intrat în vigoare Tratatul privind Stabilitatea, Coordonarea și Guvernanța în cadrul Uniunii Economice și Monetare („Tratatul Fiscal“) care reiterează obligația ca deficitul bugetar al statelor membre să nu depășească nivelul de 3% din PIB, iar datoria publică să nu depășească pragul de 60% din PIB, stipulând angajamentul statelor de a adopta în legislațiile naționale „regula de aur“ – „regula bugetului echilibrat“ – ca dispoziție obligatorie, permanentă și preferabil constituțională⁴². România a ratificat Tratatul chiar mai devreme, la 2 martie 2012⁴³, dar nu a introdus regula în Constituție și nu a respectat-o.

În lipsa unor constrângeri legale (chiar constituționale) puternice, politicienii aprobă cu ușurință, mai ales în preajma alegerilor periodice, cheltuieli publice pentru tot felul de „nevoi“, reale sau imaginare, ignorând argumentul economic elementar potrivit căruia *aceste* resurse sunt extrase de la utilizări *alternative*, sacrificând bunuri, poate mai valoroase, care nu mai pot fi produse, și nevoi, poate mai elementare,

⁴⁰ Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (1776), New York, Modern Library, 1937, Book V, Chapter III.

⁴¹ David Ricardo, *On the Principles of Political Economy and Taxation* (1817), Cambridge, Cambridge University Press, 1951.

⁴² Treaty on Stability, Coordination and Governance in The Economic and Monetary Union, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42012A0302\(01\)&qid=1770364412123](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42012A0302(01)&qid=1770364412123).

⁴³ Tratat din 2 martie 2012 privind Stabilitatea, Coordonarea și Guvernanța în cadrul Uniunii Economice și Monetare, în *Monitorul Oficial* nr. 410 din 20 iunie 2012, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/138928>.

care nu mai pot fi satisfăcute, acum și în viitor. Pe de altă parte, ei oferă astfel beneficii private, concentrate pe termen scurt alegătorilor lor, aruncând povara asupra altor cetățeni actuali și viitori, ceea ce este profund injust (discriminatoriu). Prin forța lucrurilor, generațiile viitoare de cetățeni ai statului nu pot participa în niciun mod la deciziile actuale de împrumuturi și de cheltuieli publice.

Desigur, schimbarea regulilor în timpul jocului este întotdeauna dificilă. Or, jocul politic-fiscal este practic neîntrerupt, ceea ce face greu realizabilă orice schimbare a *status-quo*-ului, căci periclitează „grupurile de interese” câștigătoare. După cum au argumentat cu mult timp în urmă James M. Buchanan și Gordon Tullock⁴⁴ și, *ulterior*, John Rawls⁴⁵, schimbarea majoră a regulilor și instituțiilor politice existente este mai ușoară atunci când cetățenii sunt inconștienți sau ignoranți cu privire la interesele care vor fi astfel satisfăcute sau, dimpotrivă, zădărnicate de ea. „În mod ideal, schimbarea fundamentală a regulilor, schimbarea constituțională, ar trebui făcută numai în spatele unui *vâl al ignoranței și/sau al incertitudinii* suficient de gros pentru a permite oamenilor să aleagă între alternative fără considerarea explicită a efectelor distribuționale concrete” (s.m.).⁴⁶ În spatele unui asemenea vâl, cetățenii nu ar alege datoria publică pentru a finanța consumul actual.

Veniturile publice

Pentru o înțelegere mai cuprinzătoare a stării de lucruri, este necesară o examinare mai amănunțită a surselor principale ale veniturilor publice în România și în UE. Cea mai mare parte (87.8% în 2024) din veniturile publice ale statelor UE sunt venituri fiscale obținute din: *taxarea activităților economice ale cetățenilor + colectarea contribuțiilor sociale obligatorii* (CS)⁴⁷. Dar există diferențe substanțiale în și între statele membre atât sub raportul nivelului total al taxării, cât și al mărimii relative și absolute a veniturilor obținute din diferitele tipuri de taxe.

⁴⁴ James M. Buchanan, Gordon Tullock, *The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy* (1962), în *The Collected Works of James M. Buchanan*, vol. 3, Indianapolis, Liberty Fund, 1999.

⁴⁵ John Rawls, *A Theory of Justice*, Cambridge, Harvard University Press, 1971.

⁴⁶ James M. Buchanan, „The balanced budget amendment: Clarifying the arguments”, în *Public Choice*, 90, 1997, p. 125.

⁴⁷ Eurostat, Tax revenue statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics, accesat la data de 3.1.2026.

Tabelul nr. 5

State	Total tax (inclusiv CS), % din PIB 2024 ⁴⁸	Total tax (exclusiv CS), % din PIB 2024 ⁴⁹
UE	40.4	26.3
Danemarca	45.8	45.4
Franța	45.3	28.8
Belgia	45.1	29.4
Austria	43.8	27.7
Luxemburg	42.7	30.6
Italia	42.6	29.8
Suedia	42.5	38.7
Finlanda	42.3	30.4
Grecia	41.7	28.2
Germania	40.9	23.3
Țările de Jos	39.4	26.5
Slovenia	38.8	21.5
Croația	38.6	27.1
Cipru	37.6	24.4
Polonia	37.6	22.3
Spania	37.3	23.9
Portugalia	37.1	24.5
Slovacia	35.9	19.7
Estonia	35.5	22.9
Letonia	35.5	23.8
Ungaria	35.3	24.7
Cehia	35.0	19.1
Lituania	33.3	22.2
Bulgaria	30.5	21.4
Malta	29.3	24.1
România	28.8	17.0
Irlanda	22.4	18.3

⁴⁸ Eurostat, Revenue from taxes and social contributions, % of GDP, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag_custom_19399309/default/table, accesat la data de 19.12.2025.

⁴⁹ Eurostat, Total tax receipts, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag_custom_19399814/default/table, accesat la data de 19.12.2025.

În termeni absoluți, România a colectat venituri fiscale totale în valoare de 7,950 mld. euro (1995) și de 101,826 mld. euro (2024): *o creștere de 13 ori, față de media UE: de 3 ori*. Iar venituri fiscale în sens restrâns (fără CS) în valoare de 5,703 mld. euro (1995) și 60,027 mld. euro (2024): *o creștere de 10 ori, față de media UE: de 3 ori*⁵⁰.

Un studiu realizat de un grup de lucru coordonat de acad. Daniel Dăianu, președintele Consiliului Fiscal al României, care funcționează potrivit Legii⁵¹ în cadrul Academiei Române, abordează veniturile fiscale ale statului român și argumentează în mod energic pentru creșterea lor substanțială⁵².

Studiul pornește de la o constatare generală: Veniturile fiscale ale României sunt „extrem de scăzute”⁵³ față de media UE și de potențialul economiei sale. Acesta este de altfel un fapt incontestabil înregistrat de mult timp de toate instituțiile financiare, naționale și internaționale, deși prea puțin cunoscut de majoritatea cetățenilor români, care sunt convinși de politicieni populiști și/sau ignoranți împreună cu presa populară afiliată că ei sunt, dimpotrivă, prea împovărați de impozite și taxe, pe care le asociază în mod frecvent apăsătoarelor „biruri” medievale.

În realitate, după mărimea veniturilor fiscale, România s-a aflat în mod constant în ultimele trei decenii pe unul dintre ultimele locuri în UE (penultimul loc în anul 2024), înaintea „tigrului celtic” Irlanda, un „paradis fiscal”, care compensează însă prin magnitudinea veniturilor sale fiscale și generale în termeni absoluți.

Decalajul fiscal (*fiscal gap*) uriaș – 71% față de media UE în 2024 – împiedică statul român să-și îndeplinească atribuțiile sale constituționale fundamentale: *de a furniza societății „bunurile și serviciile publice esențiale”*; și „*reprezintă o problemă de securitate economică națională și de solidaritate națională*” (s.a.)⁵⁴. Iar în termeni academici consacrați, problema înfruntă „tragedia bunurilor comune”⁵⁵.

⁵⁰ *Idem*.

⁵¹ Legea responsabilității fiscal-bugetare nr. 69/2010 (republicată), în *Monitorul Oficial* nr. 472 din 4 iunie 2020.

⁵² Daniel Dăianu et al., *Consolidarea bugetară și creșterea veniturilor fiscale – necesitate vitală pentru stabilitatea și securitatea economică a României*, București, mai 2022, https://www.consiliulfiscal.ro/Analiza_sistem_fiscal_RO.pdf.

⁵³ *Ibidem*, p. 3.

⁵⁴ Daniel Dăianu et al., *op. cit.*, p. 9.

⁵⁵ Garret Hardin, „The Tragedy of the Commons”, în *Science*, No. 162, 1968.

Potrivit analizei Consiliului Fiscal, există trei cauze principale ale acestei stări de lucruri: Gradul scăzut de colectare a taxelor, inclusiv din cauza economiei informale extinse; Multitudinea de scutiri, exceptări și tratamente preferențiale care au fost acordate unor întregi sectoare economice/categorii de contribuabili; Cotele legale de impozitare mici față de media UE⁵⁶. Prin urmare, creșterea veniturilor fiscale în România s-ar putea realiza în primul rând „*printr-o colectare mai bună și prin reducerea noianului de excepții și porțițe de optimizare în regimul fiscal, care îl fac profund inechitabil*“ (s.a.).⁵⁷

Această evaluare generală este împărtășită și de Raportul Băncii Mondiale asupra sistemului fiscal din România, solicitat (și plătit) de Guvernul României: „Regimurile fiscale preferențiale și scutirile acordate diverselor categorii de forță de muncă și de microîntreprinderi, cotele reduse ale taxei pe valoarea adăugată (TVA) asupra unei game largi de bunuri și servicii, alături de o cotă fixă foarte scăzută asupra veniturilor personale de 10% asupra veniturilor personale (care a fost redusă de la 16% în anul 2018), au diminuat baza de impozitare, au introdus distorsiuni considerabile și au afectat negativ echitatea sistemului fiscal“ (s.m). De aceea, în România este necesară o reformă fiscală substanțială care să conducă la creșterea veniturilor publice, „sporind în același timp eficiența și echitatea sistemului fiscal“ (s.m.)⁵⁸.

Distribuția poverii fiscale

În mod tradițional, după criteriul bazei de impozitare, există trei categorii principale de venituri fiscale și, respectiv de cetățeni-contribuabili: taxarea *muncii* (lucrătorii), taxarea *capitalului* (întreprinzătorii privați sau „capitaliștii“) și taxarea *consumului* (toți cetățenii)⁵⁹. În 2023, distribuția „poverii fiscale“ (*tax burden*) în UE între cele trei mari categorii se prezintă astfel:

⁵⁶ Daniel Dăianu et. al., op. cit., p. 13.

⁵⁷ Ibidem, p. 8.

⁵⁸ The World Bank, *Report on the tax system in Romania, including benchmarking and recommendations to inform Client's reform of the tax framework*, March 2023, p. 8, <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/CR/2022/English/1ROUEA2022002.ashx>.

⁵⁹ European Commission, *Annual Report on Taxation 2025*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2025, p. 36.

Tabelul nr. 6

State	Taxarea muncii		Taxarea capitalului		Taxarea consumului	
	% din taxarea totală ⁶⁰	% din PIB ⁶¹	% din taxarea totală ⁶²	% din PIB ⁶³	% din taxarea totală ⁶⁴	% din PIB ⁶⁵
UE	51.2	20.0	21.9	21.9	8.5	10.5
Suedia	57.0	23.6	15.0	6.2	28.0	11.6
Germania	56.6	22.0	18.3	7.1	25.1	9.8
Austria	54.7	23.6	18.8	8.1	26.5	11.4
Danemarca	54.5	23.7	18.3	8.0	27.1	11.8
Slovacia	53.9	18.9	13.1	4.6	33.0	11.6
Estonia	52.7	17.8	8.5	2.9	38.9	13.1
Belgia	51.8	22.0	25.0	10.6	22.8	9.7
Franța	51.7	22.7	23.6	10.4	24.6	10.8
Spania	51.7	18.9	23.6	8.6	24.7	9.0
Slovenia	51.2	18.7	14.6	5.3	34.2	12.5
Lituania	51.1	16.4	15.3	4.9	33.7	10.8
Finlanda	50.9	21.7	18.4	7.9	30.7	13.1
Cehia	50.4	17.1	19.2	6.5	30.4	10.3
Letonia	49.8	16.4	9.3	3.1	40.9	13.5
Luxemburg	48.9	20.2	28.6	11.8	22.5	9.3
Italia	48.8	20.2	25.2	10.4	26.0	10.8
Țările de Jos	46.5	17.9	24.8	9.5	28.8	11.1
Portugalia	44.8	16.0	21.0	7.5	34.1	12.2
România	44.4	11.6	18.3	4.8	37.3	9.8
Cipru	42.7	16.0	24.5	9.2	32.7	12.3
Ungaria	42.1	14.8	19.4	6.8	38.5	13.5
Irlanda	41.9	9.2	32.1	7.0	26.0	5.7
Malta	41.3	11.0	25.3	6.7	33.4	8.9
Grecia	39.7	15.4	21.4	8.3	38.9	15.2
Polonia	38.5	13.5	28.2	9.9	33.4	11.7
Bulgaria	36.2	10.8	21.3	6.4	42.5	12.7
Croația	13.0	34.8	15.6	5.8	49.6	18.4

⁶⁰ European Commission, Taxation and Customs Union, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en, accesat la data de 7.11.2025.

⁶¹ *Idem.*

⁶² *Idem.*

⁶³ *Idem.*

⁶⁴ *Idem.*

⁶⁵ *Idem.*

După cum a constatat și Raportul de Țară din 2025 al Comisiei Europene, în condițiile taxării generale reduse față de media UE (% din PIB), România taxează mai puțin *munca* (58%) și *capitalul* (56%), taxarea *consumului* (93%) fiind mai apropiată de această medie. Cu un deficit fiscal atât de mare (-9.3% în 2024), „*este necesară o combinație de tăieri de cheltuieli și creșteri de venituri pentru a sprijini creșterea economică*” (s.m)⁶⁶.

Este însă o evidență aritmetică simplă că orice politică fiscală responsabilă (echilibrată) care se angajează să *scadă* povara asupra unei categorii de contribuabili este obligată în același timp să o *transfere* (*redistribuie*) asupra altei/altor categorii de contribuabili, ca într-un joc implacabil cu suma nulă.

Pe de altă parte, *având în vedere obiectivul major al convergenței (alinierii) fiscale europene, orice Guvern prezent și viitor al României trebuie să adopte politici adecvate de creștere, iar nu de scădere, a veniturilor fiscale obținute din taxarea muncii și a capitalului.*

Taxarea muncii

Privită mai îndeaproape, taxarea totală a muncii (% din PIB, 2023), distribuită pe sub-categorii, se prezintă după cum urmează⁶⁷:

Tabelul nr. 7

State	Taxe totale asupra muncii ⁶⁸	Taxe totale angajați ⁶⁹	Taxe totale non-angajați ⁷⁰
UE	20.0	17.7	2.3
Danemarca	23.7	18.5	5.2
Suedia	23.6	21.1	2.5
Austria	23.6	21.1	2.5
Franța	22.7	20.9	1.7
Germania	22.0	19.2	2.8
Belgia	22.0	19.6	2.4
Finlanda	21.7	18.8	2.9
Luxemburg	20.2	17.9	2.4
Italia	20.2	17.0	3,2

⁶⁶ European Commission, 2025 Country Report – Romania, Brussels, 4.6.2025, p. 39, https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/7cb47fb4-4517-431a-95c8-17cb161d5078_en?filename=RO_CR_SWD_2025_223_1_EN_autre_document_travail_service_part1_v4.pdf.

⁶⁷ European Commission, Taxation and Customs Union, *loc. cit.*

⁶⁸ *Idem.*

⁶⁹ *Idem.*

⁷⁰ *Idem.*

Slovacia	18.9	16.0	2.9
Spania	18.9	17.2	1.7
Slovenia	18.7	17.8	0.9
Țările de Jos	17.9	14.1	3.8
Estonia	17.8	16.8	0.9
Cehia	17.1	15.3	1.8
Letonia	16.4	16.1	0.3
Lituania	16.4	15.1	1.3
Cipru	16.0	15.9	0.1
Portugalia	16.0	14.4	1.6
Grecia	15.4	13.9	1.5
Ungaria	14.8	14.6	0.1
Polonia	13.5	12.8	0.7
Croația	13.0	12.8	0.1
România	11.6	11.5	0.2
Malta	11.0	9.9	1.1
Bulgaria	10.8	10.8	0.0

România obține unul dintre cele mai mici venituri din taxarea generală a muncii, situându-se pe antepenultimul loc (25) (58% față de media UE). Iar taxarea veniturilor non-angajaților (pensionarii și beneficiarii de asistență socială) este cu totul nesemnificativă (9% din media UE). Cauzele sunt multiple și profunde: *politica fiscală legiferată; rata scăzută de participare a forței de muncă; evaziunea fiscală; economia informală extinsă.*

În 2025, cotele legale maxime ale taxării veniturilor personale (IV) și ale contribuțiilor sociale obligatorii (CS) se prezintă în modul următor:

Tabelul nr. 8

State	Cotele IV (% , 2025 ⁷¹)	State	Cotele CS (% , 2025 ⁷²)
UE ⁷³	39.9	UE	-
Danemarca	55.9	Franța	68.00
Franța	55.4	Țările de Jos	50.84
Austria	55.0	Slovacia	48.60
Spania	54.0	Belgia	48.07
Belgia	53.5	Cehia	45.40
Portugalia	53.0	Italia	40.00

⁷¹ Tax Foundation, *Top Statutory Personal Income Tax Rate*, 2025, <https://taxfoundation.org/data/all/eu/top-personal-income-tax-rates-europe/>, accesat la data de 12.01.2026.

⁷² European Commission, *Annual Report on Taxation 2025*, p. 129.

⁷³ Trading Economics, *List of Countries by Personal Income Tax Rate*, <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate>, accesat la data de 5.01.2026.

Suedia	52.3	Austria	39.05
Finlanda	51.8	Germania	38.74
Slovenia	50.0	Slovenia	38.20
Țările de Jos	49.5	Estonia	37.40
Irlanda	48.0	România	37.25
Germania	47.5	Spania	37.05
Italia	47.2	Croația	36.50
Luxemburg	45.8	Polonia	35.85
Grecia	44.0	Grecia	35.16
Letonia	36.0	Portugalia	34.75
Polonia	36.0	Letonia	34.09
Croația	35.4	Bulgaria	33.40
Cipru	35.0	Ungaria	31.50
Malta	35.0	Suedia	31.42
Lituania	32.0	Finlanda	31.41
Slovacia	25.0	Luxemburg	27.19
Cehia	23.0	Lituania	21.27
Estonia	22.0	Malta	20.00
Ungaria	15.0	Cipru	17.60
Bulgaria	10.0	Irlanda	11.15
România	10.0	Danemarca	0 ⁷⁴
State candidate			
Turcia	40.8	Serbia	35.05
Albania	23.0	Turcia	34.75
Ucraina	19.5	R. Moldova	33.00
R. Moldova	12.0	Albania	24.50
Serbia	10.0	Ucraina	22.00
Munte negru	15.0	Munte negru	21.50
Alte state			
China	45.0	China	38.70
SUA	42.1	Rusia	30.00
Rusia	13.0	SUA	15.30

Din anul 2018, România a abandonat „cota unică” propriu-zisă a taxării (*flat-rate tax*) cu 16% a tuturor veniturilor, indiferent de natura lor, introdusă din 2005, legiferând o cotă fixă diferențiată de numai 10% a taxării veniturilor personale, care a înlocuit cota progresivă maximă de 40% aflată în vigoare până în 2004. În prezent, România, alături de Bulgaria (din 2008), au cota cea mai mică din UE și, alături de Ungaria

⁷⁴ Danemarca nu colectează CS, finanțând beneficiile Protecției sociale (pensii, îngrijirea sănătății etc.) din taxele și impozitele generale (European Commission, *Annual Report on Taxation 2024*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2024, p. 80).

(15% din 2016) și Estonia (20% din 2018), sunt singurele state din UE care aplică o cotă fixă asupra veniturilor personale⁷⁵.

Un alt indicator sintetic relevant, cu o profundă semnificație ideologică în statele contemporane, este *povara sau sarcina fiscală totală asupra muncii (tax wedge)*, desemnând diferența procentuală dintre costurile totale ale forței de muncă și veniturile totale nete⁷⁶.

Potrivit Codului fiscal în vigoare, în România contribuțiile sociale obligatorii (CS) sunt următoarele: a) contribuțiile de asigurări sociale (pensiile publice) (CAS): 25% din veniturile brute⁷⁷; b) contribuția de asigurări sociale de sănătate (CASS): 10% din veniturile brute⁷⁸; la care se adaugă c) contribuția asiguratorie pentru muncă (CAM): 2.25% din veniturile brute, plătită de angajatori⁷⁹. Iar cota de impozitare a veniturilor personale (IV): 10% din veniturile brute, respectiv: 6.50% din veniturile nete⁸⁰. Prin urmare, CS: CAS: 25% + CASS: 10% + CAM: 2.25% = 37.25 + IV: 6.50% = Sarcina fiscală totală asupra muncii (SFT): 43.75%.

După taxarea propriu-zisă a muncii, adică IV (10% vs. 39.9%), România se află de departe pe ultimul loc în UE; iar după CS (37.25% vs. 36.15%) se află pe locul al 11-lea.

Apoi, indicatorul sarcinii fiscale totale (SFT) relevă nivelul legal maxim, dar nu este descriptiv pentru diversitatea reală a taxării muncii. În România, categorii întregi de activități economice (și de angajați) au beneficiat de numeroase „scutiri” și/sau „prevederi speciale” acordate în ultimii ani. Prin urmare, SFT de 43.75% este suportată *exclusiv* de angajații care nu beneficiază de ele.

Prin contrast, angajații din IT, CDI, construcții, sectorul agricol și industria alimentară au fost „scutiți” de IV (6.50%) și, cu excepția CDI, au beneficiat și de „prevederi speciale” la plata CAS (nu au plătit contribuția la pensiile private de 4.74%), astfel încât în cazul lor SFT a fost de numai 32.51%. După cum argumentează însă în mod peremptoriu Consiliul Fiscal, *„sarcina fiscală nu trebuie să depindă de tipul venitului, ci doar de mărimea lui, fără privilegii sau discriminări”* (s.a.)⁸¹.

⁷⁵ European Commission, *Annual Report on Taxation 2025*, p. 129.

⁷⁷ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, actualizat 2025, Art.138 (a), https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_2023.htm#A135.

⁷⁸ Codul fiscal, Art. 156.

⁷⁹ Codul fiscal, Art. 220.

⁸⁰ Codul fiscal, Art. 64.

⁸¹ Daniel Dăianu *et al.*, *op. cit.*, p. 19.

Bugetul asigurărilor sociale de stat (care colectează CAS) înfruntă în ultimii ani deficite uriașe. Venituri: 119,3 mld. lei vs. Cheltuieli: 167,9 mld. lei în 2025, Deficit: 48,6 mld. lei, Autofinanțare: 71.0%, stare care se va croniciza în următorii ani în situația indezirabilă de *no policy change*⁸². Acest buget a fost împovărat în mod suplimentar prin includerea, începând cu anul 2016⁸³, a pensiilor și a altor drepturi de asigurări sociale ale foștilor angajați ai Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Afacerilor Interne și ai Serviciului Român de Informații, care sunt „exceptați” în timpul activității de la plata CAS⁸⁴. În 2024, aceste „pensii speciale” au fost în medie de 6.330 lei; în timp ce pensiile normale medii au fost de 2.459 lei, iar pensiile medii ale agricultorilor au fost de 918 lei⁸⁵.

Cât privește Bugetul asigurărilor sociale de sănătate (care colectează CASS), deși 88% dintre cetățenii români sunt asigurați *legal*, numai 36% datorează CASS⁸⁶. Potrivit datelor oficiale aferente anului 2024, din totalul de 16,6 milioane de persoane asigurate, numai 6,3 milioane (38%) *datorau legal* plata CASS⁸⁷.

În 2023, Veniturile colectate din CASS au fost de 56,703 mld. lei⁸⁸, iar Cheltuielile guvernamentale totale cu sănătatea au fost de 75,600 mld. lei⁸⁹, cu un Deficit acoperit de Guvern din taxele și impozitele generale de 18,897 mld. lei, Autofinanțare: 75%.

Deficitele sunt cauzate și de numărul mare de contribuabili care, din cauza incapacității financiare reale și/sau ca urmare a unor „protecții politice”, nu plătesc contribuțiile datorate legal diferitelor bugete publice. Conform datelor ANAF aferente lunii septembrie 2025, arierațele la Bugetul general consolidat au fost de 37,309 mld. lei, din care: la Bugetul de stat: 24,155 mld. lei (64.7%); la Bugetul de asigurări

⁸² Consiliul Fiscal, *Raport anual 2024*, 8 septembrie 2025, https://www.consiliulfiscal.ro/CF_RA_2024.pdf, p. 62.

⁸³ Legea nr. 223 din 24 iulie 2015 privind pensiile militare de stat, Art. 2 (2), în *Monitorul Oficial*, nr. 556 din 27 iulie 2015.

⁸⁴ Codul fiscal, Art. 141.

⁸⁵ Consiliul Fiscal, *Raport anual 2024*, p. 64.

⁸⁶ OECD, Romania: Country Health Profile 2023, OECD Publishing, Paris, 2023, p. 8.

⁸⁷ Expunere de motive la Legea nr. 141 din 25 iulie 2025, privind unele măsuri fiscal-bugetare, 2025, https://mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/transparenta/EMproiectLegemasurifiscale_03072025.pdf.

⁸⁸ Eurostat, Health care expenditure by financing scheme, https://ec.europa.eu/eurostat/data-browser/view/hlth_sh11_hf_custom_19709303/default/table, accesat la data de 19.01.2026.

⁸⁹ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Health, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632822/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

sociale de stat: 8,826 mld. lei (23.7%), la Bugetul Fondului Național Unic de Asigurări Sociale de Sănătate: 4,286 mld. lei (11.5 %), la Bugetul de asigurări pentru șomaj: 40,8 mil. lei (0.1%)⁹⁰.

Lista contribuabililor cu obligații fiscale restante la toate bugetele publice consemnează în 2025 nu mai puțin 2.889 de companii, de stat și private⁹¹.

Companiile de stat, în număr de 249, au înregistrat datorii exclusiv la aceste bugete (nu includ datoriile către bănci și alte companii de stat și private) care însumează 9,423 mld. lei, între marii datornici aflându-se mari întreprinderi de stat falimentare, precum și numeroase *instituții publice*, în număr de 511, care însumează datorii de 582,910 mil. lei. Spre ilustrare succintă, pot fi enumerate primele 10 din fiecare categorie:

Tabelul nr. 9

Companii de stat ⁹²	Datorii totale: 9.423.537.048 lei	Bugetul de stat	Bugetul ASS	Bugetul FNUASS	Șomaj
Societatea Națională a Căilor Ferate Române R.A.	1.276.456.213	674.864.436	534.194.547	1.427.70	65.969.524
Societatea Națională de Transport Feroviar de Marfă	1.218.079.864	432.990.195	576.980.448	208.078.785	30.436
Societatea Complexul Energetic Hunedoara S.A.	1.048.788.133	312.368.780	570.657.936	160.581.506	5.179.911
Societatea Comercială Pentru Închiderea-Conservarea Minelor S.A.	1.000.819.519	59.082.474	820.163.935	2.210	121.570.900

⁹⁰ Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF), Buletin Statistic Fiscal, Trimestrul III, 2025, https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/Informatii_R/Buletin%20statistic%20fiscal%20nr%203%202025.pdf, accesat la data de 19.01.2026.

⁹¹ ANAF, Obligații fiscale restante la data de 30.09.2025, <https://www.anaf.ro/restante/index.xhtml>, accesat la data de 19.01.2025.

⁹² Agenția Națională de Administrare Fiscală, „ANAF notifică companiile de stat care înregistrează obligații fiscale restante”, https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20251031145417_com_1127%20notificare_companii_stat_2025_bt.pdf, accesat la data de 4.12.2025.

Societatea Națională a Cărbunelui S.A.	415.833.270	114.589.114	248.259.067	31.352.240	21.632.849
Rafinăria Dărmănești S.A.	250.617.813	248.679.221	1.767.986	57.473	113.133
Network Press Concept S.A. (ex-Rodipet)	226.827.682	197.456.236	20.079.163	7.474.803	1.817.480
Compania Locală de Termoficare Colterm S.A.	210.965.129	132.387.602	55.971.224	22.100.718	505.585
Regia Autonomă de Transport Public Iași R.A.	136.348.566	30.137.610	81.265.845	20.187.825	4.757.286
Construcții Feroviare Moldova S.A.	129.886.053	48.803.090	53.197.368	22.325.989	5.559.606
Etc.					

La rândul lor, *Instituțiile publice* datorează bugetelor suma de 582.901.355 lei, dintre care primele 10: Agenția Națională de Îmbunătățiri Funciare (136.532.148); I.N.C.D.I.F. – „ISPIF” București (87.034.138); Ministerul Antreprenoriatului și Turismului (29.137.233); Spitalul Clinic Căi Ferate Constanța (17.714.575); Municipiul Făgăraș (15.951.861); Stațiunea de Dezvoltare Pomicolă Dolj (14.751.821); Serviciul Public Ecosal (14.444.338); Spitalul Clinic Județean de Urgență Târgu-Mureș (11.206.442); Comuna Nadeș (8.571.515); Comuna Certeju de Sus (8.405.722) etc.⁹³

Managerii și angajații acestor întreprinderi și instituții publice primesc salarii peste media națională, obțin subvenții generoase de la stat și ștergeri periodice de datorii, beneficiază de bunurile și serviciile publice generale oferite de stat, sunt „asigurați” medical (fără plată), iar pensiile lor sunt calculate conform principiului „contributivității” (fără plată), *ceea ce este profund ineficient și injust (discriminatoriu)*.

Fenomenul ilustrează pe deplin unele patologii (netratate) ale sectorului public, în general, conceptualizate de mult timp de literatura academică relevantă. Purtate de mentalitatea că sunt prea mari sau prea importante pentru a fi lăsate să dea faliment (*too big to fail*), ele înfruntă

⁹³ Agenția Națională de Administrare Fiscală, „ANAF notifică instituțiile publice cu datorii restante privind plata obligațiilor fiscale”, https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20251017155223_com%201078%2017%20octombrie%202025.pdf, accesat la data de 11.10.2025.

„constrângeri bugetare slabe“, în sensul că diferențele dintre venituri și cheltuieli sunt plătite adesea de altcineva (statul, contribuabilii) sau nu sunt plătite deloc⁹⁴. La rândul lor, angajații sunt, *volens nolens*, „consumatori clandestini“ (*free-riders*), în sensul că beneficiază de bunurile și serviciile publice, inclusiv de protecția socială (pensii, îngrijirea sănătății etc.), fără a plăti pentru ele⁹⁵.

O altă cauză majoră a veniturilor atât de mici obținute din taxarea muncii în România este baza îngustă de impozitare dată de ponderea mare a sectorului economic primar (agricultura) unde rata de angajare a forței de muncă este foarte mică. După ponderea sectoarelor economice principale (% din PIB, 2024) la crearea valorii adăugate brute (VAB), situația în statele UE și în statele candidate se prezintă astfel⁹⁶:

Tabelul nr. 10

State	Agricultura, silvicultura și pescuitul	Industria și construcțiile	Serviciile
UE	1.6	22.3	66.0
Letonia	4.0	18.5	64.6
Grecia	3.8	15.0	68.1
Croația	2.9	19.1	60.9
România	2.8	25.2	62.4
Spania	2.8	19.5	69.0
Ungaria	2.7	23.7	59.6
Finlanda	2.5	22.8	62.2
Polonia	2.5	27.3	59.2
Bulgaria	2.4	21.2	63.7
Lituania	2.4	22.9	64.3
Italia	2.0	22.3	65.0
Portugalia	2.0	18.7	66.3
Cehia	1.9	29.2	60.2
Estonia	1.8	20.2	65.6
Țările de Jos	1.7	17.5	70.6
Slovacia	1.6	29.0	60.0

⁹⁴ János Kornai, „The Soft Budget Constraint“, în *Kyklos. International Review for Social Sciences*, 39:1, 1986, pp. 3-30, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-6435.1986.tb01252.x>.

⁹⁵ William J. Baumol, *Welfare Economics and the Theory of the State*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1952.

⁹⁶ Eurostat, Gross value added and income by main industry (NACE Rev.2), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_A10__custom_19613253/default/table, accesat la data de 11.01.2025.

Slovenia	1.5	29.1	57.9
Suedia	1.4	21.8	66.4
Franța	1.3	17.2	71.0
Austria	1.2	24.6	63.9
Cipru	1.2	11.2	76.5
Irlanda	1.0	33.6	60.6
Danemarca	0.9	24.2	63.7
Germania	0.9	25.7	64.0
Belgia	0.8	18.8	71.0
Malta	0.5	10.6	81.6
Luxemburg	0.2	9.7	81.3
State candidate			
Albania	15.5	22.4	48.7
Ucraina 2023	7.6	19.1	61.2
Macedonia de Nord	6.1	24.0	56.4
Turcia	5.8	25.5	57.5
Bosnia și Herțegovina	4.3	22.1	57.9
Munte negru	3.5	12.2	63.8
Serbia	3.2	23.1	58.8

Contribuția agriculturii la PIB este aproape dublă în România față de media UE (2.8% vs. 1.6%), dar este cel mai puțin fiscalizată; serviciile au o contribuție comparabilă (62.4% vs. 66.0%); iar industria și construcțiile sunt peste media UE (25.2% vs. 22.3%).

Datele infirmă credința populară cultivată de partidele de orientare național-comunistă (suveranistă) și de presa afiliată după care „România nu mai are industrie“, având în vedere desigur exclusiv întreprinderile industriale de stat. Ele există în număr excesiv de mare, cum s-a arătat mai sus, dar multe dintre ele sunt poluante și ineficiente, în sensul precis că, în loc de venituri, produc mari pierderi altor întreprinderi și bugetelor publice. Dar, cum de regulă nimic nu se pierde cu adevărat, pierderile pe care le cauzează societății (sociale) se transformă în câștigurile lor (private).

Pe de altă parte, în România există o diferență enormă între forța de muncă *ocupată* și numărul de angajați *reali* (legali) în agricultură (2024).

Tabelul nr. 11

State	Forța de muncă ocupată în agricultură ⁹⁷	Din care: angajați ⁹⁸	% din total
UE	8.701,84	3.059,59	35.16
România	1.729,80	217,20	12.56
Polonia	1.204,90	125,00	10.37
Italia	947,90	459,30	48.45
Spania	769,90	489,80	63.62
Franța	711,00	371,70	52.28
Germania	565,00	355,00	62.83
Grecia	508,37	116,70	22.96
Bulgaria	488,91	96,68	19.77
Portugalia	280,45	104,00	37.08
Țările de Jos	195,00	102,00	52.31
Ungaria	158,45	113,45	71.60
Cehia	153,05	107,54	70.26
Suedia	139,40	44,00	31.56
Austria	136,50	30,27	22.18
Irlanda	108,84	29,08	26.72
Finlanda	79,80	31,50	39.47
Croația	78,29	36,77	46.97
Lituania	71,45	36,68	51.34
Letonia	71,18	40,91	57.47
Slovenia	67,54	4,37	6.47
Slovacia	66,93	51,18	76.47
Danemarca	66,46	43,00	64.70
Belgia	56,60	27,10	47.88
Estonia	21,14	13,71	64.85
Cipru	16,32	7,49	45.89
Luxemburg	4,31	1,70	39.44
Malta	4,08	1,53	37.50

Precum se vede, dacă forța de muncă *ocupată* este de departe cea mai numeroasă (locul 1), după proporția *angajaților* în agricultură România se află pe antepenultimul loc (locul 25) în UE. Fără un angajament de muncă formal, peste 1,5 mil. persoane ocupate cu agricultura beneficiază de serviciile publice generale furnizate de stat, inclusiv de forme diverse de protecție socială, subvenții agricole etc., dar nu contribuie la niciunul dintre bugetele publice naționale.

⁹⁷ Eurostat, Employment by detailed industry (NACE Rev.2) – national accounts, Agriculture, forestry and fishing, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_a64_e_custom_19613662/default/table, accesat la data de 11.01.2026.

⁹⁸ *Idem.*

În ansamblu, însă, în România, deși există un mare surplus potențial de forță de muncă, în ultima perioadă (2022-2026) Guvernul, *în lipsa unor politici eficiente de activare a forței de muncă autohtone*, aprobă anual contingente mari, de 100.000 de persoane (90.000 în 2026) de lucrători străini admiși să lucreze în România⁹⁹. Proveniți în principal din Asia (Nepal, Sri Lanka, India etc.), la 31 martie 2025 numărul total al străinilor cu drept de ședere în România era de 253.743 de persoane¹⁰⁰.

Cum surplusul potențial de forță de muncă cel mai mare se înregistrează în agricultură (și în mediul rural), este necesară o descriere și evaluare sintetică comparativă a acestui domeniu vital al economiei și societății românești, a cărui relevanță generală, cultural-identitară o depășește cu mult pe aceea strict fiscală¹⁰¹.

Tabelul nr. 12

SAU (2020)	Total (mil. ha)	Număr ferme (mil.)	Sub 5 ha (% din total)	Suprafața medie a fermei (ha)	PS (mld. euro)
UE	157.427.540	9.070.970	63.79	17.35	359.984
Polonia	14.784.120	1.302.330	52.29	11.35	26.842
România	12.762.830	2.887.070	90.32	4.42	12.093
Italia	12.535.360	1.133.020	64.11	11.06	56.615
Agricultura organică¹⁰²	Total ha	% din SAU			
Estonia	202.509	20.45			
Suedia	466.244	18.85			
Cehia	507.146	14.26			
Letonia	271.735	13.45			
Italia	1.993.137	13.32			
Polonia	489.015	2.72			
România	555.032	2.11			

⁹⁹ Guvernul României, Hotărârea nr. 1.338 din 29 decembrie 2023 privind stabilirea contingentului de lucrători străini nou-admiși pe piața forței de muncă în anul 2024, în *Monitorul Oficial* nr. 7 din 4 ianuarie 2024; Guvernul României, Hotărârea nr. 1.169 din 30 decembrie 2025 privind stabilirea contingentului de lucrători străini nou-admiși pe piața forței de muncă în anul 2026, în *Monitorul Oficial* nr. 1221 din 31 decembrie 2025 ș.a.

¹⁰⁰ Ministerul Afacerilor Interne, Inspectoratul General pentru Imigrări, „Peste 250.000 de cetățeni din state terțe și Uniunea Europeană se află legal pe teritoriul României”, 25 aprilie 2025, <https://igi.mai.gov.ro/peste-250-000-de-cetateni-din-state-terte-si-uniunea-europeana-se-afla-legal-pe-teritoriul-romaniei/>.

¹⁰¹ Eurostat, Farms and farmland in the European Union – statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ef_m_farmleg/default/table?lang=en, accesat la data de 12.2.2026.

¹⁰² Eurostat, Organic crop area by agricultural production methods and crops, Fully converted to organic farming, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/org_cropar_custom_20077329/default/table, accesat la data de 12.02.2026.

Cu o suprafață agricolă utilizată (SAU) foarte apropiată de a Italiei și comparabilă cu a Poloniei, în România există un număr enorm de ferme mici, de subzistență sau autoconsum: 72.32% sub 2 ha; și 90.32% sub 5 ha – față de media UE: 63.79%, Italia: 64.11%, Polonia: 52.29%.

Suprafața medie a fermelor în România este, de asemenea, foarte mică: 4,42 ha, față de media UE: 17,35 ha, Italia: 11,06 ha, Polonia: 11,35 ha.

Producția standard (PS) în anul 2020 a fost în România de 12,093 miliarde de euro, față de Italia: 56,615 mld. euro și Polonia: 26,842 mld. euro, adică de aproape 5 ori mai mică față de Italia și de peste 2 ori mai mică față de Polonia¹⁰³.

Diferențele atât de mari între capacitățile productive ale agriculturii românești și ale altor state membre precum Italia și Polonia sunt cauzate, fără îndoială, de fragmentarea excesivă a proprietății funciare în România. Starea actuală este o „moștenire istorică” și, în mod precis, rezultatul deciziilor politice extrem de parcimonioase de distribuire a terenurilor agricole legiferate prin Reformele agrare din ultimele două secole. Iar creșterea substanțială a producției organice, așa cum solicită tot mai mulți cetățeni-consumatori și unii dintre reprezentanții lor politici, ar conduce în mod necesar la scăderea producției convenționale și la creșterea importurilor, amenințând „securitatea alimentară” a României.

Un alt factor major care reduce potențialul economiei românești și, *ipso facto*, capacitatea fiscală a statului român rezidă în rata excesiv de mare, de departe cea mai mare din UE, a „tinerilor care nu lucrează și nu urmează nicio formă de educație sau de formare profesională”: (19.4 vs. 11.1 %) din totalul populației în vârstă de 15-29 ani, în 2024¹⁰⁴.

¹⁰³ Eurostat, Standard output in Euros, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ef_m_farmleg__custom_20077381/default/table, accesat la data de 12.02.2026.

¹⁰⁴ Eurostat, Young persons neither in employment nor in education and training (NEET), by sex and age – annual data, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_neet_a__custom_19607780/default/table, accesat la data de 10.01.2025.

Tabelul nr. 13

State	Tineri fără ocupație (% din totalul populației în vârstă de 15-29 ani)	Număr (mii persoane)
UE	11.1	7.982
România	19.4	588
Italia	15.2	1.337
Lituania	14.7	60
Grecia	14.2	233
Cipru	12.9	20
Bulgaria	12.7	109
Franța	12.5	1.447
Spania	12.0	952
Estonia	11.0	23
Ungaria	10.9	164
Letonia	10.7	29
Slovacia	10.7	89
Croația	10.6	66
Belgia	9.9	206
Finlanda	9.8	93
Luxemburg	9.8	12
Polonia	9.4	520
Austria	9.2	136
Germania	8.7	1.139
Portugalia	8.7	143
Cehia	8.6	141
Danemarca	8.0	89
Slovenia	7.6	23
Irlanda	7.5	76
Malta	7.2	7
Suedia	6.3	115
Țările de Jos	4.9	165

Taxarea capitalului

În România, veniturile fiscale obținute din taxarea generală a capitalului sunt foarte mici în raport cu media UE: 4.8% vs. 8.5% din PIB (56.47%) în 2023, ceea ce reprezintă probleme majore deopotrivă de *eficiență* și de *echitate*. „Câștigurile din capital sunt obținute predominant de persoane cu venituri mari, astfel încât taxarea lor efectivă este crucială în asigurarea progresivității sistemului fiscal”¹⁰⁵.

¹⁰⁵ The World Bank, *Report on the tax system in Romania*, p. 39.

Cauzele principale sunt: *cota legală redusă a taxării întreprinderilor mari (corporațiilor); subimpozitarea / tratamentul privilegiat acordat microîntreprinderilor; taxarea redusă a proprietății, inclusiv a proprietății imobiliare.*

Tabelul nr. 14

State	Taxe asupra capitalului (% din PIB), 2023 ¹⁰⁶	Cotele legale maxime ale taxării corporațiilor (% din profit), 2025 ¹⁰⁷
Media UE	8,5	Media simplă UE (2023)¹⁰⁸: 21.2%
Luxemburg	11,8	24%
Belgia	10,6	25%
Italia	10,4	28%
Franța	10,4	36%
Polonia	9,9	19%
Țările de Jos	9,5	26%
Cipru	9,2	12.5%
Spania	8,6	25%
Grecia	8,3	22%
Austria	8,1	23%
Danemarca	8,0	22%
Finlanda	7,9	20%
Portugalia	7,5	31%
Germania	7,1	30%
Irlanda	7,0	13%
Ungaria	6,8	9%
Malta	6,7	35%
Cehia	6,5	21%
Bulgaria	6,4	10%
Suedia	6,2	21%
Croația	5,8	18%
Slovenia	5,3	22%
Lituania	4,9	15%
România	4,8	16%
Slovacia	4,6	24%
Letonia	3,1	20%
Estonia	2,9	20%

¹⁰⁶ European Commission, Taxation and Customs Union, Taxes on capital as % of GDP, *loc. cit.*

¹⁰⁷ OECD, Corporate Tax Statistics 2025, OECD Publishing, Paris, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/corporate-tax-statistics-2025_09806d11/6a915941-en.pdf, accesat la data de 10.01.2025.

¹⁰⁸ European Commission, Taxation and Customs Union, Top statutory corporate income tax rates (including surcharges), 1995-2023, *loc. cit.*

Diferențele majore ale veniturilor nu provin însă atât din cota taxării profiturilor corporațiilor – 16% vs. 21.2% media UE, vs. 26% SUA, vs. 25% China sau Turcia etc.¹⁰⁹ –, cât din taxarea microîntreprinderilor, aparținând în mod preponderent capitalului autohton. Potrivit prevederilor Codului fiscal în vigoare în 2024, microîntreprinderile, definite prin plafonul veniturilor de 500.000 de euro anual – redus de la 1.000.000 din 2023 –, erau impozitate cu 1% dacă realizau venituri sub 60.000 de euro și cu 3% dacă realizau venituri peste 60.000 de euro¹¹⁰. La plafonul veniturilor de 1 milion de euro anual, acestea erau microîntreprinderi „doar cu numele“ (*in name only*)¹¹¹.

În 2025, plafonul veniturilor anuale a fost redus la 250.000 euro, respectiv 100.000 euro începând cu 1 ianuarie 2026, iar cota de impozitare a veniturilor a rămas 1%¹¹².

Tabelul nr. 15

State	Taxarea corporațiilor (% din PIB), 2023 ¹¹³	Taxarea proprietății (% din PIB), 2023 ¹¹⁴	Taxarea recurentă a proprietății imobiliare (% din PIB), 2023 ¹¹⁵
UE	3.3	1.9	0.9
Cipru	6.3	0.7	0.2
Luxemburg	5.0	2.4	0.1
Țările de Jos	4.9	1.4	0.6
Irlanda	4.7	0.9	0.4
Cehia	4.2	0.3	0.2
Malta	4.2	0.8	0.0
Belgia	4.1	3.2	1.3
Slovacia	3.9	0.4	0.4
Ungaria	3.8	0.8	0.3
Danemarca	3.8	2.2	1.7
Suedia	3.5	1.0	0.6
Portugalia	3.4	2.1	0.6
Italia	3.4	2.1	1.2
Austria	3.4	0.6	0.2

¹⁰⁹ OECD, Corporate Tax Statistics 2025, *ed. cit.*

¹¹⁰ Codul Fiscal, 2024, Art. 47, 51.

¹¹¹ The World Bank, *Report on the tax system in Romania*, p. 48.

¹¹² Codul Fiscal, 2025, Art. 47, 51.

¹¹³ European Commission, Taxation and Customs Union, *loc. cit.*

¹¹⁴ *Idem.*

¹¹⁵ *Idem.*

Germania	3.1	1.0	0.4
Franța	3.0	3.7	2.0
Croația	2.9	0.9	0.5
Bulgaria	2.9	0.6	0.2
Spania	2.9	2.5	1.0
Grecia	2.9	2.7	2.0
Finlanda	2.8	1.5	0.8
Lituania	2.7	0.4	0.3
Polonia	2.6	1.4	1.0
Slovenia	2.4	0.6	0.4
România	2.3	0.5	0.4
Estonia	1.9	0.3	0.2
Letonia	1.4	0.8	0.6

Contrar unei credințe populare false după care corporațiile străine din România nu plătesc impozit pe profit, diferențele mari în taxarea capitalului nu provin de aici – 2.3% vs. 3.3% media UE –, ci din taxarea foarte redusă a proprietății – 0.5% vs. 1.9% media UE –, inclusiv a proprietății imobiliare (0.4 vs. 0.9 media UE), dobândită în mod legal și ilegal de „noii bogați” ai României contemporane.

Bazate pe argumentele că taxarea suplimentară a corporațiilor dăunează creșterii economice interne, provocând chiar „fuga capitalului” (*capital flight*), cotele legale maxime de taxare au fost reduse în mod voluntar în statele UE cu peste 30% în ultimele trei decenii¹¹⁶.

Conform organizațiilor mondiale specializate, în România taxarea proprietății imobiliare (clădiri și terenuri) s-a bazat pe suprafața fizică, nu pe valoarea reală de piață, „ceea ce este deopotrivă *ineficient* și *inechitabil*” (s.m.)¹¹⁷. „Sistemul actual de taxare bazat pe suprafață a proprietății în România este *ineficient*, aducând venituri sub potențialul său, iar determinarea valorii taxabile este *inechitabilă*”, fiind recomandabilă taxarea bazată pe „valoarea de piață”¹¹⁸. Totodată, taxarea proprietății imobiliare este „una dintre cele mai puțin dăunătoare creșterii economice”¹¹⁹.

În ciuda acestor argumente și recomandări, solicitate (și plătite) de Guvernul României, abia din anul 2024 s-a introdus în Codul fiscal un

¹¹⁶ European Commission, *Annual Report on Taxation 2024*, p. 18.

¹¹⁷ The World Bank, *Report on the tax system in Romania*, p. 44.

¹¹⁸ Martin Grote and William McCluskey, *Romania: Improving Revenues from the Recurrent Property Tax, Technical Report*, International Monetary Fund, Washington, D.C., June 2022, p. 7.

¹¹⁹ European Commission, *Annual Report on Taxation 2025*, p. 39.

„impozit special pe bunurile imobile și mobile de valoare mare”¹²⁰, aplicând o cotă de taxare de 0.3% exclusiv asupra clădirilor rezidențiale care depășesc valoarea impozabilă de 2,5 mil. lei¹²¹. Cu un plafon impozabil atât de ridicat, majoritatea clădirilor rezidențiale, precum și celelalte proprietăți imobiliare au rămas subimpozitate.

În anul 2026, ca urmare a modificărilor aduse Codului fiscal, cota de impozitare a clădirilor rezidențiale aflate în proprietatea persoanelor fizice a fost stabilită între 0,08% - 0,2% din valoarea lor impozabilă (între 201 - 2.677 lei), determinată funcție de rangul localității (de la 0 la V) și de zona în care se află (de la A la D)¹²²; iar pentru clădirile deținute de persoane juridice între 0,2% - 1,3%¹²³. De asemenea, cota de impozitare a terenurilor, funcție de aceiași factori și de diversele categorii de folosință, s-a stabilit pornind de la un maxim de 150 lei/ha (livadă), 134 lei/ha (teren arabil) și 83 lei/ha (teren cu construcții)¹²⁴.

Taxarea consumului

Tabelul nr. 16

State	% din PIB (2023) ¹²⁵	Cote legale TVA (2023) ¹²⁶	Decalajul de încasare a TVA (2023) ¹²⁷
Media UE	10.5	21.5	6.99
Croația	18.5	25/13/5	5.7
Grecia	17.0	24/13/6	17.8
Ungaria	13.9	27/18/5	4.4
Finlanda	13.6	24/14/10	0.4
Letonia	13.2	21/12/5	7.3
Estonia	13.0	20/9/5	1.4
Bulgaria	12.9	20/9	4.9
Slovenia	12.9	22/9.5/5	2.0
Portugalia	12.7	23/13/6	3.6

¹²⁰ Codul fiscal, 2024, Art. 2, al. 1, lit. j.

¹²¹ Codul fiscal, 2024, Art. 500², lit. a.

¹²² Codul fiscal, 2025, Art. 457.

¹²³ Codul fiscal, 2025, Art. 460.

¹²⁴ Codul fiscal, 2025, Art. 465.

¹²⁵ European Commission, Taxation and Customs Union, Taxes on consumption as % of GDP, *loc. cit.*

¹²⁶ European Commission, Taxation and Customs Union, VAT rates in the Member States, 2000-2023, *loc. cit.*

¹²⁷ European Commission, *VAT gap in the EU: 2024 Report*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2024, accesat la data de 17.11.2025.

Cipru	12.6	19/9/5	8.3
Danemarca	12.3	25	5.0
Polonia	12.1	23/8/5	3.3
Suedia	11.9	25/12/6	3.8
Franța	11.5	20/10/5.5	4.9
Slovacia	11.4	20/10	10.6
Austria	11.3	20/13/10	2.8
Cehia	11.3	21/15/10	7.0
Lituania	11.3	21/9/5	14.5
Italia	11.1	22/10/5	10.8
Țările de Jos	11.0	21/9	-0.2
Belgia	10.3	21/12/6	6.9
Germania	10.3	19/7	2.8
Malta	9.9	18/7/5	25.7
România	9.8	19/9/5¹²⁸	30.60
Spania	9.7	21/10	0.8
Luxemburg	8.8	16/7/3	1.6
Irlanda	5.5	23/13.5/9	6.7

După veniturile obținute din taxarea consumului (% din PIB), România se află pe locul 24 în UE, iar după cota standard a TVA, taxa principală asupra consumului cetățenilor, s-a aflat pe locul 20. Diferența este cauzată, fără îndoială, de decalajul imens de încasare (*VAT gap*) prin care România se situează de departe pe ultimul loc (27): 30.60% vs. 6.99% media UE, evaluat în 2023 la 10,899 mld. euro¹²⁹.

În sfârșit, un alt factor major care determină veniturile publice generale atât de mici obținute în România de la toate categoriile principale de taxe și de contribuabili – munca, capitalul și consumatorii – este existența (persistența) sectorului informal supradimensionat al economiei românești: locul 25 (29.0 vs. 17.6 media UE % din PIB)¹³⁰. Dacă unii „capitaliști” (producători, comercianți etc.) și consumatori sunt avantajați *în mod ilegal* de activitatea în economia subterană (fără taxe), cei mai afectați *în mod injust* sunt lucrătorii, de regulă mai puțin calificați, care lucrează în acest sector, din cauză că nu contribuie și nu beneficiază de asigurările sociale – de sănătate în timpul vieții active, și de pensii la bătrânețe¹³¹.

¹²⁸ Din 2025, cotele legale ale TVA sunt 21 / 11 / 9 (Codul fiscal, 2025, Art. 291).

¹²⁹ European Commission, *VAT gap in the EU: 2024 Report*, p. 29.

¹³⁰ Friedrich Schneider, Alban Asllani, *Taxation of the Informal Economy in the EU*, European Union, 2022, <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.

¹³¹ *OECD Economic Surveys: Romania 2024*, OECD Publishing, Paris, 2024, p. 82, <https://doi.org/10.1787/106b32c4-en>.

Tabelul nr. 17

State	Economia informală (% din PIB), 2022				
Media UE	17.6				
Bulgaria	33.1	Polonia	21.9	Slovacia	13.1
Croația	29.7	Grecia	20.9	Finlanda	10.8
România	29.0	Italia	20.3	Suedia	10.8
Ungaria	25.4	Letonia	19.9	Irlanda	10.1
Cipru	23.9	Belgia	16.0	Danemarca	9.7
Malta	23.4	Spania	15.8	Germania	8.8
Estonia	22.7	Portugalia	15.7	Luxemburg	8.3
Lituania	22.4	Franța	14.2	Țările de Jos	8.2
Slovenia	22.1	Cehia	13.5	Austria	6.6

Cauzele și motivațiile principale ale persistenței economiei informale (subterane) extinse în România și în alte state sunt: financiare (povara taxării, destul de mare în România asupra veniturilor mici); legale (excesul de reglementări și birocrație); și instituționale (calitatea slabă a instituțiilor politice și a statului de drept, inclusiv corupția): „de exemplu, într-un stat corupt, unde cetățeanul trebuie să mituiască funcționarii publici, motivația sa de a plăti impozite este scăzută”¹³².

Cheltuielile publice

Domeniul vast al cheltuielilor publice ale statelor contemporane ilustrează pe deplin definiția clasică oferită de Lionel Robbins științei economice, în general: „Economia este știința care studiază comportamentul uman ca o relație între scopuri și mijloace limitate care au utilizări alternative” (s.m.)¹³³. Într-adevăr, aici este „sediul” opțiunilor axiologice fundamentale, relevând importanța (valoarea) relativă pe care statele o acordă în mod real (nu retoric, ideologic) marilor sisteme publice precum administrația și justiția, educația și cercetarea științifică, sănătatea, protecția socială și a mediului înconjurător, apărarea națională etc.¹³⁴.

¹³² Friedrich Schneider, Alban Asllani, *op. cit.*, p. 10.

¹³³ Lionel Robbins, *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, London, Macmillan, 1932, p. 15.

¹³⁴ OECD, *Government at a Glance 2025*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0efd0bcd-en>, p. 196.

După anul 1989, cheltuielile publice în România au fost foarte mici, iar cauza principală a fost fără îndoială economia înapoiată și ineficientă (falimentară) moștenită de la fostul regim comunist. În termeni relativi, ele s-au situat la nivelul de 34.3 % din PIB (1995), 35.6% din PIB (2006), 41.1% din PIB (2023) și 43.6% din PIB (2024)¹³⁵. În termeni absoluți, însă, ca urmare a adoptării treptate a reformelor specifice economiei de piață și a creșterii veniturilor publice, acestea au crescut în mod exploziv, mai ales în ultimii ani: de la 9.806 mld. euro (1995) la 34.650 mld. euro (2006) și la 154,017 mld. euro (2024): *o creștere de 15,70 ori, față de media UE: de 2,61 ori*, de la 3,392 tril. euro (1995) la 8,856 tril. euro (2024)¹³⁶. Dezirabilă și salutară, creșterea cheltuielilor publice a excedat însă cu mult veniturile publice în ultimii ani, ceea ce a condus la deficite cronice și creșterea accelerată a datoriei publice.

Conform Clasificării funcțiilor guvernului (COFOG)¹³⁷, elaborată inițial de OCDE și adoptată de ONU în 1999 drept standardul larg recunoscut al atribuțiilor sau obiectivelor socio-economice ale statelor contemporane¹³⁸, cheltuielile publice se împart în zece categorii principale: 1) Servicii publice generale; 2) Apărare; 3) Ordine și siguranță publică; 4) Afaceri economice; 5) Protecția mediului; 6) Locuințe și facilități comunitare; 7) Sănătate; 8) Recreere, cultură și religie; 9) Educație; și 10) Protecție socială. În mod evident, primele trei descriu în mod preponderent atribuțiile (sau „funcțiile”) tradiționale ale statului minimal, „paznic de noapte” etc. de a asigura administrația civilă, apărarea națională și „legea și ordinea”, iar celelalte șapte relevă noile atribuții constituționale ale statului contemporan, care intervine puternic în economie și societate pentru a corecta „eșecurile pieței” (*market failures*) în a furniza societății bunuri și servicii valoroase – de la protecția mediului la sănătate, cultură și religie, educație și protecție socială, prin redistribuirea veniturilor cetățenilor săi.

¹³⁵ Eurostat, Government revenue, expenditure and main aggregates, Total general government expenditure, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main__custom_19877393/default/table, accesat la data de 31.01.2026.

¹³⁶ *Idem*.

¹³⁷ *Manual on sources and methods for the compilation of COFOG statistics. Classification of the Functions of Government (COFOG) 2019 edition*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2019.

¹³⁸ United Nations, Classification of the Functions of Government, <https://unstats.un.org/unsd/classifications/cofog/revision>.

Partea cea mai mare a cheltuielilor publice este alocată salariilor în întreg sectorul public (în toate cele 10 domenii principale) (% din PIB și % din Veniturile publice totale¹³⁹).

Tabelul nr. 1

State	% din PIB		% din Veniturile publice	
Anul	1995	2024	1995	2024
UE	11.0	10.2	23.76	22.17
România	6.7	11.2	20.74	32.75
Bulgaria	6.8	11.3	25.86	31.30
Cehia	8.3	9.6	20.49	23.53
Germania	9.0	8.3	19.65	17.74
Slovacia	9.5	11.4	21.40	27.14
Lituania	9.6	11.6	29.27	30.45
Țările de Jos	9.7	8.7	21.04	20.00
Grecia	10.3	10.4	27.99	21.01
Italia	10.5	9.0	23.76	19.11
Irlanda	10.6	6.0	27.68	22.73
Letonia	10.6	13.2	30.03	30.14
Luxemburg	10.8	11.1	24.55	23.27
Spania	10.9	10.8	29.22	25.53
Polonia	11.2	11.7	25.75	27.21
Slovenia	11.2	11.3	25.00	24.84
Estonia	11.4	12.2	28.01	28.91
Belgia	11.6	12.5	24.12	25.15
Ungaria	11.6	10.3	24.95	24.47
Cipru	11.7	11.2	36.34	26.42
Austria	12.1	11.3	24.25	22.38
Portugalia	12.5	10.5	33.42	24.36
Suedia	13.4	12.7	23.84	25.81
Franța	13.5	12.4	26.52	24.12
Malta	14.4	9.7	40.45	28.53
Finlanda	14.7	13.4	26.63	25.09
Danemarca	16.1	14.3	29.17	27.61
Croația	16.8	13.0	29.27	28.20

¹³⁹ Eurostat, Compensation of employees, expenditure, https://ec.europa.eu/eurostat/data-browser/view/gov_10a_main__custom_19635737/default/table, accesat la data de 13.01.2026.

În perioada 1995-2024, salariile în sectorul public din România au crescut în mod substanțial, atât ca pondere în PIB (de la 6.7% la 11.2% și 11.2% vs. 10.2 media UE), cât și după indicatorul sintetic cel mai relevant – ponderea în veniturile publice (*limitate*), în contrast cu cheltuielile publice (*în principiu, nelimitate*): 32.75% vs. 22.17% = 10,58 pp mai mari față de media UE.

De asemenea, în termeni absoluți, acestea au crescut în mod exploziv față de începutul anilor '90: de la 1,903 mld. euro (1995), la 22,421 mld. euro (2018), 25,463 mld. euro (2019), 26,846 mld. euro (2020), 26,954 mld. euro (2021), 28,573 mld. euro (2022), 32,685 (2023) mld. euro și 39,642 mld. euro în 2024¹⁴⁰.

Cât privește numărul de salariați ai sectorului public, acesta a rămas remarcabil de constant în ultimele trei decenii, în ciuda scăderii dramatice a populației României (cu 17.75%: de la 23,161 mil. persoane în 1989 la 19,051 mil. persoane în 2024) și a eforturilor, inclusiv financiare, de reformare (privatizarea economiei de stat, descentralizarea, informatizarea și digitalizarea administrației etc.): de la 1,377 mil. persoane (1996) la 1,479 mil. persoane (2023)¹⁴¹. Potrivit ultimelor date oficiale, numărul lor a scăzut la 1,280 mil. persoane în 2025¹⁴².

După acești indicatori sintetici, numărul angajaților sectorului public este *mare*, iar cheltuielile salariale sunt *foarte mari*, devenind o povară grea pentru cetățenii-contribuabili, sustrăgând o parte substanțială a resurselor colective de la utilizări alternative mai valoroase precum producerea de bunuri și servicii publice de interes general pe care societatea le plătește și le reclamă în mod îndreptățit.

Considerând creșterea deficitului între anii 2023 și 2024 de la -21,561 mld. euro la -33,059 mld. euro = -11,500 mld. euro, creșterea cheltuielilor salariale de la 32,685 mld. euro la 39,642 mld. euro = 7,000 mld. euro (60% din creșterea deficitului a fost cauzată de creșterile salariale discreționare).

Sub raportul ponderii lor (% din PIB, 2023), tabloul general al cheltuielilor publice totale alocate celor 10 domenii principale în statele UE se prezintă astfel¹⁴³:

¹⁴⁰ *Idem*.

¹⁴¹ Eurostat, General government employment, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_emp_custom_19847767/default/table, accesat la data de 29.01.2026.

¹⁴² Ministerul Finanțelor, Număr salariați bugetari, <https://mfinanze.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/numar-salariati-bugetari>, Noiembrie 2025, accesat la data de 8.02.2026.

¹⁴³ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19813918/default/table, accesat la data de 27.01.2026.

Tabelul nr. 2

State	SPG	A	OSP	AE	PM	L	S	RCR	E	PS	Total
Media UE	5,9	1,3	1,7	5,8	0,8	1,2	7,2	1,2	4,7	19,2	49,0
Ungaria	10,3	1,9	1,7	9,2	0,6	1,6	4,1	2,6	5,3	12,3	49,6
Grecia	8,2	2,2	1,9	5,9	1,5	0,4	5,8	1,1	4,0	18,5	49,5
Italia	7,4	1,2	1,7	5,8	0,9	4,3	6,5	0,8	3,9	21,1	53,6
Belgia	6,8	0,9	1,7	6,8	1,2	0,4	7,9	1,2	6,3	20,1	53,3
Finlanda	6,6	1,4	1,2	4,6	0,2	0,5	7,6	1,7	6,3	25,7	55,8
Franța	6,2	1,8	1,7	6,3	1,0	1,3	8,8	1,5	5,0	23,3	56,9
Germania	6,1	1,1	1,6	5,8	0,6	0,5	7,5	1,0	4,5	19,7	48,4
Danemarca	5,9	1,8	1,0	3,0	0,4	0,3	8,3	1,5	5,6	19,7	47,5
Portugalia	5,8	0,8	1,6	4,4	0,8	0,5	6,7	0,9	4,3	16,6	42,4
Cipru	5,7	1,9	1,7	3,0	0,7	1,9	6,1	0,6	5,2	15,1	41,9
Spania	5,7	0,9	1,8	5,0	1,0	0,5	6,6	1,2	4,2	18,5	45,4
Austria	5,6	0,6	1,3	7,4	0,6	0,4	9,0	1,2	4,9	21,2	52,2
Luxemburg	5,5	0,5	1,3	6,1	1,1	0,6	5,4	1,3	5,0	19,6	46,4
Slovacia	5,5	1,2	2,4	7,5	0,9	0,5	6,6	1,1	5,0	17,6	48,3
România	5,3	1,7	2,7	6,9	0,7	1,5	4,7	1,0	3,4	12,8	40,7
Suedia	5,3	1,8	1,5	5,1	0,6	0,8	7,4	1,4	7,3	18,9	50,1
Malta	4,9	0,4	1,4	7,3	1,2	0,8	5,1	1,5	4,1	9,7	36,4
Polonia	4,9	2,1	2,3	7,5	0,7	0,7	5,7	1,3	5,0	16,9	47,1
Croația	4,8	1,3	2,2	7,8	0,8	1,6	7,8	2,0	5,3	13,0	46,6
Cehia	4,6	1,2	1,8	6,4	0,8	0,9	8,9	1,3	4,5	13,5	43,9
Slovenia	4,6	1,2	1,6	6,3	0,9	0,5	7,4	1,5	5,4	17,0	46,4
Estonia	4,2	2,7	1,9	4,9	0,7	0,5	6,5	2,0	6,3	13,5	43,2
Letonia	3,9	3,1	2,6	6,4	0,5	0,9	5,3	1,3	6,1	13,5	43,6
Țările de Jos	3,6	1,3	1,8	5,1	1,5	0,6	7,0	1,1	4,9	16,2	43,1
Lituania	3,4	2,5	1,2	3,3	0,5	0,7	5,3	1,2	5,1	14,0	37,2
Bulgaria	3,2	1,5	2,6	5,7	0,7	1,0	5,5	0,8	4,1	13,8	38,9
Irlanda	2,2	0,2	0,8	2,0	0,4	0,6	5,2	0,5	2,8	8,1	22,8

Legendă: SPG – Servicii publice generale; A – Apărare; OSP – Ordine și siguranță publică; AE – Afaceri economice; PM – Protecția mediului; L – Locuințe și facilități comunitare; S – Sănătate; R-C-R – Recreatie, Cultură și Religie; E – Educație; PS – Protecție socială.

1. Serviciile publice generale (% din PIB, 2023)

Tabelul nr. 3

State	SPG	OEL, AFFF, AE	SG	CF	PDP
UE	5.9	1.9	1.1	0.7	1.8
Ungaria	10.3	3.5	1.3	0.3	5.0
Grecia	8.2	1.5	2.7	0.0	3.5
Italia	7.4	1.9	0.9	0.6	3.8
Belgia	6.8	2.1	1.3	1.1	2.1
Finlanda	6.6	1.5	2.6	0.9	1.3
Franța	6.2	1.6	1.8	0.7	1.8
Germania	6.1	2.0	1.5	1.0	1.0
Danemarca	5.9	1.7	0.4	1.3	0.7
Portugalia	5.8	2.9	0.2	0.3	2.2
Cipru	5.7	2.7	1.0	0.5	1.4
Spania	5.7	1.4	1.1	0.5	2.5
Austria	5.6	2.1	1.4	0.5	1.4
Luxemburg	5.5	2.3	1.7	0.5	0.4
Slovacia	5.5	3.0	0.3	0.4	1.2
România	5.3	2.9	0.3	0.0	2.0
Suedia	5.3	1.6	0.6	1.4	0.8
Malta	4.9	2.6	0.7	0.0	1.2
Polonia	4.9	2.3	0.1	0.1	2.2
Croația	4.8	2.5	0.3	0.0	1.7
Cehia	4.6	2.2	0.1	0.7	1.3
Slovenia	4.6	2.0	0.5	0.6	1.2
Estonia	4.2	1.9	1.0	0.5	0.4
Letonia	3.9	2.5	0.2	0.4	0.8
Țările de Jos	3.6	1.6	0.4	0.5	0.7
Lituania	3.4	1.8	0.5	0.4	0.7
Bulgaria	3.2	2.3	0.0	0.3	0.5
Irlanda	2.2	1.0	0.3	0.1	0.7

Legendă: SPG – Servicii publice generale; OEL, AFFF, AE – Organe executive și legislative, afaceri financiare și fiscale, afaceri externe; SG – Servicii generale; CF – Cercetarea fundamentală; PDP – Povara datoriei publice.

Prima facie, cheltuielile cu serviciile publice generale (SPG) în România sunt mai mici față de media UE (% din PIB, 2023): (5.3% vs. 5.9%)¹⁴⁴, dar mai mari în raport cu indicatorul mai relevant, veniturile publice totale: 15.36% vs. 12.96%. Între ele, se remarcă „Organele executive și legislative, afacerile financiare și fiscale și afacerile externe“, cărora le sunt alocate 2.9% vs. 1.9% din PIB media UE. Prin contrast, atrag atenția cheltuielile sub-domeniului „Cercetarea fundamentală“: 0.0% vs. 0.7% din PIB media UE. În termeni absoluți, Cercetarea fundamentală din România a primit în mod constant fonduri publice extrem de mici: 35,4 mil. euro în 2001 și 65,6 mil. euro în 2023¹⁴⁵, într-un contrast izbitor cu sub-domeniul „Religia“, de exemplu, unde au crescut în mod spectaculos: de la 44,7 mil. euro în 2001 la 296,1 mil. euro în 2023 (de 4,5 ori mai mult)¹⁴⁶. Cum politica este întotdeauna o alegere axiologică între utilizări alternative, este evident că în ultimele decenii *Guvernul României a valorizat mai mult religia decât știința*.

2. Apărarea (% din PIB, 2024)¹⁴⁷

Tabelul nr. 4

State	% din PIB	\$ SUA pe locuitor	\$ SUA
Lumea	2.5	-	2,651 trilioane
UE	1.9	-	368,504 mld
Polonia	4.2	981,6	38,000 mld
Estonia	3.4	1054,8	1,441 mld.
Letonia	3.3	758,3	1,425 mld.
Grecia	3.1	791,4	8,021 mld.
Lituania	3.1	916,5	2,627 mld.
Danemarca	2.4	1669,8	9,958 mld.
Finlanda	2.3	1245,2	6,987 mld.

¹⁴⁴ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), General public services, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632511/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

¹⁴⁵ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Basic research, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632904/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

¹⁴⁶ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Religious and other community services, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632904/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

¹⁴⁷ The World Bank, Military expenditure (% of GDP), *apud* SIPRI Military Expenditure Database, Stockholm International Peace Research Institute, [sipri.org/databases](https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS), <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>, accesat la data de 23.01.2026.

România	2.3	457,1	8,715 mld.
Ungaria	2.2	488,6	4,734mld.
Bulgaria	2.1	343,7	2,329 mld.
Franța	2.1	972,6	64,675 mld.
Slovacia	2.0	516,2	2,849 mld.
Suedia	2.0	1137,9	12,040 mld.
Cehia	1.9	604,6	6,524 mld.
Germania	1.9	1044,4	88,458 mld.
Țările de Jos	1.9	1276,0	23,179 mld.
Croația	1.8	418,9	1,629 mld.
Cipru	1.6	442,4	598,185 mil.
Italia	1.6	638,8	37,964 mld.
Portugalia	1.5	445,0	4,641 mld.
Spania	1.4	513,7	24,615 mld.
Belgia	1.3	730,0	8,561 mld.
Slovenia	1.3	449,2	951,904 mil.
Austria	1.0	576,3	5,258 mld.
Luxemburg	1.0	1302,9	871,643 mil.
Malta	0.5	203,8	109,254 mil.
Irlanda	0.2	254,5	1,330 mld.
State NATO non-UE			
SUA	3.4	2895,1	997,309 mld.
Marea Britanie	2.3	1186,3	81,763 mld.
Turcia	1.9	-	24,978 mld.
Alte state			
Ucraina	34.5	1728,2	64,704 mld.
Arabia Saudită	7.3	2386,5	80,330 mld.
Rusia	7.1	1025,9	148,967 mld.
India	2.3	59,6	86,125 mld.
Iran	2.0	86,6	7,891 mld.
China	1.7	220,7	313,658 mld.
Canada	1.3	742,2	29,346 mld.

Din perspectivă constituțională ultimă, armatele și cheltuielile militare sunt destinate *apărării naționale* și a *ordinii constituționale*. Potrivit Legii românești, de exemplu, „Apărarea Națională cuprinde ansamblul de măsuri și activități adoptate și desfășurate de statul român în scopul de a garanta suveranitatea națională, independența și unitatea statului, integritatea teritorială a țării și *democrația constituțională*” (s.m.)¹⁴⁸. De asemenea, Tratatul NATO stipulează caracterul său *defensiv*

¹⁴⁸ Legea apărării naționale a României, Art.1, *Monitorul Oficial* Nr. 172 din 7 iulie 1994.

și totodată *politic*. De la semnarea sa în 1949, „obiectivul principal al Tratatului a fost crearea unui pact de asistență mutuală pentru a contracara riscul ca Uniunea Sovietică să-și extindă dominația din Europa de Est și în celelalte părți ale continentului... Mai mult, el afirma că membrii NATO formează o comunitate unică de valori angajată să apere principiile libertății individuale, democrației, drepturilor omului și statului de drept”¹⁴⁹.

De fapt, diviziunea ideologică Est-Vest a început imediat după Revoluția bolșevică din 1917, proiectată ca „Revoluție mondială” comunistă, și s-a exacerbat după 1945, când Uniunea Sovietică a impus cu forța brută a Armatei Roșii ideologia sa statelor din Europa de Est și altor state ale Lumii, prelungindu-se până în prezent sub forma aparent nouă de „democrație suverană” (*suverennaia demokratiia*), o autocrație orientală sângeroasă opusă total democrației liberale occidentale.

Cheltuielile militare mari sunt însă o „povară” (*burden*)¹⁵⁰ greu de suportat pentru societăți în întregul lor. Pentru a ilustra povara uriașă a cheltuielilor militare asupra statelor și societăților actuale, este necesară o scurtă analiză comparativă cronologică: între 2021 (anul dinaintea invaziei neprovocate a Ucrainei de către Rusia) și 2024, pentru care există date disponibile. În termeni relativi (% din PIB), Lumea a cheltuit 2.2% (2021) și 2.5% din PIB-ul mondial (2024). În termeni reali: 2,072 trilioane \$ (2021) și 2,651 trilioane \$ (2024)¹⁵¹.

Uniunea Europeană: 1.5% (2021) și 1.9% din PIB (2024), dar 262,310 mld. \$ (2021) și 368,504 mld. \$ (2024), dintre care Polonia: 2.2% (2021) și 4.2% din PIB (2024), dar 15,295 mld. \$ (2021) și 38,000 mld. \$ (2024); și România: 1.8% (2021) și 2.3% din PIB (2024), dar 5,300 mld. \$ (2021) și 8,715 mld. \$ (2024).

Rusia (statul agresor): 3.6% (2021) și 7.1% din PIB (2024), dar 65,907 mld. \$ (2021) și 148,967 mld. \$ (2024).

Ucraina (statul atacat): 3.4% (2021) și 34.5% din PIB (2024); dar 6,898 mld. \$ (2021) și 64,704 mld. \$ (2024).

Luând în considerare, între altele: „creșterea atacurilor cibernetice, a manipulării informaționale pe scară largă și a interferențelor maligne”, „manipularea proceselor electorale și creșterea neîncrederii în instituții”

¹⁴⁹ NATO, Founding Treaty, <https://www.nato.int/en/about-us/organization/founding-treaty>.

¹⁵⁰ The World Bank, Military expenditure (% of GDP), *loc. cit.*

¹⁵¹ *Idem*.

sau „crearea de diviziuni între categorii socio-economice“ prin „utilizarea tot mai frecventă și agresivă a instrumentarului hibrid de către actori revizionişti precum Federația Rusă, dar nu numai“, România s-a angajat să crească gradual cheltuielile pentru apărare până la 5% din PIB până în anul 2035¹⁵².

În contextul escaladării tensiunilor politice globale, cheltuielile militare au atins un nivel-record în 2024 (2.5% din PIB-ul mondial și 2,651 trilioane \$ SUA), cel mai mare de la presupusul „sfârșit al Războiului Rece“¹⁵³. Dar premisa potrivit căreia creșterea acestor cheltuieli sporește securitatea statelor este cu totul îndoielnică: ele alimentează „cursa înarmărilor“ și escaladarea conflictelor dintre unele dintre statele Lumii. „În ciuda creșterii cheltuielilor, securitatea globală a continuat să se deterioreze, punând sub semnul întrebării eficacitatea unor cheltuieli militare sporite pentru consolidarea securității“¹⁵⁴.

Considerând actuala arhitectură de securitate, inclusiv angajamentul statelor membre ale NATO de a crește cheltuielile militare până la 5% din PIB-ul lor anual până în 2035¹⁵⁵, ONU estimează că cheltuielile militare globale vor ajunge astfel la 6,6 trilioane \$ SUA¹⁵⁶. Creșterea cheltuielilor militare reduce în mod necesar resursele financiare disponibile pentru furnizarea de bunuri și servicii publice esențiale precum sănătatea, educația, infrastructurile sau reducerea sărăciei și a inegalităților sociale. De aceea, ONU pledează în mod justificat pentru „Reechilibrarea cheltuielilor militare pentru un viitor durabil și pașnic“¹⁵⁷.

¹⁵² Administrația Prezidențială, STRATEGIA NAȚIONALĂ DE APĂRARE A ȚĂRII PENTRU PERIOADA 2025-2030, București, p. 15, 26 noiembrie 2025, <https://www.presidency.ro/ro/media/csat/strategia-nationala-de-aparare-a-tarii-pentru-perioada-2025-2030>.

¹⁵³ Nan Tian, Xiao Liang, Rebalancing Military Spending Towards Achieving Sustainable Development, Stockholm, SIPRI, November 2025, <https://www.sipri.org/publications/2025/policy-reports/rebalancing-military-spending-towards-achieving-sustainable-development>, accesat la data de 30.01.2026.

¹⁵⁴ United Nations, *The Security We Need: Rebalancing Military Spending for a Sustainable and Peaceful Future*, Report of the Secretary-General, New York, September 2025, p. 20, https://front.un-arm.org/Milex-SDG-Study/SG_Report_TheSecurityWeNeed.pdf.

¹⁵⁵ NATO, The Hague Summit Declaration, 25 June 2025, <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2025/06/25/the-hague-summit-declaration>.

¹⁵⁶ United Nations, *The Security We Need*, p. 23.

¹⁵⁷ *Idem*.

3. Ordinea și siguranța publică (% din PIB, 2023)¹⁵⁸

Tabelul nr. 5

State	% din PIB	% din Veniturile publice
UE	1.7	3.74
România	2.7	7.85
Bulgaria	2.6	7.05
Letonia	2.6	6.33
Slovacia	2.4	5.59
Polonia	2.3	5.52
Croația	2.2	4.71
Estonia	1.9	4.84
Grecia	1.9	3.94
Cehia	1.8	4.50
Spania	1.8	4.28
Țările de Jos	1.8	4.13
Belgia	1.7	3.48
Cipru	1.7	4.01
Franța	1.7	3.30
Italia	1.7	3.66
Ungaria	1.7	3.98
Germania	1.6	3.50
Portugalia	1.6	3.70
Slovenia	1.6	3.64
Suedia	1.5	3.05
Malta	1.4	4.46
Austria	1.3	2.62
Luxemburg	1.3	2.84
Finlanda	1.2	2.26
Lituania	1.2	3.29
Danemarca	1.0	1.97
Irlanda	0.8	3.39

Pentru acest domeniu (care cuprinde poliția, justiția, închisorile etc.), România alocă cel mai mult: 2.7% vs. 1.7% din PIB și 7.85% vs. 3.74% din Veniturile publice, dublu față media UE¹⁵⁹. Aceasta este fără îndoială o „moștenire“ a fostului stat comunist, unde instituțiile de forță, „bine plătite“, au fost instrumentalizate și mobilizate în mod intensiv pentru apărarea regimului opresiv și, respectiv, reprimarea împotrivirilor reale și potențiale.

¹⁵⁸ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Public order and safety, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19633257/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

¹⁵⁹ *Idem*.

În termeni absoluți, cheltuielile cu OSP au crescut în România de la 385,4 mil. euro (1995) la 8,598 mld. euro (2023)¹⁶⁰: *o creștere de peste 22 ori, față de media UE: de 2,86 ori.*

Poliția a fost finanțată cu 1.4% vs. 0.9% din PIB media UE, respectiv 4.06% vs. 1.97% din Veniturile publice (peste dublu față de media UE); iar în termeni financiari: cu 410,4 mil. euro (2001) și cu 4,475 mld. euro (2023)¹⁶¹: *o creștere de 11 ori, față de media UE: de 2 ori.* Iar Justiția a fost finanțată cu 106,8 mil. euro (2001) și 1,429 mld. euro (2023), față de media UE: 26,532 mld. euro (2021) și 54,853 mld. euro (2023)¹⁶²: *o creștere de peste 13 ori, față de media UE: de 2 ori.*

În ciuda finanțării publice atât de generoase, performanțele acestor instituții sunt foarte slabe. Considerând Justiția, de exemplu, *neîncrederea* cetățenilor români în această instituție este foarte mare (70.4%), reclamând că nu este *independentă* de influențe politice (67.4%) și nu aplică legea *în mod egal* pentru toți cetățenii (80.2%)¹⁶³.

În termeni mai generali, *corupția în sectorul public* – în formele sale multiple, de la luarea de mită, deturnarea fondurilor publice, folosirea funcției publice în scopuri private, angajarea în sectorul public după alte criterii decât competența profesională și integritatea morală, până la accesul la informațiile de interes public, în general, la „captura statului” de către diversele grupuri de interese etc.¹⁶⁴ –, pe care aceste instituții sunt chemate să o combată, este foarte răspândită în România.

Potrivit Transparency International și Eurobarometer, nivelurile percepute ale corupției sectorului public pe scara de la 0 (foarte corupt) la 100 (foarte curat), respectiv gradul de răspândire a corupției (de la 0% la 100%) în statele UE, situația se prezintă în modul următor:

¹⁶⁰ *Idem.*

¹⁶¹ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Police services.

¹⁶² Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Law courts.

¹⁶³ INSCOP RESEARCH, „Percepția românilor cu privire la sistemul de justiție”, 20 ianuarie 2026, <https://www.inscop.ro/ianuarie-2026-barometrul-informat-ro-inscop-research-editia-a-vii-a-capitolul-1-perceptia-romanilor-cu-privire-la-sistemul-de-justitie/>, accesat la data de 25.01.2026.

¹⁶⁴ Transparency International, What kind of corruption does the CPI measure?, <https://www.transparency.org/en/news/how-cpi-scores-are-calculated>.

Tabel nr. 6

State	Transparency International (2024) ¹⁶⁵	State	Eurobarometer (2025) ¹⁶⁶
UE	62	UE	69
Danemarca	90	Finlanda	21
Finlanda	88	Danemarca	28
Luxemburg	81	Estonia	49
Suedia	80	Suedia	51
Țările de Jos	78	Germania	52
Irlanda	77	Luxemburg	52
Estonia	76	Polonia	55
Germania	75	Țările de Jos	56
Belgia	69	Austria	58
Austria	67	Belgia	59
Franța	67	Irlanda	63
Lituania	63	Franța	68
Slovenia	60	Cehia	75
Letonia	59	România	75
Portugalia	57	Slovacia	78
Cehia	56	Bulgaria	80
Cipru	56	Letonia	80
Spania	56	Lituania	80
Italia	54	Italia	82
Polonia	53	Malta	83
Grecia	49	Slovenia	85
Slovacia	49	Ungaria	88
Croația	47	Spania	89
Malta	46	Cipru	90
România	46	Portugalia	91
Bulgaria	43	Croația	92
Ungaria	41	Grecia	97

¹⁶⁵ Transparency International, Corruption Perceptions Index, <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>; Eurostat, Corruption Perceptions Index, Source of data: Transparency International, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_16_50_custom_19861732/default/table, accesat la data de 29.01.2026.

¹⁶⁶ Eurobarometer, Citizens attitudes' toward corruption in the EU in 2025, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3361>, accesat la data de 29.01.2026.

4. *Afaceri economice*¹⁶⁷**Tabelul nr. 7**

State	% din PIB	% din Veniturile publice
UE	5.8	12.7
Ungaria	9.2	21.55
Croația	7.8	17.14
Polonia	7.5	17.99
Slovacia	7.5	17.48
Austria	7.4	14.92
Malta	7.3	23.25
România	6.9	20.06
Belgia	6.8	13.93
Cehia	6.4	16.00
Letonia	6.4	15.57
Franța	6.3	12.23
Slovenia	6.3	14.32
Luxemburg	6.1	13.35
Grecia	5.9	12.24
Germania	5.8	12.69
Italia	5.8	12.47
Bulgaria	5.7	15.45
Țările de Jos	5.1	11.70
Suedia	5.1	10.39
Spania	5.0	11.88
Estonia	4.9	12.16
Finlanda	4.6	8.66
Portugalia	4.4	10.19
Lituania	3.3	9.04
Cipru	3.0	7.08
Danemarca	3.0	5.91
Irlanda	2.0	8.47

¹⁶⁷ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Economic affairs, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632737/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

Intervenția statelor UE în diverse domenii economice este masivă: 5.8% din PIB media UE¹⁶⁸ vs. 3.4% SUA (2023)¹⁶⁹. În principiu, „investițiile publice *pot* stimula creșterea economică“ (s.m.), sporind astfel bunăstarea societății. Dar „cheltuielile guvernamentale *pot* fi considerate investiții *dacă* sunt direcționate către bunuri și servicii *durabile* precum infrastructura de transport sau energetică, medicală sau educațională, sistemele IT și de apărare sau bunuri intangibile cum ar fi cercetarea“ (s.m.)¹⁷⁰.

În termeni relativi, România alocă mai mult investițiilor publice față de media UE (6.9% vs. 5.8% din PIB și 20.6% vs. 12,7% din Veniturile publice, 2023). Iar în termeni financiari: de la 2,503 mld. euro (1995) la 22,223 mld. euro (2023), dintre care: 10,777 mld. euro pentru Transporturi; 5,672 mld. euro (2022) și 3,841.6 mld. euro (2023) pentru Combustibil și energie; 3,566 mld. euro pentru Minerit, industrie manufacturieră și construcții; 1,511 mld. euro pentru Agricultură ș.a.¹⁷¹. Potrivit Ministerului Finanțelor, Cheltuielile publice totale pentru investiții, care includ programele finanțate din surse externe, au însumat 119,45 mld. lei (24,011 mld. euro) (2024) și 138,20 mld. lei (27,403 mld. euro) în 2025¹⁷².

Dar analizele din ultimul deceniu asupra eficienței cheltuielilor cu investițiile în România „relevă un rezultat nesatisfăcător“: „calitatea infrastructurii în România este printre cele mai scăzute la nivel european, în special în sectoarele critice, precum infrastructura rutieră, feroviară și energetică, din cauza performanțelor modeste înregistrate de majoritatea întreprinderilor de stat – principalii furnizori de infrastructură în aceste domenii – și lipsei unor progrese în sensul restructurării întreprinderilor care înregistrează pierderi“¹⁷³.

Pe de altă parte, Legea finanțelor publice prevede constituirea unor Fonduri la dispoziția Guvernului – Fondul de rezervă și Fondul de intervenție – „pentru finanțarea unor *cheltuieli urgente sau neprevăzute*“, respectiv „pentru finanțarea unor acțiuni urgente în vederea *înlăturării efectelor unor calamități naturale și sprijinirii persoanelor fizice sinistrate*“ (s.m.)¹⁷⁴. În anul 2024, Legea bugetului de stat a prevăzut pentru

¹⁶⁸ *Idem*.

¹⁶⁹ OECD, *Government at a Glance 2025*, p. 200.

¹⁷⁰ *Idem*.

¹⁷¹ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Economic affairs, *loc. cit*.

¹⁷² Ministerul Finanțelor, Informații execuție bugetară, <https://mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara>, 2025.

¹⁷³ Consiliul Fiscal, *Raport anual 2024*, p. 70.

¹⁷⁴ Legea nr. 500 din 11 iulie 2002 privind finanțele publice actualizată, *Monitorul Oficial* nr. 597 din 13 august 2002, Art. 30.

Fondul de rezervă 1 mld. lei. Cu toate acestea, prin derogare de la legislație, printr-un număr record de 171 de Hotărâri, Guvernul condus de prim-ministrul Marcel Ciolacu a alocat în mod „discreționar” 64 mld. lei (12,68 mld. euro) unor cheltuieli de consum curent și unor „investiții” publice greu de descris drept „urgente”¹⁷⁵, dar care au contribuit în mod substanțial la deficitul înregistrat de -33,059 mld. euro și, implicit, la creșterea datoriei publice. Această practică dăunătoare este mai răspândită în timpul campaniilor electorale periodice – și România a organizat în 2024 toate tipurile de alegeri: locale, europarlamentare, parlamentare și prezidențiale –, fiind penalizată drastic în literatura politologică cu expresia derogatorie de „*pork-barrel politics*”¹⁷⁶. Aluzie la povestea biblică a „Ieșirii” din robia egipteană¹⁷⁷, metafora descrie cheltuielile guvernamentale excesive de la bugetul național pentru proiecte locale realizate în scopul (re-)alegerii partidelor și oamenilor politici.

Multe alte cheltuieli de investiții publice sunt inefficiente, risipitoare și chiar ilegale. Pentru a oferi un singur exemplu concret, în anul 2023 Guvernul a aprobat în cadrul PNRR Programul național „Microbuze electrice pentru elevi”. Obiectivul nobil a fost „îmbunătățirea condițiilor de transport pentru elevi, cu precădere în zonele izolate, cu populație scăzută, prin furnizarea de minimum 3200 de microbuze școlare «verzi» (electrice), ecologice, prietenoase cu mediul și cu un consum energetic redus, facilitând astfel accesul copiilor și tinerilor la educație, prin protejarea mediului înconjurător în același timp”¹⁷⁸.

Din alocarea financiară totală de 250 milioane de euro (fără TVA) se puteau achiziționa microbuzele cu prețul de aproximativ 100.000 euro bucata. Dar cum unele Consilii Județene au plătit companiilor intermediare agreeate chiar și peste 200.000, nu au putut fi cumpărate decât 1.300 de microbuze școlare¹⁷⁹, afacerea fiind deferită în cele din urmă Parchetului European.

¹⁷⁵ Consiliul Fiscal, *Raport anual 2024*, p. 73.

¹⁷⁶ Barry R. Weingast, Kenneth A. Shepsle, Christopher Johnsen, „The Political Economy of Benefits and Costs: A Neoclassical Approach to Distributive Politics”, în *Journal of Political Economy*, 89(4), 642-664, 1981, <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/260997>.

¹⁷⁷ Ieșirea, 16: 3: „și au zis către ei fiii lui Israel: «Mai bine muream bătuți de Domnul în pământul Egiptului, când ședeam împrejurul căldărilor cu carne și mâncam pâine de ne săturam!»”.

¹⁷⁸ Ghidul solicitantului, „Microbuze electrice pentru elevi”, Mai 2023, https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/PNRR/Microbuze_electrice_elevi/documente_finale/Ghidul%20solicitantului_republicat_12_06_2023.pdf.

¹⁷⁹ Marele jaf electric, <https://reporteris.ro/exclusiv/anchete/marele-jaf-electric-microbuze-electrice-de-90-000-euro-au-fost-vandute-cu-200-000-de-euro-bucata-firma-care-a-umflat-135-milioane-de-euro-peste-noapte-exclusiv/>.

5. Protecția mediului¹⁸⁰

Tabelul nr. 8

State	Protecția mediului (% din PIB)		
UE	0.8		
Grecia	1.5	Cipru	0.7
Țările de Jos	1.5	Estonia	0.7
Belgia	1.2	Polonia	0.7
Malta	1.2	România	0.7
Luxemburg	1.1	Austria	0.6
Franța	1.0	Germania	0.6
Spania	1.0	Suedia	0.6
Italia	0.9	Ungaria	0.6
Slovacia	0.9	Letonia	0.5
Slovenia	0.9	Lituania	0.5
Croația	0.8	Danemarca	0.4
Cehia	0.8	Irlanda	0.4
Portugalia	0.8	Finlanda	0.2
Bulgaria	0.7		

Cheltuielile publice cu Protecția mediului sunt dedicate în principal managementului deșeurilor și al apelor uzate, reducerea poluării, protecția diversității și a peisajului natural. Cheltuielile publice în acest domeniu în România sunt comparabile cu media UE (% din PIB); iar în termeni absoluți au crescut de la 51,5 mil. euro (1995) la 2,314 mld. euro (2023): *o creștere de 45 ori față de media UE: de 3 ori*¹⁸¹.

După indicatorul sintetic al Emisiilor de gaze cu efect de seră (GES, exprimate în tone de echivalent CO₂ pe locuitor), situația în statele UE și în alte state mari ale Lumii se prezintă astfel¹⁸²:

¹⁸⁰ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Environmental protection, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632810/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

¹⁸¹ *Idem.*

¹⁸² EDGAR – Emissions Database for Global Atmospheric Research, GHG emissions of all world countries. 2025 Report, https://edgar.jrc.ec.europa.eu/report_2025, accesat la data de 5.02.2026.

Tabelul nr. 9

State	1970	1990	2024
Lumea	6,28	6,05	6,56
UE	11,85	11,58	7,14
Luxemburg	60,41	33,87	12,70
Cehia	22,42	19,30	9,45
Estonia	19,23	29,14	11,00
Belgia	17,37	14,05	9,15
Germania	16,87	15,62	8,17
Danemarca	16,28	13,43	6,50
Polonia	14,86	13,53	9,28
Suedia	14,24	8,78	5,07
Irlanda	14,01	16,52	11,86
Țările de Jos	13,81	14,96	8,35
Finlanda	12,63	14,62	8,61
Franța	12,47	9,32	5,68
Slovacia	12,41	13,96	7,16
Bulgaria	10,50	11,40	6,92
Lituania	10,02	13,15	7,69
Austria	9,53	10,38	8,01
Ungaria	8,78	9,29	6,38
România	8,38	10,26	5,36
Slovenia	8,37	10,50	8,34
Letonia	7,45	10,34	6,37
Italia	7,21	8,83	6,32
Spania	5,55	7,49	6,16
Grecia	5,15	9,59	6,51
Croația	5,14	6,87	6,67
Cipru	4,84	7,28	7,53
Portugalia	3,40	5,79	5,27
Malta	2,55	6,91	5,12
Alte state			
SUA	27,62	24,62	17,34
Rusia	13,12	20,71	18,02
China	2,08	3,17	10,81

Ca urmare a politicii sale de Protecție a mediului, UE a redus în mod substanțial poluarea cu gaze cu efect de seră (GES) în ultimele decenii, inclusiv România, în timp ce marii poluatori ai Lumii rămân în continuare Rusia, SUA și China.

6. Locuințe și facilități comunitare¹⁸³

Tabelul nr. 10

State	Locuințe și facilități comunitare (% din PIB)		
UE	1,2		
Italia	4,3	Luxemburg	0,6
Cipru	1,9	Țările de Jos	0,6
Croația	1,6	Estonia	0,5
Ungaria	1,6	Finlanda	0,5
România	1,5	Germania	0,5
Franța	1,3	Portugalia	0,5
Bulgaria	1,0	Slovacia	0,5
Cehia	0,9	Slovenia	0,5
Letonia	0,9	Spania	0,5
Malta	0,8	Austria	0,4
Suedia	0,8	Belgia	0,4
Lituania	0,7	Grecia	0,4
Polonia	0,7	Danemarca	0,3
Irlanda	0,6		

De asemenea, Locuințele și facilitățile comunitare (dezvoltarea imobiliară și comunitară, alimentarea cu apă și iluminatul stradal) presupun cheltuieli publice considerabile. În termeni relativi, România alocă acestui domeniu mai mult față de media UE (1.5% vs. 1.2% din PIB); iar în termeni absoluți: 509 mil. euro (1995) și 4,728 mld. euro (2023) vs. 72,886.3 mld. euro (1995) și 198,548.2 mld. euro (2023): *o creștere de 9,28 ori, față de media UE: de 2,72 ori*¹⁸⁴.

7. Sănătatea

Cheltuielile publice cu îngrijirea sănătății după 3 indicatori sintetici – % din PIB, % din veniturile publice și unități SPC pe locuitor – se prezintă în modul următor:

¹⁸³ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Housing and community amenities, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19633350/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

¹⁸⁴ *Idem*.

Tabelul nr. 11

State	% din PIB ¹⁸⁵	% din PIB ¹⁸⁶	% din VP	SPC pe locuitor ¹⁸⁷
Anii	1995	2023	2023	2023
UE	5.9	7.2	15.82%	3,089
Croația	7.7	7.8	17.14%	1,726
Cehia	7.3	8.9	22.25%	2,472
Franța	6.9	8.8	17.09%	3,680
Danemarca	6.8	8.3	16.34%	3,475
Austria	6.7	9.0	18.15%	3,756
Slovenia	6.6	7.4	16.82%	2,296
Suedia	6.3	7.4	15.07%	4,035
Finlanda	6.2	7.6	14.31%	3,236
Germania	6.1	7.5	16.41%	4,652
Belgia	6.0	7.9	16.19%	3,362
Ungaria	5.7	4.1	9.60%	1,418
Irlanda	5.5	5.2	22.03%	3,426
Portugalia	5.4	6.7	15.51%	1,845
Spania	5.2	6.6	15.68%	2,295
Italia	5.1	6.5	13.98%	2,255
Grecia	5.1	5.8	12.03%	1,333
Luxemburg	5.0	5.4	11.82%	3,907
Estonia	4.9	6.5	16.13%	1,626
Țările de Jos	4.7	7.0	16.06%	4,008
Lituania	4.1	5.3	14.52%	1,625
Slovacia	4.0	6.6	15.38%	1,648
Malta	3.8	5.1	16.24%	2,351
Letonia	3.2	5.3	12.90%	1,178
România	2.3	4.7	13.66%	1,353
Cipru	2.0	6.1	14.39%	2,147
Polonia	2.0	5.7	13.67%	1,737
Bulgaria	1.9	5.5	14.91%	1,313

În România, cheltuielile publice cu sănătatea (% din PIB) se află pe penultimul loc în UE, înaintea Ungariei (4.7% vs. 7.2% media UE), dar au crescut în mod considerabil în ultimele decenii; după ponderea lor în Veniturile publice, însă, ele sunt comparabile cu media UE; iar în unități SPC pe locuitor se află pe locul 24 în UE, înaintea Greciei,

¹⁸⁵ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Health.

¹⁸⁶ *Idem*.

¹⁸⁷ Eurostat, Government schemes and compulsory contributory health care financing schemes, Purchasing power standard (PPS) per inhabitant, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_sha11_hf_custom_19800959/default/table, accesat la data de 26.01.2026.

Bulgariiei și Letoniei. În termeni absoluți, aceste cheltuieli au crescut în România de la 649,9 mil. euro (1995) la 15,292 mld. (2023): *o creștere de 23,53 ori, față de media UE: de 3,35 ori*¹⁸⁸.

După indicatorii care măsoară performanța sistemelor de sănătate în statele UE, situația se prezintă după cum urmează:

Tabelul nr. 12

State	Speranța de viață (ani) ¹⁸⁹		Mortalitatea tratabilă și prevenibilă/ 100.000 locuitori ¹⁹⁰		Medici / 1.000 locuitori ¹⁹¹			
Anii	1989	2024	2011	2022	1999	2023	1999	2023
UE	-	81,7	289,9	257,84	-	-	-	-
Suedia	77,8	84,1	205,22	169,34	26.268	-	2,97	-
Malta	77,4	83,3	240,98	205,47	-	-	-	-
Cipru	77,2	83,2	188,87	193,95	-	-	-	-
Grecia	77,0	81,9	578,21	251,71	-	-	-	-
Italia	77,0	84,1	200,25	176,74	196.074	315.720	3,44	5,35
Spania	77,0	84,0	202,44	186,47	123.200	212.201	3,05	4,39
Țările de Jos	76,9	82,0	220,52	191,91	-	69.985	-	3,91
Franța	76,7	83,1	214,84	196,76	-	266.380	-	3,90
Germania	76,1	81,5	257,97	248,81	262.400	388.343	3,2	4,66
Belgia	75,7	82,6	254,76	214,47	28.642	39.723	2,8	3,37
Austria	75,6	82,3	250,09	232,48	30.115	50.356	3,77	5,51
Finlanda	75,0	82,4	274,62	236,87	12.401	16.102	2,4	2,88
Danemarca	74,9	82,3	274,73	211,22	15.342	26.942	2,88	4,53
Luxemburg	74,9	83,5	233,01	180,17	1.073	2.668	2,49	4,00
Irlanda	74,4	82,9	251,71	202,79	-	20.135	-	3,79
Portugalia	74,4	82,7	244,04	213,36	-	-	-	-
Slovenia	73,5	82,3	309,3	253,16	4.216	7.430	2,13	3,5

¹⁸⁸ *Idem.*

¹⁸⁹ Eurostat, Life expectancy by age and sex, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_mlexpec_custom_19853799/default/table, accesat la data de 29.01.2026.

¹⁹⁰ Eurostat, Treatable and preventable mortality of residents by cause and sex, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_cd_apr_custom_19802385/default/table, accesat la data de 26.01.2026.

¹⁹¹ OECD Data Explorer, Physicians, <https://data-explorer.oecd.org/>, accesat la data de 29.01.2025.

Cehia	71,8	80,3	373,52	308,63	31.653	45.820	3,08	4,22
Lituania	71,7	77,6	602,34	492,62	13.092	13.256	3,71	4,62
Bulgaria	71,4	75,9	418,18	470,70	28.261	29.846	3,44	4,63
Slovacia	71,2	78,6	462,03	421,42	17.420	-	3,23	-
Polonia	70,7	78,7	395,44	383,67	87.524	141.452	2,26	3,86
Estonia	70,5	79,6	462,72	392,88	4.200	4.772	3,02	3,48
România	69,7	76,6	563,3	519,31	42.251	70.965	1,93	3,72
Ungaria	69,5	77,0	556,1	511,78	31.775	34.743	3,1	3,62
Croația	-	79,1	414,76	386,60	10.436	15.480	2,31	4,01
Letonia	-	76,7	606,08	543,33	6.495	6.309	2,72	3,36

Speranța de viață a crescut în mod evident (cu aproape 7 ani) în ultimele decenii, în primul rând datorită îmbunătățirii serviciilor de sănătate, dar se află pe penultimul loc, înaintea Bulgariei, încă mult în urma mediei UE (cu aproximativ 5 ani). Iar numărul medicilor a crescut în mod apreciabil: de la 42.251 la 70.965, respectiv, de la 1,93 la 3,72 medici / 1.000 locuitori. Din păcate, după indicatorul cel mai sensibil al performanței sistemului de sănătate – Rata mortalității tratabile și prevenibile / 100.000 locuitori – România se situează pe penultimul loc în UE (26), înaintea Letoniei. De asemenea, 11% din populație nu beneficiază de asigurarea de sănătate: lucrători informal, șomeri de lungă durată, cetățeni fără acte de identitate – „mai des întâlniți în zonele rurale marginalizate, inclusiv în comunitățile de romi”¹⁹².

8. Recreere, cultură și religie¹⁹³

Tabelul nr. 13

State	Recreere și sport	Cultură	Difuzare și publicare	Religie
UE	0.4	0.5	0.2	0.1
Finlanda	0.7	0.6	0.2	0.2
Suedia	0.7	0.5	0.2	0.0
Ungaria	0.7	1.0	0.3	0.3
Estonia	0.6	1.0	0.2	0.0
Franța	0.6	0.6	0.2	0.0
Grecia	0.6	0.2	0.1	0.1

¹⁹² OECD, State of Health in the EU: Romania – Country Health Profile 2025, OECD Publishing, Paris, p. 12, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/12/country-health-profile-2025-country-notes_7e72146d/romania_ca47b392/1269b371-en.pdf.

¹⁹³ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Recreation, culture and religion, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp__custom_19632904/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

Luxemburg	0.6	0.6	0.1	0.1
Polonia	0.5	0.6	0.2	0.0
Spania	0.5	0.5	0.2	0.1
Țările de Jos	0.5	0.4	0.1	0.1
Belgia	0.4	0.5	0.2	0.1
Croația	0.4	0.8	0.3	0.4
Cehia	0.4	0.6	0.1	0.0
Slovenia	0.4	0.7	0.3	0.1
Austria	0.3	0.5	0.2	0.1
Danemarca	0.3	0.6	0.2	0.4
Germania	0.3	0.4	0.3	0.0
Italia	0.3	0.3	0.2	0.1
Lituania	0.3	0.8	0.1	0.0
Malta	0.3	1.0	0.0	0.0
Portugalia	0.3	0.3	0.1	0.0
România	0.3	0.3	0.1	0.1
Slovacia	0.3	0.5	0.2	0.1
Cipru	0.2	0.2	0.1	0.1
Letonia	0.2	0.9	0.1	0.0
Bulgaria	0.1	0.5	0.1	0.0
Irlanda	0.1	0.2	0.2	0.0

Precum se vede, această gamă de servicii publice oferite de stat este finanțată mult mai puțin în toate statele UE. În termeni absoluți, România a cheltuit 179,2 mil. euro (1995) și 3,331 mld. euro (2023) vs. 67,962 mld. euro (1995) și 200,793 mld. euro (2023) media UE: *o creștere de 18 ori în România, față de media UE: de 3 ori*, dintre care pentru:

Recreere și sport: 85,6 mil. euro (2001) și 1,043 mld. euro (2023): *o creștere de 12 ori, față de media UE: 2,4 ori*; Cultură: 98.9 mil. euro (2001) și 956,2 mil. euro (2023): *o creștere de 10 ori, față de media UE: 2 ori*; Difuzare și publicare: 237.8 mil euro (2012) și 187.7 mil euro (2023): *o scădere de 0,80 ori, față de media UE: 1,34 ori*; Religie: 44,7 mil. euro (2001) și 296,1 mil. euro (2023): *o creștere de 6,62 ori, față de media UE: 1,92*¹⁹⁴.

Datele prezentate ilustrează diferențe majore între statele membre în valorizarea reală a diferitelor sub-domenii pe care le finanțează cu fonduri publice. Deși toate aceste sub-domenii au beneficiat de creșteri substanțiale, cele mai mari au fost în Recreere și sport.

¹⁹⁴ *Idem.*

9. Educația¹⁹⁵

Tabelul nr. 14

State	% din PIB		% din VP
	1995	2023	2023
UE	4.9	4.7	10.33
Suedia	7.5	7.3	14.87
Estonia	7.3	6.3	15.63
Finlanda	6.9	6.3	11.86
Danemarca	6.4	5.6	11.02
Slovenia	6.3	5.4	12.27
Croația	6.2	5.3	11.65
Letonia	6.0	6.1	14.84
Polonia	5.9	5.0	11.99
Belgia	5.8	6.3	12.91
Franța	5.8	5.0	9.71
Irlanda	5.7	2.8	11.86
Austria	5.5	4.9	9.88
Ungaria	5.5	5.3	12.41
Portugalia	5.5	4.3	9.95
Cehia	5.2	4.5	11.25
Lituania	5.2	5.1	13.97
Țările de Jos	5.1	4.9	11.24
Malta	5.0	4.1	13.06
Cipru	4.7	5.2	12.26
Luxemburg	4.5	5.0	10.94
Italia	4.4	3.9	8.39
Spania	4.3	4.2	9.98
Germania	4.1	4.5	9.85
Grecia	3.7	4.0	8.30
Bulgaria	3.6	4.1	11.11
Slovacia	3.5	5.0	11.66
România	3.3	3.4	9.88

¹⁹⁵ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Education, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632961/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

În România, cheltuielile publice cu educația se află pe penultimul loc în UE (% din PIB, 2023), înregistrând o remarcabilă (și indezirabilă) constanță în ultimele decenii: 3.3% (1995), 3.1% (2000), 3.3% (2010) și 3.4% (2023)¹⁹⁶ *ceea ce relevă, fără îndoială, importanța redusă pe care Guvernele României au acordat-o acestui domeniu public fundamental*. Angajamentele politice luate prin „Pactul național pentru educație”¹⁹⁷ (2008) și prin Legea educației naționale (2011)¹⁹⁸ de creștere la 6% din PIB, și apoi prin Legea învățământului superior (2023)¹⁹⁹ de creștere a cheltuielilor cu educația la nivelul de minimum 15% din cheltuielile publice totale au fost, rând pe rând, încălcate. (În același an 2023, de exemplu, 3.4%: 41.1% = 8.27%!).

În termeni financiari, însă, ele au crescut în mod substanțial: de la 945,9 mil. euro (1995) la 11,096.5 mld. euro (2023), față de media UE: 312,091.1 mld. euro (1995) și 806,240.4 mld. euro (2023): o creștere de 11,73 ori vs. 2,58 ori.

În ciuda acestor creșteri ale cheltuielilor, rezultatele sistemului educațional românesc sunt slabe. Potrivit Indicatorului PISA (Programme for International Student Assessment) al OCDE²⁰⁰ care măsoară ponderea elevilor de 15 ani care nu reușesc să atingă nivelul 2 („nivelul competențelor de bază”) pentru cele trei materii școlare de bază – matematică, citire și știință –, elevii români s-au situat la toate materiile pe antepenultimul loc (25) în statele UE în 2022, înregistrând progrese neglijabile față de anul 2006: la matematică, penultimul loc (26), la citire și știință, ultimul loc (27)²⁰¹.

¹⁹⁶ *Idem*.

¹⁹⁷ Pactul Național pentru Educație (2008), https://cdn.edupedu.ro/wp-content/uploads/2021/07/Pactul_National_pentru_Educatie.pdf.

¹⁹⁸ Legea educației naționale nr. 1 din 5 ianuarie 2011, în *Monitorul Oficial* nr. 18 din 10 ianuarie 2011, Art. 8.

¹⁹⁹ Legea învățământului superior, în *Monitorul Oficial al României*, Nr. 614, 5 iulie 2023, Art. 147.

²⁰⁰ OECD, *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*, PISA, OECD Publishing, Paris, 2023, <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>.

²⁰¹ Eurostat, Low achieving 15-year-olds in reading, mathematics or science by sex, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_outc_pisa__custom_19698782/default/table, accesat la data de 17.01.2026.

Tabelul nr. 15

State	Matematică		Citire		Știință	
	2006	2022	2006	2022	2006	2022
UE	24,7	29,5	23,7	26,2	20,8	24,2
Finlanda	6,0	24,9	4,8	21,4	4,1	18,0
Țările de Jos	11,6	27,4	15,1	34,6	13,0	27,3
Estonia	12,1	15,0	13,6	13,8	7,7	10,1
Danemarca	13,7	20,4	16,0	19,0	18,4	19,5
Irlanda	16,5	19,0	12,1	11,4	15,5	15,6
Belgia	17,5	25,0	19,4	25,3	17,0	22,4
Slovenia	17,8	24,6	16,5	26,1	13,9	17,8
Suedia	18,4	27,2	15,3	24,3	16,4	23,7
Cehia	19,3	25,5	24,8	21,3	15,5	19,9
Germania	20,0	29,5	20,0	25,5	15,4	22,9
Polonia	20,0	23,0	16,2	22,2	17,0	18,6
Austria	20,1	24,9	21,5	25,3	16,3	22,7
Letonia	20,8	22,2	21,2	22,8	17,4	16,5
Slovacia	21,0	33,2	27,8	35,4	20,2	30,6
Ungaria	21,2	29,5	20,6	25,9	15,0	22,9
Franța	22,4	28,8	21,7	26,9	21,2	23,8
Luxemburg 2006-2018	22,9	27,2	22,9	29,3	22,1	26,8
Lituania	23,1	27,8	25,7	24,9	20,3	21,8
Spania	24,8	27,3	25,7	24,4	19,6	21,3
Croația	28,7	32,9	21,5	22,7	17,0	22,4
Portugalia	30,9	29,7	24,9	23,1	24,5	21,8
Grecia	32,5	47,2	27,7	37,6	24,0	37,3
Italia	33,0	29,6	26,4	21,4	25,3	23,9
Malta 2009-2022	33,7	32,6	36,3	36,3	32,5	30,3
Cipru 2012-2022	42,0	53,2	32,8	60,6	38,0	51,8
România	52,9	48,6	53,5	41,7	46,9	44,0
Bulgaria	53,4	53,6	51,1	52,9	42,6	48,0

State candidate						
Serbia	42,6	43,1	51,7	36,4	38,5	35,1
Turcia	52,2	38,7	32,2	29,3	46,6	24,7
Munte negru	60,2	59,5	56,3	52,9	50,2	54,9
Albania 2009-2022	67,7	73,9	56,7	73,7	57,3	67,4
Macedonia de Nord 2015-2022	70,2	66,2	70,7	73,6	62,9	65,3
Alte State						
Corea de Sud 2006-2018	8,9	15,0	5,8	15,1	11,2	14,2
Japonia	13,1	12,0	18,4	13,8	12,0	8,0
Rusia 2006-2018	26,8	21,6	35,3	22,1	22,2	21,2
SUA	28,2	33,9	17,6	20,1	24,4	21,9

De asemenea, după Indexul European al Competențelor, care măsoară performanța statelor europene în acest domeniu în ultimii 7 ani pe o scară de la 0 la 100, România se află pe unul dintre ultimele locuri²⁰².

Tabelul nr. 16

State	IEC	DC	AC	PPM	EB	CDS
Cehia	70	60	54	44	70	32
Suedia	67	62	78	80	58	70
Danemarca	67	64	68	70	62	75
Finlanda	67	78	60	63	75	77
Irlanda	66	63	83	82	59	99
Slovenia	65	58	67	63	49	42
Estonia	65	68	63	79	85	53
Luxemburg	64	61	59	41	61	50
Polonia	64	52	59	47	68	23
Malta	63	41	82	85	45	55
Țările de Jos	63	65	87	80	47	77
Ungaria	62	47	51	54	58	31
Croația	62	59	57	39	65	50

²⁰² European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP), European Skills Index, <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-skills-index>.

Austria	60	62	73	77	59	57
Germania	60	55	66	68	64	56
Letonia	59	49	65	59	66	29
Slovacia	55	56	43	41	59	34
Lituania	54	49	66	63	70	44
Belgia	50	52	47	30	57	48
Franța	46	37	56	61	34	41
Portugalia	45	37	62	53	33	44
Bulgaria	41	34	26	21	45	4
Cipru	39	32	64	68	44	31
România	33	34	9	12	39	3
Grecia	28	35	37	26	48	27
Italia	26	41	11	6	44	25
Spania	24	43	36	43	41	51

În anul 2024, după Indexul General al Competențelor (IEC), România s-a plasat pe locul 24. La Dezvoltarea competențelor (DC), care măsoară rezultatele activității de educație și formare profesională: locul 26, la egalitate cu Bulgaria. La Activarea competențelor (AC), care evaluează tranziția de la educație la muncă, inclusiv părăsirea timpurie a sistemului de educație și formare profesională: locul 27. La Participarea pe piața muncii (PPM): locul 26. La Educația de bază (EB): locul 25. Și la Competențe digitale superioare (CDS): locul 27²⁰³.

Potrivit unei evaluări cuprinzătoare a OCDE asupra sistemului de educație și formare din România: „În timp ce o minoritate de elevi români ating niveluri de excelență comparabile cu colegii lor din alte state europene și OCDE, mult mai mulți termină școala fără a stăpâni competențele de bază necesare pentru a participa pe deplin în societate”²⁰⁴. Între aceștia, „comunitatea romă, suprareprezentată în zonele rurale sărace, rămâne unul dintre cele mai marginalizate grupuri, cu rate ridicate de abandon școlar și o participare scăzută la învățământul preșcolar, școlar și terțiar”²⁰⁵. Orice politică de îmbunătățire a rezultatelor educaționale trebuie să înceapă cu cei care lucrează cel mai îndea-

²⁰³ *Idem*.

²⁰⁴ OECD, *Education and Skills in Romania. Reviews of National Policies for Education*, OECD Publishing, Paris, 2025, <https://doi.org/10.1787/594cbb5d-en>, p. 12.

²⁰⁵ *Idem*, p. 13.

proape cu elevii: profesorii. „Susținut de niveluri fără precedent de finanțare națională și europeană“, sistemul educațional din România are nevoie acum de „consolidarea pregătirii cadrelor didactice“ în scopul transmiterii cursanților a cunoștințelor și competențelor necesare pentru a putea contribui la „viitorul economic al țării“²⁰⁶.

10. Cheltuieli cu protecția socială

Dintre cele 10 mari domenii ale intervenției statului în economie și societate, Protecția socială are de departe costurile cele mai mari atât în UE, cât și în România: 19.2% vs. 12.8% din PIB (2023)²⁰⁷. Iar după indicatorul cel mai relevant (% din veniturile publice): 37.20% vs. 42.20%.

Tabelul nr. 17

State	% din PIB	Boli și dizabilități	Vârșnici	Urmași	Familie și copii	Șomaj	Locuințe și facilități
UE	19.2	2.7	10.4	1.4	1.9	1.2	0.3
Finlanda	25.7	3.1	14.9	0.6	3.5	1.6	0.0
Franța	23.3	2.8	13.1	1.4	2.3	1.6	0.7
Austria	21.2	1.7	13.3	1.3	1.9	1.1	0.3
Italia	21.1	1.7	13.6	2.4	1.4	0.9	0.2
Belgia	20.1	3.7	9.9	1.4	2.2	1.1	0.1
Danemarca	19.7	4.7	7.1	0.0	4.1	1.4	0.9
Germania	19.7	3.3	9.5	1.8	1.8	1.5	0.2
Luxemburg	19.6	3.3	10.2	0.0	3.6	1.0	0.4
Suedia	18.9	3.5	10.7	0.1	2.3	1.0	0.3
Grecia	18.5	1.4	12.2	2.1	0.9	0.8	0.0
Spania	18.5	2.7	10.2	2.2	1.0	1.5	0.6
Slovacia	17.6	2.9	8.9	0.8	3.4	0.4	0.0
Slovenia	17.0	2.5	9.8	1.1	1.8	0.3	0.0
Polonia	16.9	1.9	10.2	1.5	2.4	0.2	0.0
Portugalia	16.6	1.3	10.6	1.6	1.8	0.5	0.2
Țările de Jos	16.2	4.5	5.9	0.0	2.0	0.6	0.1
Cipru	15.1	0.5	10.1	1.4	2.0	0.4	0.4
Lituania	14.0	3.7	6.6	0.3	1.8	0.8	0.1

²⁰⁶ *Idem*, p. 15.

²⁰⁷ Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Social protection, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19633005/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

Bulgaria	13.8	0.8	10.3	–	1.9	0.3	0.2
Cehia	13.5	2.2	8.2	0.5	1.4	0.1	0.0
Estonia	13.5	1.8	7.6	0.1	2.7	0.9	0.2
Letonia	13.5	2.7	7.8	0.2	1.5	0.4	0.2
Croația	13.0	1.4	7.9	1.2	1.9	0.2	0.6
România	12.8	1.2	9.0	0.1	1.7	0.0	0.0
Ungaria	12.3	1.8	6.8	0.7	1.6	0.2	0.0
Malta	9.7	0.8	6.0	1.0	0.8	0.1	0.4
Irlanda	8.1	1.1	3.2	0.4	0.8	0.8	0.1

În termeni relativi (% din PIB), aceste cheltuieli au crescut în România de la 9.9% (1995) la 12.8% (2023), în contrast cu media UE, unde în aceeași perioadă au scăzut: de la 19.6% (1995) la 19.2 (2023).

Iar în termeni financiari, au crescut de la 2,832 mld. euro (1995) – la 30,165 mld. euro (2020), 32,220 mld. euro (2021), 37,654 mld. euro (2022) – și de la 41,375 mld. euro (2023): *o creștere de 14,60 ori, față de media UE: de 2,67 ori*²⁰⁸.

Cheltuielile cu vârstnicii au desigur ponderea cea mai mare: 9% în România vs. 10.4% din PIB media UE. Iar în termeni financiari: 3,761 mld. euro (2001) și 29,097 mld. euro (2023): *o creștere de 7,73 ori în această perioadă, față de media UE: de 2,38 ori*²⁰⁹.

De menționat că aceste cheltuieli includ atât plățile în numerar: cheltuieli administrative, plata pensiilor „speciale“, pentru limită de vârstă, anticipate, anticipate parțiale, alocații de îngrijire, salariile persoanelor care îngrijesc persoanele în vârstă, alte plăți periodice și forfetare; cât și beneficiile în natură: cazarea și masa acordate la domiciliu sau în instituții specializate, sprijin pentru participarea la activități de agreement, culturale și turistice etc.²¹⁰.

Cât privește cheltuielile cu pensiile individuale în statele UE (în moneda euro și în unități SPC), situația a evoluat între anii 2000-2023 după cum urmează²¹¹:

²⁰⁸ *Idem.*

²⁰⁹ *Idem.*

²¹⁰ *Manual on sources and methods for the compilation of COFOG statistics, ed. cit., p. 227.*

²¹¹ Eurostat, Expenditure on pensions by type of pension and means-testing, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_pens__custom_20020040/default/table, accesat la data de 8.02.2026.

Tabelul nr. 18

State	2000 (Euro)	2000 (SPC)	2023 (Euro)	State	2023 (SPC)
UE	3.421,01²¹²	2.539,26²¹³	3.847,51	UE	4.731,78
Luxemburg	6.682,32	3.921,89	10.283,45	Luxemburg	8.316,9
Austria	4.941,89	3.351,29	5.860,03	Austria	6.405,3
Danemarca	4.360,95	2.339,34	6.187,61	Italia	5.716,6
Țările de Jos	4.162,94	2.993,81	4.989,93	Franța	5.538,07
Suedia	4.029,82	2.498,72	5.152,59	Belgia	5.473,81
Italia	4.022,87	2.925,99	4.771,88	Țările de Jos	5.398,92
Germania	3.993,04	2.891,47	4.674,54	Germania	5.334,3
Franța	3.764,6	2.823,38	5.106,55	Finlanda	5.239,97
Finlanda	3.723,05	2.137,94	5.655,92	Danemarca	5.014,26
Belgia	3.631,27	2.442,06	5.062,09	Spania	4.475,54
Spania	2.066,11	1.661,97	3.424,05	Suedia	4.461,33
Irlanda	1.999,62	1.345,14	3.359,3	Portugalia	3.787,74
Grecia	1.839,51	1.680,66	2.751,01	Grecia	3.648,33
Portugalia	1.675,85	1.506,04	2.636,84	Polonia	3.393,28
Slovenia	1.603,4	1.607,71	2.214,05	Cehia	3.200,73
Malta	1.116,62	1.117,73	1.623,56	Slovenia	3.180,43
Croația 2008	1.089,88	1.461,81	1.413,1	Irlanda	2.966,28
Cipru	1.048,35	903,62	2.266,48	Cipru	2.699,73
Cehia	900,49	1.112,67	1.625,03	România	2.558,26
Polonia	837,57	1.131,11	1.671,66	Croația	2.547,8
Slovacia	689,52	756,11	1.453,9	Bulgaria	2.490,31
Ungaria	680,18	904,01	1.082,27	Slovacia	2.449,51
Estonia	533,06	548,37	1.475,18	Letonia	2.333,8
Letonia	518,5	632,01	1.227,87	Estonia	2.324,2
Lituania	447,42	566,35	1.121,98	Lituania	2.278,59
Bulgaria 2005	312,18	600,56	922,37	Ungaria	2.127,4
România	190,86	295,8	994,87	Malta	2.121,06

Între anii 2000 - 2023, în România cheltuielile totale pe locuitor cu pensiile au evoluat în termeni *nominali*: de la 190,86 euro (2000) la 994,87 euro (2023), locul 26 în UE, înaintea Bulgariei: o creștere nominală de 5,21 ori; în termeni *reali*: dar de la 295,8SPC (2000) la 2,558 SPC (2023): o creștere reală de 8,64 ori, locul 19 în UE.

²¹² Zona Euro.

²¹³ Zona Euro.

Un sub-domeniu important al Protecției sociale este Familia și copiii, căruia statele UE îi alocă cheltuieli publice considerabile. În termeni relativi (% din PIB): 0.8% România (2001), la jumătate din media UE: 1.6%; dar au crescut foarte mult în anii următori, apropiindu-se de media UE: 1.7% vs. 1.9% (2023). De asemenea, în termeni financiari creșterile au fost substanțiale: de la 340,6 mil. euro (2001) la 5,478 mld. euro (2023): *o creștere de 16 ori, față de 2,44 ori media UE*.

În sfârșit, un alt sub-domeniu deosebit de sensibil al Protecției sociale sunt Bolile și dizabilitățile căruia UE îi acordă o atenție specială, potrivit ideii că performanțele unui stat se evaluează mai ales după modul democratic-umanist în care are grijă de cei mai vulnerabili cetățeni ai săi.

În termeni relativi (% din PIB): România: 0.6% vs. media UE: 2.6% (2001); și 1.2% vs. 2.7%. Financiar, România a alocat: 317,9 mil euro (2001) și 4,018 mld. euro (2023): *o creștere de 12,64 ori, față de media UE: de 2,20 ori*.

Potrivit datelor oficiale²¹⁴, numărul persoanelor cu handicap a crescut de la 74,053 mii (1992) la 980,873 mii (2025), *o creștere de peste 13 ori*, dintre care 422,997 mii sunt înregistrate cu „handicap grav“ (I), beneficiind și de dreptul de însoțitor recompensat cu 50% din salariul minim pe economie. Aceasta este, fără îndoială, o aberație statistică, explicată de Ministerul de resort prin numărul mare al „fraudei și abuzurilor din sistemul de protecție socială“²¹⁵, iar în termeni politologici prin noțiunea de „beneficiari clandestini“ (*free-riders*), adică de înclinația unor concetățeni de a-și apropria fonduri publice fără a fi îndreptățiți în mod real.

Creșterea continuă a cheltuielilor cu Protecția socială este desigur un deziderat larg împărtășit de întreaga societate, și în primul rând de beneficiarii săi direcți, inclusiv de aparatul birocratic-administrativ care deservește acest domeniu. „Alinierea“ lor la media UE (de la 12.8% la 19.2% din PIB), presupune însă în mod necesar „alinarea“ (creșterea) substanțială a veniturilor publice (de la 34.4% către 45.5% din PIB), astfel încât să creeze mai mult resurse pentru redistribuirea lor în acest

²¹⁴ Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Persoanelor cu Dizabilități, Numărul persoanelor cu handicap, pe grade de handicap, la 31.12.2025, <https://anpd.gov.ro/web/wp-content/uploads/2026/02/ANPD-DSSS-NR.-PERS-HAND-TRIM-IV-2025-PENTRU-STATISTICA-SITE.xls>, accesat la data de 25.02.2026.

²¹⁵ Comunicat de presă, 5 septembrie 2025, <https://mmuncii.gov.ro/ministrul-muncii-petre-florin-manole-am-pus-in-transparenta-proiectul-de-revizuire-a-criteriilor-care-stabilesc-incadrarea-in-grad-de-handicap-fraudele-si-abuzurile-nu-mai-trebuie-sa-afect/>.

scop; sau sacrificarea altor domenii precum investițiile publice autentice, de exemplu, încetinind însă creșterea economică generală, inclusiv creșterea veniturilor publice, sursă a celor dintâi; sau, în sfârșit, prin împrumuturi (creșterea datoriei publice), o povară apăsătoare și discriminatorie asupra generațiilor active actuale și viitoare.

Pentru o înțelegere mai cuprinzătoare a patologiilor (netratate) ale tuturor domeniilor sectorului public în România și în toate statele Lumii, este necesar un scurt recurs la literatura academică relevantă. Una dintre practicile cele mai răspândite și mai periculoase care subminează în mod grav atât eficiența cât și echitatea veniturilor-și-cheltuielilor publice este așa-numita „căutarea rentei“ (*rent-seeking*). Aceasta a fost conceptualizată inițial în cadrul general al Teoriei Alegerii Publice (*Public Choice Theory*) de către economistul Gordon Tullock (cofondatorul Teoriei, alături de James M. Buchanan, laureat al Premiului Nobel pentru economie în anul 1986) într-un studiu din 1967²¹⁶ și a fost numită astfel de către Anne O. Krueger în 1974²¹⁷. Abordarea „căutării“ („extragerii“) de „rente“ aplică în mod consecvent *axioma interesului*, proprie domeniului economic, în sfera politică, conform raționamentului următor: dacă activitatea politică, legislativă și executivă, poate aduce anumite câștiguri materiale – numite „rente“, un tip de câștiguri *sui generis*, mai mult sau mai puțin legale, diferite de profiturile obținute din întreprinderea privată –, atunci unii cetățeni, organizați în grupuri de interese, vor cheltui resurse umane și financiare considerabile pentru a și le apropria. „Aceste cheltuieli, care se pot compensa reciproc într-o anumită măsură, *sunt risipă pură din punctul de vedere al societății ca întreg*; ele nu sporesc averea, ci o transferă sau se împotrivesc transferului ei“ (s.m.)²¹⁸.

După cum a explicat Tullock²¹⁹, înainte de 1967, numeroși economiști neoclasici, inclusiv el însuși, susțineau că beneficiile nemeritate (rente) extrase de monopolurile din domeniul utilităților publice, de

²¹⁶ Gordon Tullock, „The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies and Theft“, în *Western Economic Journal*, 5, 1967, pp. 224-232.

²¹⁷ Anne O. Krueger, „The Political Economy of the Rent-Seeking Society“, în *American Economic Review*, 64, 1974, pp. 291-303.

²¹⁸ Gordon Tullock, *op. cit.*, p. 228.

²¹⁹ Gordon Tullock, „The Fundamentals of Rent-Seeking“, în *The Locke Luminary*, Vol. I, No. 2, Winter, 1998, Part 2.

exemplu, fie ele propriu-zis publice („întreprinderi de stat“), fie private sau organizate ca parteneriate public-private (PPP), nu constituie o pierdere netă de bunăstare a societății, ci numai un transfer injust de venituri de la consumatori la producători. Erau ignorați însă cu totul „monopoliștii potențiali“, care investesc de asemenea resurse substanțiale pentru a convinge Guvernul, la toate nivelurile administrației sale, să le acorde rente similare; și, cum nu toți au succes, aceste investiții sunt, în cele din urmă, o risipă sterilă.

Mai mult, într-un studiu din 1975²²⁰, Tullock a analizat costurile *lobbying*-ului competitiv al politicienilor și al birocraților, deopotrivă ale celor care obțin fonduri publice, guvernamentale, pentru proiectele lor și ale celor care încearcă să îi împiedice. Indiferent cine câștigă lupta la un moment dat, resursele alocate în această confruntare sunt o risipă inutilă pentru societate. Pornind de la analiza programelor de construcție a drumurilor publice, Tullock arăta cum competiția extravagantă asupra fondurilor guvernamentale nu antrenează numai indivizi și firme private, ci se desfășoară inclusiv *între* diversele niveluri ale guvernării politice și administrative. Din nou, resursele alocate în această competiție, în loc de a fi investite pentru a produce bunuri și servicii valoroase, sunt irosite.

Inițial, Tullock a aplicat „abordarea *rent-seeking*“ mai ales asupra tarifelor speciale, monopolurilor și furturilor din averea publică, dar aceasta s-a extins ulterior, cuprinzând inclusiv ceea ce se numește „*pork-barrel politics*“ (la origine, butoaiele cu carne oferite de unii politicieni alegătorilor în schimbul voturilor), adică finanțarea unor proiecte *locale* prin transferul fondurilor necesare de la bugetul *central*. „Dată fiind această idee fundamentală“, sublinia și James M. Buchanan, „politica actuală poate fi înțeleasă în mare măsură ca o activitate de tip căutare-a-rentei“²²¹.

În statele actuale, există două categorii principale de astfel de politici: obținerea rentelor din privilegii de piață (*market privilege rent seeking*); și din redistribuire (*redistribution rent seeking*)²²². Prima acordă un tratament diferențiat, privilegiat, prin prețuri sau tarife administrative, de exemplu, unor grupuri socio-profesionale sau industriale influente.

²²⁰ Gordon Tullock, „Competing for Aid“, în *Public Choice*, 21, 1975, pp. 41-52.

²²¹ James M. Buchanan, „Public Choice: Politics without Romance“, în *Policy Quarterly*, Spring, 2003.

²²² Gordon Tullock, *The Economics of Special Privilege and Rent-Seeking*, Boston & Dordrecht, Netherlands, Kluwer Academic Publishers, 1989, pp. 55-56.

Dar această interferență guvernamentală cu „întreprinderea liberă“ diminuează, în loc să sporească, capacitatea societății de a produce bunăstarea tuturor întrucât reduce eficiența economică. Iar a doua afectează în mod negativ „stimulentele“ (*incentives*) individuale de producere a bogăției. „Problema transferurilor de venituri nu este că produc în mod direct pierderi de bunăstare, ci că ele îndeamnă oamenii să utilizeze resurse pentru a încerca să obțină sau să prevină aceste transferuri“²²³.

Așa cum rezumă cercetătorul austriac Dennis C. Mueller²²⁴, în cadrul competiției politice democratice, cetățenii *solicită* anumite legi și politici publice, iar politicienii organizați în partide le *promit* și, când ajung la guvernare, le *oferă* în schimbul voturilor primite de la ei. Oferta poate conține fie unele bunuri și servicii publice autentice, naționale și locale, cerute de alegători, fie unele transferuri directe de venituri de la o categorie de cetățeni la alta. Transferurile pot lua forma unor facilități fiscale și/sau a unor subvenții publice directe oferite de Guvern în beneficiul unor grupuri de cetățeni, făcând însă necesară o creștere a impozitării generale pentru a compensa veniturile publice astfel pierdute; ori guvernul poate crea (sau menține) anumite monopoluri centrale sau locale, protejându-le beneficiile artificiale astfel obținute în detrimentul cetățenilor, consumatori „captivi“ ai serviciilor lor. Aceste tipuri de beneficii nemeritate sunt *rente politice sau birocratice*, iar ansamblul activităților, vizibile și invizibile, legate de ele, au primit numele de „căutare a rentei“. Din această perspectivă, întreg bugetul public poate fi văzut ca „o rentă gigantică gata să fie înhățată de cei care pot arăta cei mai puternici mușchi politici“²²⁵.

Atunci când votează, cetățenii obișnuiți se așteaptă ca partidul care a câștigat alegerile să promoveze legi în favoarea lor, ignorând de regulă faptul că aceste legi pot prejudicia în mod direct alți cetățeni. *Diversitatea, ba chiar contrarietatea, intereselor este ireductibilă*. Totuși, în principiu, votul democratic nu poate fi redus la căutarea unor beneficii de acest tip, cetățenii, totodată contribuabili ai bugetelor publice, solicitând și *bunuri și servicii publice autentice*, de la apărarea națională și protejarea drepturilor lor fundamentale prin intermediul justiției până la drumurile publice de interes local, național și

²²³ Gordon Tullock, „The Welfare Costs...“, *ed. cit.*, p. 231.

²²⁴ Dennis C. Mueller, *Public Choice III*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003, p. 333.

²²⁵ *Ibidem*, p. 354.

internațional (autostrăzi), îngrijirea sănătății, învățământul, cercetarea științifică, protejarea mediului înconjurător etc., pe care economia privată nu le poate oferi.

De aceea, așa cum propune economistul Patrick J. Gunning, activitățile de „căutare a rentei“ ar trebui restricționate la „acțiunile legale, altele decât votul și activitățile infracționale, care intenționează să schimbe legile sau aplicarea lor astfel încât un individ și/sau un grup să câștige în dauna – egală sau mai mare – a altui individ sau grup“²²⁶. Din păcate, distincția între acțiunile legale și ilegale nu este ușor de trasat în realitate. De exemplu, dacă există legi împotriva mitei, dar nu sunt aplicate și vinovații nu sunt pedepsiți, este greu de distins între extragerea de rente și *corupție*, definită în mod sintetic de Banca Mondială ca „abuzul poziției publice pentru câștig privat“ (*the abuse of public office for private gain*)²²⁷.

În cele din urmă, nici *furturile* propriu-zise nu reprezintă transferuri simple de avere de la unii cetățeni la alții, fără costuri sociale suplimentare. „Costul social total al furtului“, constata Tullock, „este suma eforturilor investite în activitatea de furt, în protecția privată împotriva furtului și în investițiile publice în protecția oferită de poliție“²²⁸.

Fără îndoială, caracterul socialmente dăunător al creării și extragerii de rente este direct observabil ca un fapt cotidian, dar prejudiciile sale societale indirecte, mai puțin evidente, sunt încă mai mari. După cum observa același Tullock, antrenarea pe scară largă a unora dintre cei mai bine pregătiți profesional și mai energici concetățeni în acest tip de „afaceri cu statul“ total neproductive, ba chiar contraproductive, reprezintă o mare pierdere pentru societate în ansamblul său²²⁹. Rentele politice și birocratice, oricât par de insignifiante uneori dacă sunt considerate individual, însumează costuri societale gigantice, imposibil de cuantificat. Unele dintre ele sunt destul de bine deghizate, *drapate retoric* în diferite moduri (de la „dezvoltarea comunităților locale“ până la realizarea unor „obiective strategice“ sau chiar „interese naționale“); altele însă sunt de-a dreptul invizibile, luând însă mereu forme

²²⁶ Patrick Gunning, *Understanding Democracy*, Taipei, Taiwan, Nomad Press, 2003, p. 348.

²²⁷ The World Bank, „Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank“, în *Poverty Reduction and Economic Management*, Washington, D.C., September 1997, p. 8.

²²⁸ Gordon Tullock, „The Welfare Costs...“, *ed. cit.*, p. 231.

²²⁹ Gordon Tullock, „The Cost of Rent-Seeking“, în Gordon Tullock, Arthur Seldon, and Gordon L. Brady, *Government Failure: A Primer in Public Choice*, Washington, D.C., Cato Institute, 2002, p. 49.

noi, inexhaustibile, de la rentele monopoliste și transferurile de avuție cele mai ineficiente și mai injuste până la nenumăratele negocieri ratate, întreprinderi eșuate, pierderi neînregistrate și proiecte publice elaborate și chiar finanțate, dar niciodată duse la bun sfârșit. *În definitiv, costurile societale totale ale acestei „loterii” politice uriașe nu sunt date de prețul biletelor câștigătoare, ci de prețul tuturor biletelor cumpărate.*

Există vreo ieșire din „capcana căutării rentei“?, se întreabă cercetătorul belgian Ludwig Van den Hauwe²³⁰. Primul pas constă în *recunoașterea problemei*. În statele actuale, mulți cetățeni organizați în grupuri de interese diverse, împreună cu reprezentanții lor politici organizați în partide, sindicate, organizații industriale etc. determină adoptarea unor legi și politici publice care le aduc beneficii nemeritate, injuste, în detrimentul celorlalți concetățeni. Gama lor este extrem de largă, mereu variabilă – în România pot fi identificate cu ușurință unele grupuri industriale și comerciale monopoliste din domeniul energiei și al utilităților publice; concesionari ai exploatarei resurselor minerale; mari fermieri care extrag rente enorme sub forma concesiunii ieftine (protejate politic) a unor mari suprafețe agricole de la Administrația centrală și locală a statului și, după 2007, a subvențiilor substanțiale oferite în cadrul Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene (PAC); furnizori (cvasi-)monopoliști de *input*-uri tangibile și intangibile, *hard* și *soft*, necesare funcționării serviciilor publice de bază (administrație, sănătate, învățământ etc.); beneficiari ai contractelor supraevaluate de achiziții publice pentru realizarea unor lucrări de infrastructură de interes național și local; precum și unele categorii „speciale” de pensionari (din Justiție, Poliție, Armată, Servicii secrete), grupuri influente politic de angajați din întreg sectorul public, inclusiv din marile întreprinderi de stat etc. În ultimele decenii, toate aceste grupuri au capturat adesea puterea politică pentru a prospera în moduri care sunt inaccesibile cetățenilor obișnuiți. *Magnitudinea veniturilor de acest tip, ca și a pierderilor societale nete aferente, sunt determinate în mod necesar de gradul în care Guvernarea la toate nivelurile sale (legislativ, executiv și administrativ, central și local) poate fi utilizată pentru satisfacerea unor interese individuale și de grup în detrimentul („pe cheltuiala”) celorlalți.*

²³⁰ Ludwig Van den Hauwe, „Public Choice, Constitutional Political Economy and Law and Economics”, in Bouckaert, Boudewijn, De Geest, Gerrit (eds.), *Encyclopedia of Law and Economics*, Vol. I, Cheltenham, Edward Elgar, 2000, p. 614.

Al doilea pas constă în reconsiderarea substanțială a modului în care cetățenii-alegători, în primul rând, dar și *mass-media* și alte medii sociale și intelectuale influente în discursul public înțeleg activitățile partidelor politice, ale politicianilor și ale birocrăției publice în statele actuale. Așa cum observa cu mult timp în urmă marele economist suedez Knut Wicksell, un precursor important al Teoriei Alegerii Publice, calea către înțelegerea realistă a ordinii politice moderne a fost mult timp obturată de iluziile periculoase ale „vechii filosofii a despotismului luminat și benevolent” – care, se poate observa cu ușurință, au găsit un sol deosebit de fertil în fostele state comuniste, supraviețuind, sub formule retorice abia puțin schimbate, până în prezent. Dar nici parlamentele, nici guvernele formate de ele, nici chiar birocrățiile publice centrale și locale nu sunt în realitate ceea ce această filosofie „anacronică” și chiar „infantilă” a pretins că ar fi: „organe pure ale comunității cu niciun alt gând în afara aceluia de a promova bunăstarea comună”; reprezentanții lor sunt, „în majoritatea copleșitoare a cazurilor, la fel de interesați de bunăstarea generală precum alegătorii lor, nici mai mult, nici mai puțin”²³¹.

În sfârșit, „ieșirea” sau soluția pe care o propune Teoria Alegerii Publice constă în esență în aplicarea (sau, după caz, revizuirea) Constituției și a unor legi existente (e.g., legile concesiunii resurselor naturale, ale achizițiilor publice, ale salarizării și pensiilor publice ș.a.), astfel încât să fie reduse în mod drastic posibilitățile de tratament diferențiat, discriminatoriu, al unor categorii de cetățeni și să disuadeze, în consecință, activitățile rentiere atât de pernicioase pentru societate în ansamblul său. Oamenii politici ar putea fi constrânși prin norme constituționale și legale puternice să aplice *același* tratament *tuturor* cetățenilor, păstrând diferențele *relevante*, desigur, prin extinderea și aplicarea consecventă și efectivă a principiului constituțional general „Nimeni nu este mai presus de lege”²³² din sfera limitată a *dreptului penal* în sfera, mult mai cuprinzătoare, a *politiciei*. „Lupta împotriva corupției”, atât de celebrată astăzi și cu rezultate oricât de spectaculoase, are o relevanță în *principiu* limitată la faptele sancționate de Codul Penal. Or, activitățile complexe de creare și de extragere de rente po-

²³¹ Knut Wicksell, „A New Principle of Just Taxation”, în Richard A. Musgrave, Alan T. Peacock (eds.), *Classics in the Theory of Public Finance*, New York, The Macmillan Company, 1958, pp. 86-87.

²³² Constituția României, Art. 16 (2).

litice și birocratice nu sunt ilegale *stricto sensu*, deși sunt profund injuste, discriminatorii și, ca atare, ar trebui tratate (și combătute) ca fiind neconstituționale.

Evoluțiile actuale ale proceselor politice democratice, în România și în Lume, se explică în mare măsură în termenii competiției dintre politicieni pentru sprijinul alegătorilor lor prin transferul real, actual, sau numai potențial, promis în viitor, dar adesea discriminatoriu, injust și ineficient de avuție publică. La rândul lor, unii cetățeni, mai mult sau mai puțin organizați în grupuri de interese, influențează în mod hotărâtor adoptarea unor legi și politici publice de care beneficiază ei înșiși în detrimentul (pe cheltuiala) celorlalți, ceea ce reprezintă în cele din urmă o mare pierdere *in net*, irecuperabilă, de bunăstare pentru întreaga societate, conform logicii implacabile a jocului cu suma negativă. Acesta este chipul prezent al „tragediei bunurilor comune” (*the tragedy of the commons*) asupra căreia am fost preveniți cu mult timp în urmă.

Sub semnul „tragediei bunurilor comune”

În literatura academică actuală, teoria „tragediei bunurilor comune” (*the tragedy of the commons*) formulată de Garrett Hardin²³³ descrie caracterul niciodată îndeestulător, penuria sau chiar diminuarea și degradarea gravă, posibil ireversibilă, a resurselor limitate, „rare” (*scarce resources*) utilizate în comun de ființele umane în diferitele sfere ale coexistenței lor. Pentru a ilustra „tragedia”, Hardin a pornit de la exemplul elementar al unei pășuni comunale, oferit de altfel încă de David Hume, și a examinat problema din perspectiva unui „păstor rațional”. Fiecare păstor trăiește, desigur, de pe urma animalelor sale, deși suportă costurile ulterioare ale degradării posibile a bunului comun – pășunea comună –, dacă numărul animalelor sale sau ale celorlalți păstori crește în mod excesiv. El este totuși înclinat (interesat) să-și sporească neîncetat numărul de animale, căci nu suportă decât o parte din costurile suprautilizării bunului comun. „Acesta este tragedia”, observa Hardin. „Fiecare om este blocat într-un sistem care îl constrânge să-și sporească turma nelimitat – într-o lume limitată. Ruina este destinația către care toți oamenii se grăbesc, fiecare urmărindu-și interesul propriu...”²³⁴. Parabola

²³³ Garrett Hardin, „The Tragedy of the Commons”, in *Science*, No. 162, 1968.

²³⁴ *Ibidem*, p. 1244.

descrie în mod paradigmatic precaritatea, chiar caracterul tragic al (co)existenței și (inter)acțiunii umane în lume: aflați mereu în căutarea propriei bunăstări, oamenii cad în capcana tragică a penuriei.

Desigur, Garrett Hardin nu a fost primul teoretician care a sesizat caracterul potențial tragic al suprautilizării bunurilor comune. Încă Aristotel observa: „Lucrul comun tuturor este foarte puțin îngrijit, deoarece oamenii se preocupă mai degrabă de lucrurile proprii și mai puțin de cele comune... Ei le neglijează crezând că se ocupă de ele altcineva”²³⁵. Iar parabola hobbesiană înspăimântătoare a *bellum omnium contra omnes*, unde *homo homini lupus est*, descrie condiția umană în lipsa unei autorități supraindividuale normative și punitive puternice („Statul-Leviathan”) drept ce poate fi mai rău: „*solitary, poor, nasty, brutish, and short*”²³⁶.

Această perspectivă teoretică generală se aplică astăzi asupra tuturor problemelor economico-sociale majore – de la epuizarea resurselor naturale și schimbarea climei cauzată de poluarea mediului înconjurător; până la decalajele imense între veniturile și cheltuielile publice, subfinanțarea bunurilor și serviciilor publice esențiale, deficitele cronice ale bugetelor de pensii, sănătate și creșterea explozivă a datoriei publice. „Lumea este în mare parte dependentă de resurse expuse pericolului potențial al unei tragedii a bunurilor comune”²³⁷.

Concluzii

Orice politică trebuie să fie evaluată după două criterii normative fundamentale: *eficiența* și *justețea* (sau *echitatea*). Analiza „politicii bazată pe dovezi” (*evidence-based policy*) întreprinsă a demonstrat că politica fiscală din România este total *ineficientă*.

Potrivit celor mai recente date oficiale disponibile, România ocupă unul dintre ultimele locuri în UE după majoritatea categoriilor de Venituri publice:

²³⁵ Aristotel, *Politica*, traducere de Alexander Baumgarten, București, Editura IRI, 2001, II. 3.

²³⁶ Thomas Hobbes, *Leviathan* (1651), Indianapolis, Liberty Fund, vol. III, 2010, Chapter XIII.

²³⁷ Elinor Ostrom, *Governing the commons. The evolution of institutions for collective action*, Cambridge, Cambridge University Press, 1990, p. 3.

Tabelul nr. 19

România	Locul în UE 27 (% din PIB)
Veniturile publice	25
Venituri fiscale totale (inclusiv CS)	26
Venituri fiscale propriu-zise (exclusiv CS)	27
Taxarea muncii	24
Taxarea capitalului	24
Taxarea consumului	22
Cota legală maximă a taxării veniturilor personale	27
Cota legală maximă a Contribuțiilor sociale	11
Cote legale maxime ale taxării corporațiilor	22
Taxarea corporațiilor	25
Taxarea proprietății	23
Taxarea proprietății imobiliare	16
Cotele legale maxime ale TVA	25
Decalajul de încasare a TVA	1
Ponderea economiei informale	3

În consecință, Cheltuielile publice sunt printre cele mai mici, cu unele excepții notabile.

Tabelul nr. 20

România	Locul în UE 27 (% din PIB)
Cheltuielile publice	20
Serviciile publice generale	15
Cercetarea fundamentală	27
Apărarea	11
Ordinea și siguranța publică	1
Poliția	1
Afaceri economice	7
Protecția mediului	18
Locuințe și facilități comunitare	5
Sănătatea	26
Educația	26
Protecția socială	24
Vârșnicii	16
Familia și copii	19
Deficitul	1
Datoria publică	16

Conform evaluării Raportului de Țară al Comisiei Europene din 2025: „Deși datoria publică a României rămâne relativ moderată în comparație cu media UE, aceasta a înregistrat în ultimii ani o creștere foarte abruptă din cauza persistenței deficitelor mari determinate de cheltuieli discreționare, inclusiv de creșterile salariale și majorările de pensii în anii 2023 și 2024, și de investiții publice mari finanțate cu costuri ridicate”²³⁸. Iar potrivit Consiliului Fiscal: „Analiza sustenabilității datoriei publice, într-un scenariu de tip *no-policy change*, indică o dinamică ascendentă amplă a ponderii sale în PIB: va urca la circa 60% în 2025 și va depăși pragul de 100% în 2032”²³⁹.

Dar politica fiscală din România este, de asemenea, profund *injustă*. Potrivit Constituției: „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”²⁴⁰. „Cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice; Sistemul legal de impuneri trebuie să asigure *așezarea justă* a sarcinilor fiscale” (s.m.)²⁴¹. Iar Codul fiscal prescrie principiile fundamentale ale fiscalității, între care: a) „neutralitatea” sau egalitatea de tratament a tuturor formelor de capital, public și privat, român și străin; b) „justețea” sau „echitatea fiscală” bazată pe capacitatea-de-plată, funcție de mărimea veniturilor sau a proprietăților contribuabililor²⁴².

Or, cum s-a văzut, cetățenii români nu sunt egali în fața legii (fiscale), în sensul că nu contribuie toți la cheltuielile publice:

Unii sunt scutiți legal de plata Contribuțiilor de asigurări sociale și de sănătate, iar alții, deși le datorează legal, nu le plătesc în mod real.

În consecință, Bugetul asigurărilor sociale de stat (care colectează CAS) înfruntă deficite uriașe, autofinanțându-se în proporție de aproximativ 70% în 2025.

Aproape 3.000 de întreprinderi, private și de stat, au înregistrat în 2025 datorii uriașe la toate bugetele publice, dintre care 249 întreprinderi de stat și 511 instituții publice.

Taxarea capitalului nu este neutră: microîntreprinderile aparținând în mod preponderent capitalului autohton sunt taxate mai puțin decât întreprinderile mari (corporațiile), aparținând mai ales capitalului străin.

²³⁸ European Commission, *2025 Country Report – Romania*, p. 30.

²³⁹ Consiliul Fiscal, *Raport anual 2024*, p. 15.

²⁴⁰ Constituția României, 2003, Art. 16 (1).

²⁴¹ Constituția României, 2003, Art. 56 (1, 2).

²⁴² Codul fiscal, Art. 3.

Taxarea proprietăților imobiliare, aparținând în mod preponderent „noilor bogați” ai României, a fost injustă, derizorie și regresivă, luând drept bază arbitrară de calcul suprafața fizică, iar nu valoarea lor reală de piață.

Decalajul de încasare a TVA, taxa principală asupra consumului, este de departe cel mai mare din UE (30%), estimat la peste 10 mld. euro în anul 2023.

Economia informală (neagră), care nu plătește nimic la niciun buget public, este printre cele mai mari din UE (29%) etc.

Prin acordarea *de jure* și *de facto* a atâtor tratamente inegale, privilegiate, numeroși contribuabili sunt scutiți, total sau parțial, sau impozitați *regresiv*, în timp ce alții sunt tratați egal, de fapt, *proporțional* cu mărimea veniturilor lor²⁴³. În evaluarea generală a Consiliului Fiscal: „*Nu este just ca întregi domenii de activitate sau clase sociale să fie tratate preferențial*” (s.a.)²⁴⁴. Schimbarea (reforma) reală a stării de lucruri actuale presupune: mai întâi, identificarea și confruntarea „grupurilor de interese” puternice potrivnice schimbării *status-quo*-ului (i.e. politica fiscală actuală); și apoi, *scăderea* cererii-și-ofertei politice de *reducere* a veniturilor publice colectate din taxe și, simultan, de *creștere* continuă a cheltuielilor publice²⁴⁵. Dacă primul obiectiv este, teoretic, mai ușor de îndeplinit prin strategia „Cui folosește?”; al doilea este greu, dacă nu imposibil de realizat, dată fiind principală *ra-țiune de a fi* a politicii.

În termenii argumentării filosofice generale, „politica bazată pe interese” (*politics by interest*) se deosebește în mod fundamental de „politica bazată pe principii” (*politics by principle*)²⁴⁶. Prima, dominantă în „democrațiile electorale” actuale, acordă adesea cetățenilor un tratament inegal, discriminatoriu: gratifică sau penalizează anumite categorii de cetățeni, chiar în numele interesului „general” sau „național”. Guvernând prin Decrete (citește: Ordonanțe de Urgență și Hotărâri de Guvern), ea devine adesea „jucăria” celor mai diverse „grupuri de interese”.

A doua, în schimb, dacă este urmată, extinde aplicarea principiului general al egalității în fața legii din domeniul dreptului în domeniul atotcuprinzător al politicii, în cadrul „democrației constituționale”, care guvernează prin Legi.

²⁴³ Daniel Dăianu et al., *op. cit.*, p. 8.

²⁴⁴ *Ibidem*, p. 11.

²⁴⁵ *Ibidem*, p. 10.

²⁴⁶ James M. Buchanan and Roger D. Congleton, *Politics by Principle, Not Interest: Toward Nondiscriminatory Democracy*, New York and Cambridge, Cambridge University Press, 1998, p. 11.

Ideea însăși de *Lege* conține generalitatea. De aceea, egalitatea legală este *justă*; și mai *eficientă* decât inegalitatea legală în sensul precis că sunt necesare mai puține resurse pentru aplicarea ei²⁴⁷.

Contrar unei credințe populare foarte răspândite, sarcina fiscală totală asupra muncii în România este departe de a fi „cea mai mare din UE“. Fără îndoială, aceasta este o reminiscență puternică a vechii concepții comuniste îndelung cultivate potrivit căreia „capitalismul este exploatarea nemiloasă a clasei muncitoare“ sau chiar „a omului de către om“. Dar această credință colectivă, oricât de puternică, ignoră cu totul datele oficiale reale în materie și reglementările în vigoare.

Din păcate, această credință falsă este întreținută și chiar cultivată de organizații politice puternice. În ultima campanie pentru alegerile parlamentare din România (decembrie 2024), Partidul Uniunea Salvați România (USR) afirma că „Statul român este pe locul 1 în Europa la ... taxarea muncii“, propunând în consecință reducerea sa substanțială²⁴⁸.

Partidul Social Democrat (PSD) a susținut și el „scăderea impozitării muncii“ cu până la 5 puncte procentuale pentru circa 4 milioane de angajați (70% din total) și scutirea sau scăderea contribuțiilor de asigurări sociale de sănătate (CASS)²⁴⁹.

Alianța pentru Unirea Românilor (AUR) a militat, la rândul său, pentru reducerea taxării muncii și deopotrivă a capitalului. „Reducerea drastică a taxelor, a contribuțiilor la sistemul de pensii, asigurări sociale și sănătate până la un nivel maxim cumulat de 25% din salariul angajatului pentru primii 5.000 lei din salariul brut“²⁵⁰.

Pe de altă parte, PSD, în total contrast cu orientarea sa ideologică social-democrată declarată, a susținut conservarea *status-quo*-ului, în general: „Impozitul pe venit rămâne 10%; Impozitul pe profit rămâne 16%; Cota generală de TVA rămâne 19% și se menține cota redusă de TVA la bunurile și serviciile din prezent; Impozitele pe proprietate rămân nemodificate; Menținerea pragului de impozitare de 500.000 de euro pentru microîntreprinderi“²⁵¹.

²⁴⁷ *Ibidem*, p. 9.

²⁴⁸ Program-de-guvernare-USR-2024, p. 5 și 8, <https://usr.ro/wp-content/uploads/2017/04/Program-de-guvernare-USR-2024.pdf>.

²⁴⁹ Program Guvernare PSD 2025_2028, p. 12, 21, 22, https://www.psd.ro/wp-content/uploads/2024/10/Program_Guvernare_PSD_2025_2028.pdf.

²⁵⁰ Program guvernare AUR, p. 4, https://programaur.ro/wp-content/uploads/2024/11/CARTEA-AUR_nou.pdf.

²⁵¹ Program_Guvernare_PSD_2025_2028, p. 15.

Partidul Național Liberal (PNL), conform orientării sale ideologice liberale, a pledat pentru „menținerea cotei unice de impozitare pentru următorii 10 ani“, deși aceasta nu mai există *stricto sensu* din 2018, și pentru limitarea taxării microîntreprinderilor la 1%²⁵², în acord și cu USR²⁵³. În sfârșit, un candidat la Președinția României era adeptul unei taxări generale neverosimil de mici: „cota unică de 10%“²⁵⁴.

Cota unică (de fapt, proporțională) a fost introdusă în anul 2005 de Guvernul liberal condus de prim-ministrul Călin Popescu-Tăriceanu²⁵⁵, legiferând cota impozitului pe venit și, *deopotrivă*, pe profit la nivelul de 16%. În Codul fiscal anterior, cota de impozitare a venitului era progresivă (de la 18% până 40%) iar a profitului era fixă, dar diferențiată (25%)²⁵⁶, în acord cu orientarea ideologică social-democrată a Guvernului condus de prim-ministrul Adrian Năstase.

Guvernul actual condus de prim-ministrul Ilie Bolojan (23 iunie 2025 –), prin Programul de guvernare aprobat de Parlament²⁵⁷, s-a angajat să pună „ordine în finanțele publice“ prin creșterea veniturilor și scăderea cheltuielilor pentru a reduce deficitul cronic și a stopa creșterea accelerată a poverii datoriei publice. Recunoscând problema „eficienței și echității sistemului fiscal“, Guvernul și-a propus în anii următori „alinierea nivelului veniturilor fiscale din România la media statelor din Uniunea Europeană, ca pondere în Produsul Intern Brut“ (s.m.)²⁵⁸. Între altele, a crescut impozitul pe profit, categoria Dividende: de la 10% la 16%, aliniat „cotei unice“²⁵⁹; a redus plafonul veniturilor anuale ale microîntreprinderilor la 100.000 de euro începând cu 1 ianuarie 2026, iar cota de impozitare a rămas 1%²⁶⁰; a inclus unele

²⁵² PROGRAM PNL 2024-2028, p. 3, 28, 30, https://campanii.pnl.ro/2024/_assets/PROGRAM-2024-2028.pdf.

²⁵³ Program-de-guvernare-USR-2024, p. 10.

²⁵⁴ Călin Georgescu, Program de Președinte: „HRANĂ, APĂ, ENERGIE“. O întoarcere la rădăcinile neamului românesc, p. 16, <https://pamantulstramosesc.ro/wp-content/uploads/2024/10/H.A.E-oct.-2024-.pdf>.

²⁵⁵ Ordonanța de Urgență nr. 138 din 29 decembrie 2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 1.281 din 30 decembrie 2004.

²⁵⁶ Legea nr. 571 din 22 decembrie 2003 privind Codul fiscal, publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 927 din 23 decembrie 2003.

²⁵⁷ Parlamentul României, Hotărârea nr. 25 din 23 iunie 2025 pentru acordarea încrederii Guvernului, *Monitorul Oficial* nr. 580 din 23 iunie 2025.

²⁵⁸ Expunere de motive la Legea nr. 141 din 25 iulie 2025, privind unele măsuri fiscal-bugetare, 2025.

²⁵⁹ Codul fiscal, 2025, Art. 43 (2).

²⁶⁰ Codul Fiscal, 2025, Art. 47, 51.

categorii socio-profesionale la plata Contribuțiilor sociale, exceptate în trecut; a majorat Taxele asupra proprietății imobiliare la o „valoare impozabilă” semnificativă (din 2026²⁶¹ și din 2027 la „valoarea de piață”); a majorat cotele TVA de la 5%/9%/19% la 9%/11%/21%²⁶²; a redus unele sporuri ale salariaților din sectorul public²⁶³ etc. Aceste politici sunt însă deosebit de contestate de unele categorii de cetățeni, de partidele politice din opoziție și chiar de la guvernare, astfel încât este îndoielnic dacă și câtă vreme vor rămâne în vigoare.

Potrivit ultimelor date oficiale, România a colectat în 2024 Venituri publice totale de 32,6% din PIB și Cheltuieli publice totale de 41.2% din PIB; și Venituri publice totale de 34.7% din PIB și Cheltuieli publice totale de 42.4% din PIB în 2025 = 0.9% din PIB scăderea Deficitului în perioada Iulie-Decembrie 2025). În schimb, Datoria publică a crescut de la 54.8% în 2024 la 60.2% în Noiembrie 2025²⁶⁴, iar Cheltuielile cu dobânzile au crescut de la 7,20 mld. euro (2024) la peste 10 mld. euro (2025)²⁶⁵.

Privind însă Tabloul general al veniturilor-și-cheltuielilor publice, Guvernul României ar putea, prin reconsiderarea „scării valorilor” pe care o cultivă, să stopeze (*scadă*) cheltuielile în unele domenii unde se află pe primele locuri în UE – de exemplu, Ordinea și siguranța publică și Poliția (locul 1); sau Afacerile economice (locul 7) ș.a., care se dovedesc adesea a fi ineficiente, risipitoare de mari resurse publice, când nu sunt de-a dreptul frauduloase – și să le *crească* în alte domenii fundamentale precum Sănătatea (locul 26), Educația (locul 26) sau Protecția socială a celor mai vulnerabili (locul 24), fără a crește în mod suplimentar deficitele și povara datoriei publice.

În concluzie, dacă „spiritul unui popor” este înscris în istoria sa fiscală, iar „bugetul este scheletul statului dezgolit de toate ideologiile înșelătoare”, cum spunea cândva Joseph A. Schumpeter, atunci românii și politicienii lor nu par să iubească prea mult taxele. Dar „taxele sunt prețul pe care îl plătim pentru o societate civilizată”²⁶⁶. De aceea, dacă

²⁶¹ Codul Fiscal 2025, TITLUL IX - Impozite și taxe locale.

²⁶² Codul Fiscal 2025, Art. 291.

²⁶³ Legea nr. 141 din 25 iulie 2025 privind unele măsuri fiscal-bugetare, *Monitorul Oficial* nr. 699 din 25 iulie 2025.

²⁶⁴ Ministerul Finanțelor, *Datoria administrației publice conform metodologiei UE (datoria guvernamentală)*.

²⁶⁵ Ministerul Finanțelor, *Informații execuție bugetară*, <https://mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara>.

²⁶⁶ Oliver Wendell Holmes Jr., *apud* Joseph Stiglitz, în EU Tax Observatory, *Global Tax Evasion. Report 2024*, Foreword by Joseph Stiglitz, Coordinated by Annette Alstadsæter, Sarah

politicile de tip *paradisul terestru – de-a-cheltui-fără-a-taxa* – vor continua, România nu numai că nu va putea oferi bunuri și servicii publice esențiale comparabile cu media europeană, atât de mult solicitate de cetățeni, dar riscă să înfrunte în continuare „tragedia bunurilor comune” în forma sa financiară, cea mai brutală. „Dacă *voința poporului* cere cheltuieli publice mereu mai mari, dacă tot mai multe mijloace sunt utilizate pentru obiective pe care indivizii privați nu le produc, dacă tot mai multă putere stă în spatele acestei voințe...”, atunci „fără îndoială, statul fiscal *se poate prăbuși*” (s.a.)²⁶⁷.

BIBLIOGRAFIE

- Administrația Prezidențială, STRATEGIA NAȚIONALĂ DE APĂRARE A ȚĂRII PENTRU PERIOADA 2025-2030, București, 26 noiembrie 2025, <https://www.presidency.ro/ro/media/csat/strategia-nationala-de-aparare-a-tarii-pentru-perioada-2025-2030>.
- Agencia Națională de Administrare Fiscală (ANAF), Buletin Statistic Fiscal, Trimestrul III, 2025, https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/Informatii_R/Buletin%20statistic%20fiscal%20nr%203%202025.pdf, accesat la data de 19.01.2026.
- Agencia Națională de Administrare Fiscală, „ANAF notifică companiile de stat care înregistrează obligații fiscale restante”, https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20251031145417_com_1127%20notificare_companii_stat_2025_bt.pdf, accesat la data de 4.12.2025.
- Agencia Națională de Administrare Fiscală, „ANAF notifică instituțiile publice cu datorii restante privind plata obligațiilor fiscale”, https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20251017155223_com%201078%2017%20octombrie%202025.pdf, accesat la data de 11.10.2025.
- Agencia Națională de Administrare Fiscală, Obligații fiscale restante la data de 30.09.2025, <https://www.anaf.ro/restante/index.xhtml>, accesat la data de 19.01.2025.
- Aristotel, *Politica*, traducere de Alexander Baumgarten, București, Editura IRI, 2001, II.3.
- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Persoanelor cu Dizabilități, Numărul persoanelor cu handicap, pe grade de handicap, la 31.12.2025, <https://anpd.gov.ro/web/wp-content/uploads/2026/02/ANPDPD-DSSS-NR.-PERS-HAND-TRIM-IV-2025-PENTRU-STATISTICA-SITE.xls>, accesat la data de 25.02.2026.
- Baumol, William J., *Welfare Economics and the Theory of the State*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1952.
- Brennan, Geoffrey and Giuseppe Eusepi, „Fiscal constitutionalism”, în *Handbook of Public Finance*, Edited by Jürgen G. Backhaus and Richard E. Wagner, Springer, 2005, pp. 53-76.

Godar, Panayiotis Nicolaides, Gabriel Zucman, https://www.taxobservatory.eu/www-site/uploads/2023/10/global_tax_evasion_report_24.pdf.

²⁶⁷ Joseph A. Schumpeter, „The Crisis of the Tax State”, *op. cit.*

- Brennan, Geoffrey and James M. Buchanan, *The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constitution*, New York, Cambridge University Press, 1980.
- Buchanan, James M. and Richard E. Wagner, *Democracy in Deficit: The Political Legacy of Lord Keynes*, New York, Academic Press, 1977.
- Buchanan, James M. and Roger D. Congleton, *Politics by Principle, Not Interest: Toward Nondiscriminatory Democracy*, New York and Cambridge, Cambridge University Press, 1998, p. 11.
- Buchanan, James M., „Afraid to be free: Dependency as desideratum“, în *Public Choice*, 124, 2005, pp. 19-31.
- Buchanan, James M., „Public Choice: Politics without Romance“, în *Policy Quarterly*, Spring, 2003.
- Buchanan, James M., „The balanced budget amendment: Clarifying the arguments“, în *Public Choice*, 90, 1997, p. 125.
- Buchanan, James M., Gordon Tullock, *The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy* (1962), în *The Collected Works of James M. Buchanan*, vol. 3, Indianapolis, Liberty Fund, 1999.
- Buchanan, James M., *The Demand and Supply of Public Goods*, Chicago, Rand McNally (1968), în *The Collected Works of James M. Buchanan*, Vol. 5, Indianapolis, Liberty Fund, 1999.
- Consiliul Fiscal, *Raport anual 2024*, 8 septembrie 2025, p. 15, https://www.consiliulfiscal.ro/CF_RA_2024.pdf.
- Constituția României, în *Monitorul Oficial*, nr. 767 din 31 octombrie 2003.
- Dăianu, Daniel et al., *Consolidarea bugetară și creșterea veniturilor fiscale – necesitate vitală pentru stabilitatea și securitatea economică a României*, București, mai 2022, https://www.consiliulfiscal.ro/Analiza_sistem_fiscal_RO.pdf.
- EDGAR – Emissions Database for Global Atmospheric Research, GHG emissions of all world countries. 2025 Report, https://edgar.jrc.ec.europa.eu/report_2025, accesat la data de 5.02.2026.
- Eurobarometer, Citizens attitudes' toward corruption in the EU in 2025, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3361>, accesat la data de 29.01.2026.
- European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP), European Skills Index, <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-skills-index>.
- European Commission, *2025 Country Report – Romania*, 4.6.2025, https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/7cb47fb4-4517-431a-95c8-17cb161d5078_en?filename=RO_CR_SWD_2025_223_1_EN_autre_document_travail_service_part1_v4.pdf.
- European Commission, *Annual Report on Taxation 2024*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2024, p. 80.
- European Commission, *Annual Report on Taxation 2025*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2025, p. 36.
- European Commission, Excessive deficit procedures – overview, https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-governance-framework/stability-and-growth-pact/corrective-arm-excessive-deficit-procedure/excessive-deficit-procedures-overview_en, accesat la data de 7.02.2026.
- European Commission, Taxation and Customs Union, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en, accesat la data de 7.11.2025.

- European Commission, *VAT gap in the EU: 2024 Report*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2024, accesat la data de 17.11.2025.
- Eurostat, Capital transfers, revenue from the institutions and bodies of the EU, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main_custom_19398925/default/table?page=time:2023, accesat la data de 29.12.2025.
- Eurostat, Compensation of employees, expenditure, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main_custom_19635737/default/table, accesat la data de 13.01.2026.
- Eurostat, Corruption Perceptions Index, Source of data:Transparency International, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_16_50_custom_19861732/default/table, accesat la data de 29.01.2026.
- Eurostat, Employment by detailed industry (NACE Rev.2) - national accounts, Agriculture, forestry and fishing, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_a64_e_custom_19613662/default/table, accesat la data de 11.01.2026.
- Eurostat, Expenditure on pensions by type of pension and means-testing, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_pens_custom_20020040/default/table, accesat la data de 8.02.2026.
- Eurostat, Farms and farmland in the European Union – statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ef_m_farmleg/default/table?lang=en, accesat la data de 12.2.2026.
- Eurostat, General government deficit/surplus, Net lending (+)/net borrowing (-), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1_custom_19388800/default/table, accesat la data de 18.12.2025.
- Eurostat, General government employment, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_emp_custom_19847767/default/table, accesat la data de 29.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Basic research, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632904/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Defence, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632335/default/table, accesat la data de 12.01.2025.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Economic affairs, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632737/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Education, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632961/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Environmental protection, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632810/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), General public services, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632511/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Health, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_19632822/default/table, accesat la data de 12.01.2026.

- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Housing and community amenities, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp__custom_19633350/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp__custom_19813918/default/table, accesat la data de 27.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Public order and safety, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp__custom_19633257/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Police services.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Law courts.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Recreation, culture and religion, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp__custom_19632904/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Religious and other community services, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp__custom_19632904/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), Social protection, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp__custom_19633005/default/table, accesat la data de 12.01.2026.
- Eurostat, Government deficit/surplus, debt and associated data, Government consolidated gross debt, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1__custom_20025208/default/table, accesat la data de 18.12.2025.
- Eurostat, Government revenue, expenditure and main aggregates, Total general government expenditure, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main__custom_19877393/default/table, accesat la data de 31.01.2026.
- Eurostat, Government schemes and compulsory contributory health care financing schemes, Purchasing power standard (PPS) per inhabitant, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_sha11_hf__custom_19800959/default/table, accesat la data de 26.01.2026.
- Eurostat, Gross domestic product (GDP) and main components per capita, Percentage of EU27 (from 2020) total per capita (based on million purchasing power standards, EU27 from 2020), current prices, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_pc__custom_18999583/default/table, accesat la data de 21.11.2025.
- Eurostat, Gross value added and income by main industry (NACE Rev.2), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_A10__custom_19613253/default/table, accesat la data de 11.01.2025.
- Eurostat, Health care expenditure by financing scheme, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_sha11_hf__custom_19709303/default/table, accesat la data de 19.01.2026.
- Eurostat, Life expectancy by age and sex, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_mlexpec__custom_19853799/default/table, accesat la data de 29.01.2026.
- Eurostat, Low achieving 15-year-olds in reading, mathematics or science by sex, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_outc_pisa__custom_19698782/default/table, accesat la data de 17.01.2026.
- Eurostat, Organic crop area by agricultural production methods and crops, Fully converted to organic farming, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/org_cropar__custom_20077329/default/table, accesat la data de 12.02.2026.

- Eurostat, Purchasing power standard (PPS), [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_\(PPS\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_(PPS)), accesat la data de 9.03.2024.
- Eurostat, Revenue from taxes and social contributions, % of GDP, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag__custom_19399309/default/table, accesat la data de 19.12.2025.
- Eurostat, Standard output in Euros, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ef_m_farmleg__custom_20077381/default/table, accesat la data de 12.02.2026.
- Eurostat, Tax revenue statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics, accesat la data de 3.1.2026.
- Eurostat, Total general government expenditure, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main__custom_19407944/default/table, accesat la data de 20.12.2025.
- Eurostat, Total general government revenue, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main__custom_19407944/default/table, accesat la data de 20.12.2025.
- Eurostat, Total tax receipts, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag__custom_19399814/default/table, accesat la data de 19.12.2025.
- Eurostat, Treatable and preventable mortality of residents by cause and sex, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_cd_apr__custom_19802385/default/table, accesat la data de 26.01.2026.
- Eurostat, Young persons neither in employment nor in education and training (NEET), by sex and age – annual data, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_neet_a__custom_19607780/default/table, accesat la data de 10.01.2025.
- Expunere de motive la Legea nr. 141 din 25 iulie 2025, privind unele măsuri fiscale-bugetare, 2025, https://mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/transparenta/EMproiectLege_masurifiscale_03072025.pdf
- Georgescu, Călin, Program de Președinte: „HRANĂ, APĂ, ENERGIE“. O întoarcere la rădăcinile neamului românesc, p. 16, <https://pamantulstramosesc.ro/wp-content/uploads/2024/10/H.A.E-oct.-2024-.pdf>.
- Ghidul solicitantului, „Microbuze electrice pentru elevi“, Mai 2023, https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/PNRR/Microbuze_electrice_elevi/documente_finale/Ghidul%20solicitantului_republicat_12_06_2023.pdf.
- Government revenue, expenditure and main aggregates, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main__custom_19385012/default/table, accesat la data de 18.12.2025.
- Grote, Martin and William McCluskey, *Romania: Improving Revenues from the Recurrent Property Tax, Technical Report*, International Monetary Fund, Washington, D.C., June 2022, p. 7.
- Gunning, Patrick, *Understanding Democracy*, Taipei, Taiwan, Nomad Press, 2003, p. 348.
- Guvernul României, Hotărârea nr. 1.169 din 30 decembrie 2025 privind stabilirea contingentului de lucrători străini nou-admiși pe piața forței de muncă în anul 2026, în *Monitorul Oficial* nr. 1221 din 31 decembrie 2025 ș.a.
- Guvernul României, Hotărârea nr. 1.338 din 29 decembrie 2023 privind stabilirea contingentului de lucrători străini nou-admiși pe piața forței de muncă în anul 2024, în *Monitorul Oficial* nr. 7 din 4 ianuarie 2024.
- Hardin, Garrett, „The Tragedy of the Commons“, în *Science*, No. 162, 1968.
- Hauwe, Ludwig Van den, „Public Choice, Constitutional Political Economy and Law and Economics“, în Bouckaert, Boudewijn, De Geest, Gerrit (eds.), *Encyclopedia of Law and Economics*, Vol. I, Cheltenham, Edward Elgar, 2000, p. 614.

- Hobbes, Thomas, *Leviathan* (1651), Indianapolis, Liberty Fund, vol. III, 2010, Chapter XIII.
- Hume, David, „Of Public Credit“ (1742), în *Essays, Morals, Political, and Literary*, edited by Eugene F. Miller, Indianapolis, Liberty Fund, 1987, par. II.IX.
- INSCOP Research, „Percepția românilor cu privire la sistemul de justiție“, 20 ianuarie 2026, <https://www.inscop.ro/ianuarie-2026-barometrul-informat-ro-inscop-research-editia-a-vii-a-capitolul-1-perceptia-romanilor-cu-privire-la-sistemul-de-justitie/>, accesat la data de 25.01.2026.
- International Monetary Fund, *Fiscal Monitor: Spending Smarter: How Efficient and Well-Allocated Public Spending Can Boost Economic Growth*, Washington, DC: IMF, October 2025.
- Kornai, János, „The Soft Budget Constraint“, în *Kyklos. International Review for Social Sciences*, 39:1, 1986, pp. 3-30, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-6435.1986.tb01252.x>.
- Krueger, Anne O., „The Political Economy of the Rent-Seeking Society“, în *American Economic Review*, 64, 1974, pp. 291-303.
- Legea apărării naționale a României, *Monitorul Oficial* Nr. 172 din 7 iulie 1994.
- Legea educației naționale nr. 1 din 5 ianuarie 2011, în *Monitorul Oficial* nr. 18 din 10 ianuarie 2011.
- Legea învățământului superior, *Monitorul Oficial al României*, Nr. 614, 5 iulie 2023.
- Legea nr. 141 din 25 iulie 2025 privind unele măsuri fiscal-bugetare, *Monitorul Oficial* nr. 699 din 25 iulie 2025.
- Legea nr. 223 din 24 iulie 2015 privind pensiile militare de stat, Art. 2 (2), *Monitorul Oficial*, nr. 556 din 27 iulie 2015.
- Legea nr. 500 din 11 iulie 2002 privind finanțele publice actualizată, *Monitorul Oficial* nr. 597 din 13 august 2002.
- Legea nr. 571 din 22 decembrie 2003 privind Codul fiscal, *Monitorul Oficial*, nr. 927 din 23 decembrie 2003.
- Legea responsabilității fiscal-bugetare nr. 69/2010 (republicată), *Monitorul Oficial* nr. 472 din 4 iunie 2020.
- Manual on sources and methods for the compilation of COFOG statistics. Classification of the Functions of Government (COFOG) 2019 edition*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2019.
- Ministerul Afacerilor Interne, Inspectoratul General pentru Imigrări, „Peste 250.000 de cetățeni din state terțe și Uniunea Europeană se află legal pe teritoriul României“, 25 aprilie 2025, <https://igi.mai.gov.ro/peste-250-000-de-cetateni-din-state-terte-si-uniunea-europeana-se-afla-legal-pe-teritoriul-romaniei/>.
- Ministerul Finanțelor, *Datoria administrației publice conform metodologiei UE) (datoria guvernamentală)*.
- Ministerul Finanțelor, *Evoluția fluxurilor financiare dintre România și Uniunea Europeană (Balanta financiară netă) la 30.11.2025*, https://mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/buget/sitebuget/BFN_2025_11_30.pdf, accesat la data de 6.02.2026.
- Ministerul Finanțelor, *Informații execuție bugetară*, <https://mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/informatii-executie-bugetara>.
- Ministerul Finanțelor, *Număr salariați bugetari*, <https://mfinante.gov.ro/domenii/bugetul-de-stat/numar-salariati-bugetari>, Noiembrie 2025, accesat la data de 8.02.2026.

- Ministerul Muncii, Familiei, Tineretului și Solidarității Sociale, *Evoluții în domeniul protecției persoanelor cu dizabilități*, https://mmuncii.gov.ro/wp-content/uploads/2025/10/Dizab_trim1_2025.pdf.
- Mueller, Dennis C., *Public Choice III*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003, p. 333.
- NATO, Founding Treaty, <https://www.nato.int/en/about-us/organization/founding-treaty>.
- NATO, The Hague Summit Declaration, 25 June 2025, <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2025/06/25/the-hague-summit-declaration>.
- OECD Data Explorer, Physicians, <https://data-explorer.oecd.org/>, accesat la data de 29.01.2025.
- OECD *Economic Surveys: Romania 2024*, OECD Publishing, Paris, 2024, p. 82, <https://doi.org/10.1787/106b32c4-en>.
- OECD, Corporate Tax Statistics 2025, OECD Publishing, Paris, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/corporate-tax-statistics-2025_09806d11/6a915941-en.pdf, accesat la data de 10.01.2025.
- OECD, *Education and Skills in Romania. Reviews of National Policies for Education*, OECD Publishing, Paris, 2025, <https://doi.org/10.1787/594cbb5d-en>, p. 12.
- OECD, *Government at a Glance 2023*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3d5c5d31-en>.
- OECD, *Government at a Glance 2025*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0efd0bcd-en>.
- OECD, *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*, PISA, OECD Publishing, Paris, 2023, <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>.
- OECD, *Romania: Country Health Profile 2023*, OECD Publishing, Paris, 2023, p. 8.
- OECD, *State of Health in the EU: Romania – Country Health Profile 2025*, OECD Publishing, Paris, p. 12, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/12/country-health-profile-2025-country-notes_7e72146d/romania_ca47b392/1269b371-en.pdf.
- Ordonanța de Urgență nr. 138 din 29 decembrie 2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 1. 281 din 30 decembrie 2004.
- Ostrom, Elinor, *Governing the commons. The evolution of institutions for collective action*, Cambridge, Cambridge University Press, 1990, p. 3.
- Pactul Național pentru Educație (2008), https://cdn.edupedu.ro/wp-content/uploads/2021/07/Pactul_National_pentru_Educatie.pdf.
- Parlamentul României, Hotărârea nr. 25 din 23 iunie 2025 pentru acordarea încrederii Guvernului, *Monitorul Oficial* nr. 580 din 23 iunie 2025.
- Program de Guvernare 2017-2020, publicat în *Monitorul Oficial*, Partea I, Nr. 496/29. VI. 2017, https://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/17-06-29-08-28-44Programul-de-guvernare2017-2020-2.pdf.
- Program guvernare AUR, p. 4, https://programaur.ro/wp-content/uploads/2024/11/CARTEA-AUR_nou.pdf.
- PROGRAM PNL 2024-2028, p. 3, 28, 30, https://campanii.pnl.ro/2024/_assets/PROGRAM-2024-2028.pdf.
- Program Guvernare PSD 2025_2028, p. 12, 21, 22, https://www.psd.ro/wp-content/uploads/2024/10/Program_Guvernare_PSD_2025_2028.pdf.

- Program_Guvernare_PSD_2025_2028, p. 15.
- Program-de-guvernare-USR-2024, p. 5 și 8, <https://usr.ro/wp-content/uploads/2017/04/Program-de-guvernare-USR-2024.pdf>.
- Rawls, John, *A Theory of Justice*, Cambridge, Harvard University Press, 1971.
- Ricardo, David, *On the Principles of Political Economy and Taxation* (1817), Cambridge, Cambridge University Press, 1951.
- Robbins, Lionel, *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, London, Macmillan, 1932, p. 15.
- Schneider, Friedrich, Alban Asllani, *Taxation of the Informal Economy in the EU*, European Union, 2022, <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.
- Schumpeter, Joseph A., „The Crisis of the Tax State“ (1918), in Richard A. Swedberg (Editor), *Joseph A. Schumpeter: The Economics and Sociology of Capitalism*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1991.
- Smith, Adam, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (1776), New York, Modern Library, 1937, Book V, Chapter III.
- Spire, Alexis, „Fiscal Sociology“, in *The Routledge International Handbook of Economic Sociology*, Edited by Milan Zafirovski, New York, Routledge, 2023, p. 461.
- Stiglitz, Joseph, in EU Tax Observatory, *Global Tax Evasion. Report 2024*, Foreword by Joseph Stiglitz, Coordinated by Annette Alstadsæter, Sarah Godar, Panayiotis Nicolaides, Gabriel Zucman, https://www.taxobservatory.eu/www-site/uploads/2023/10/global_tax_evasion_report_24.pdf.
- Tax Foundation, *Top Statutory Personal Income Tax Rate*, 2025, <https://taxfoundation.org/data/all/eu/top-personal-income-tax-rates-europe/>, accesat la data de 12.01.2026.
- The Treaty on the functioning of the European Union (consolidated version) (TFUE), Art. 126, in *Official Journal of the European Union*, 26.10.2012.
- The World Bank, „Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank“, in *Poverty Reduction and Economic Management*, Washington, D.C., September 1997, p. 8.
- The World Bank, *Military expenditure (% of GDP)*, apud SIPRI Military Expenditure Database, Stockholm International Peace Research Institute, [sipri.org/databases](https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS), <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>, accesat la data de 23.01.2026.
- The World Bank, *Report on the tax system in Romania, including benchmarking and recommendations to inform Client's reform of the tax framework*, March 2023, <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/CR/2022/English/1ROUEA2022002.ashx>.
- Tian, Nan, Xiao Liang, *Rebalancing Military Spending Towards Achieving Sustainable Development*, Stockholm, SIPRI, November 2025, <https://www.sipri.org/publications/2025/policy-reports/rebalancing-military-spending-towards-achieving-sustainable-development>, accesat la data de 30.01.2026.
- Trading Economics, *List of Countries by Personal Income Tax Rate*, <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate>, accesat la data de 5.01.2026.
- Transparency International, *Corruption Perceptions Index*, <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>.
- Transparency International, *What kind of corruption does the CPI measure?*, <https://www.transparency.org/en/news/how-cpi-scores-are-calculated>.

- Tratat din 2 martie 2012 privind Stabilitatea, Coordonarea și Guvernanța în cadrul Uniunii Economice și Monetare, în *Monitorul Oficial* nr. 410 din 20 iunie 2012, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/138928>.
- Treaty on Stability, Coordination and Governance in The Economic and Monetary Union, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42012A0302\(01\)&qid=1770364412123](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42012A0302(01)&qid=1770364412123).
- Tullock, Gordon, „Competing for Aid“, în *Public Choice*, 21, 1975, pp. 41-52.
- Tullock, Gordon, „The Cost of Rent-Seeking“, în Gordon Tullock, Arthur Seldon, and Gordon L. Brady, *Government Failure: A Primer in Public Choice*, Washington, D.C., Cato Institute, 2002, p. 49.
- Tullock, Gordon, „The Fundamentals of Rent-Seeking“, în *The Locke Luminary*, Vol. I, No. 2, Winter, 1998, Part 2.
- Tullock, Gordon, „The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies and Theft“, în *Western Economic Journal*, 5, 1967, pp. 224-232.
- Tullock, Gordon, *The Economics of Special Privilege and Rent-Seeking*, Boston & Dordrecht, Netherlands, Kluwer Academic Publishers, 1989, pp. 55-56.
- United Nations, Classification of the Functions of Government, <https://unstats.un.org/unsd/classifications/cofog/revision>.
- United Nations, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
- United Nations, Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017, *Annex: Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development*, https://ggim.un.org/documents/a_res_71_313.pdf.
- United Nations, *The Security We Need: Rebalancing Military Spending for a Sustainable and Peaceful Future, Report of the Secretary-General*, New York, September 2025, p. 20, https://front.un-arm.org/Milex-SDG-Study/SG_Report_TheSecurityWeNeed.pdf.
- Weingast, B. R., Kenneth A. Shepsle, Christopher Johnsen, „The Political Economy of Benefits and Costs: A Neoclassical Approach to Distributive Politics“, în *Journal of Political Economy*, 89(4), pp. 642-664, 1981, <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/260997>.
- Wicksell, Knut, „A New Principle of Just Taxation“, în Richard A. Musgrave, Alan T. Peacock (eds.), *Classics in the Theory of Public Finance*, New York, The Macmillan Company, 1958, pp. 86-87.